

**ልሳነ
ኢኮኖሚክስ**

ECONOMIC FOCUS

Bulletin of the Ethiopian Economic Association (EEA)

**VOL. 6 NO. 5
March 2004**

ርዕይ 2020 በኢትዮጵያ በዚህ እትም

EDITOR-IN-CHIEF

Assefa Admassie

GUEST EDITOR

Shimelis Tekle-Tsadik

EDITORIAL BOARD

Alemayehu Seyoum
Alemu Mekonnen
Eyob Tesfaye
Getnet Alemu
Gezahegn Ayele
Ishak Diwan

Web Postmaster

Metasebia Zelalem

© Ethiopian Economic Association
(EEA)

All rights reserved.
No part of this publication can be reproduced, stored in a retrieval system or transmitted in any form without a written permission from the Ethiopian Economic Association.

✓ **ርዕስ አንቀጽ**

✓ **ከተፈጥሮ ጥገኝነት ወደ እውቀት መር ኢኮኖሚ፤ ኢትዮጵያ በ2020 ዓ.ም/ በፈቃዱ ደግፌ**

✓ **From a Nature Dependant to a Knowledge Driven Economy: Ethiopia in the Year 2020 / Befekadu Degefe**

Translated by: Yonas Admassu

በዶ/ር በፈቃዱ ደግፌ ጽሁፍ ላይ የተሰጠ አስተያየት

✓ / አሥራት በልበላ

✓ / ብርሃኑ ነጋ

ሌሎች

✓ **How Type of Aid Matters for Fiscal Policy in Ethiopia/ Michael Seifu**

P. O. BOX 34282	TELEPHONE 234363/221119	FAX 234362	ADDIS ABABA ETHIOPIA
E-mail Address: eea@telecom.net.et			Website: www.eeacon.org

**THIS BULLETIN AND OTHER PUBLICATIONS OF THE EEA ARE
SPONSORED BY FREIDRICH EBERT STIFTUNG OF GERMANY (FES),
EMBASSIES OF UK, SWEDEN, NORWAY, NETHERLANDS AND THE
AFRICAN CAPACITY BUILDING FOUNDATION (ACBF)**

ርዕስ አንቀጽ

የኢትዮጵያ ኢኮኖሚክስ ባለሙያዎች ማኅበር ለ"ኢትዮጵያ በ2020 ዓመተ ምህረት" የሚኖረንን ርክጃ ለማመልከት መድረክ ከፍቶ በተለያዩ ርዕሶች-ታሪካችን፣ ጾታ ግንኙነትን፣ ሕጎችን፣ ወዘተ-ላይ አሉን ከምንላቸው አዋቂ ዜጎች ጋር ሲያወያየን ቆይቷል። የሚሉን ዜጎች የወደፊቱ ርዕይ ኖሯቸው ርዕያቸውንም ካለፈው ታሪካቸው ጋር አዛምደው መተለምና ማቀድ ካልቻሉ በጊዜና በቦታ የተገደበውን ወቅታዊ እንድንታወቅ ችግር መወጣት ይቸገራሉ ነው። ፈረንሳዮች የኅብረተሰብ ጥናት አባት ነው የሚሉት እንዳለው "The chronological order of historic epochs is not their philosophical order. In place of saying: the past, the present, and the future, we should say the past, the future, and the present. In truth it is only when we have conceived the future by aid of the past that we can with advantage revert to the present so as to seize its true character." (Auguste Comte)

በዚህ አባባል፣ የባለሙያዎቹ ማኅበር ጥረት ከዚህ ሳይንሳዊና ምክንያታዊ ከሆነ ቀጣይ ወይይት የኢትዮጵያውያንን ስልጠና ለማስጨበጥ ነው። ይህ የተቀደሰ አላማ ግን በፈጽሞ ቀላል አይደለም። ምክንያቱም በተለይ ከየካቲቱ 1966 አብዮት ወዲህ የነበሩንን ፍልስፍናና እምነቶች አፈራርሰናቸዋል። እንዲያውም የሆነ የምንስማማበት ርዕይ ሊኖረን ቀርቶ ያለፈውን ታሪካችንን የምንጠራጠር ብዙዎች ነን የምንክድም ቁጥራችን ትንሽ አይደለም።

አሁን እዚህ ዶ/ር በፍቃዱ ያቀረቡት ጽሑፍ የዚህ ጥረት ዘጠነኛው ክፍል ነው። ዋናው ሃሳባቸውንም የሚከፍቱት ለበዙ ሽህ ዓመታት ወደኋላ ሄደው ጥያቄዎች በማንሳት ነው። እንዴትና ለምንድን ነው ይላሉ ጸሐፊው። ከሁሉ ቀድመን የእርሻ ዘዴና መሣሪያ ፈጥረንና የዱር አራዊት አላማምደን፣ የራሳችን የሆነ የሚጻፍ ቋንቋ አዳብረን፣ ሳይንስና ቴክኖሎጂ ላይ በመመሥረት ሐውልቶች፣ ቤተ መንግሥቶች፣ አብያተ የእምነት ሕንጻዎች መገንባት ችለን፣ ለነዚህም ተግባራት የመሣሪያ ግብአቶችና የማጫካ ስልቶች መፍጠር ችለን፣ በቂ የሆነ የተፈጥሮ ሃብት እያለን፣ ረሃብተኛና ለማኝ፣ መሃይምና ደንቆሮ፣ አሁንም በብሉይ ዘመን መሣሪያ የምንጠቀመውና ተነጥለን ኋላ ቀር የሆንነው? በኔ ግምት እነዚህን ጥያቄዎች ያነሱት ተስፋ እንድንቆርጥና እጃችንን አጣጥፈን እንድንቀመጥ አይደለም። እንዲያውም ለርዕያቸው መሳካት መደረግ አለበት ብለው ላቀረቧቸው መርሃግብሮች ታሪካችን ላይ በመመርኮዝ "ይቻላል" ብለን እንድንነሳሳ ነው። መደረግ ያለበትም ይላሉ ዶ/ር በፍቃዱ፡ "በተፈጥሮ ላይና ከተፈጥሮ ጋር ያለንን ቁርኝት በመለወጥ ተፈጥሮን ለመቆጣጠር በሚያስችሉን የሳይንስና ቴክኖሎጂ እውቀቶችን፣ መሣሪያና ብልህቶችን በመጠቀም የኢኮኖሚክችንን መዋቅር ከግብርና ወደ ኢንዱስትሪና ዘመናዊ አገልግሎት ማሸጋገር የግድ ነው።"

ጸሐፊው ይኸን መሠረታዊ ሃሳባቸውን በአገር ወዳድ ቀናኢነት ሰሜት ግን ሚዛናዊና ምክንያታዊ በሆነ አቀራረብ ተንትነው አስቀምጠውታል። ሆኖም ከአወያዮቹ ጋርም ሆነ ከተቀረው የስብሰባው ተካፋይ ጋር ልዩነቶች አልነበሩም ወይም የሉም ማለት አይቻልም። ለምሳሌ አወያዮቹ አቶ አሥራትና ዶ/ር ብርሃኑ ቁልፍ የሆነውን አገደ ችግር ወይም የተሰፋ ጭላንጭል ከጽሑፉ ማግኘት አልቻሉም። አንዳንዶቻችንም ዋናው አቅራቢ የሚጠቀሙበት ታሪካዊ ጠገንና የዘመናት አከፋፈል (periodization) መገንዘብ ያቃተን አለን። ይኸን በሚመለከት አወያዮቹ ከሚገቡበት ስነ-ምግባር ታሪካዊ ዕድገት አኳያ ማየት መጥቀሙን ጠቁመዋል። አወያዮቹ የሚያነሱባቸው ዝርዝር ሲታከልበት ለአንባቢ ሙሉ ግንዛቤ ማግኘት ከበድ ያለ የቤት ሥራ ሳይሆን አይቀርም። ነገር ግን እኮ እንዲህ ቁም ነገር ያዘለ ጉዳይ አስቸጋሪ መሆኑ አይስደንቅም። አቅራቢዎቹ ያለፉበት አድካሚ ጥረት ሲገባ ስጦታ ስጦታ አንባቢያን ችግር ቅንጦት ይሆን? መልካም ንባብ።

ከተፈጥሮ ጥገኝነት ወደ እውቀት መር ኢኮኖሚ፤ ኢትዮጵያ በ2020 ዓመተ ምህረት*

በ፳፬ ገጽ

፩. መግቢያ

የኢትዮጵያ ኢኮኖሚክስ ባለሙያዎች ማህበር «ኢትዮጵያ ከአንድ ትውልድ በኋላ የት ደርሳ ልታይዋት ትፈልጋለች? ከዚህ ተነስታችሁ እዚያ ለመድረስ ከዛሬ ጀምሮ ምን መደረግ አለበት?» የሚለውን አስጨናቂ ጥያቄ አንስቶ፤ ይጨነቃሉ፤ ተጨንቀውም መላ ሊገቡ ይችላሉ ብሎ ከገመታቸው ብዙ፤ እጅግ በጣም ብዙ ዜጎች መካከል ጥቂቶቹን የጭንቀቱ ተካፋይ እንዲሆኑ ጋብዞ ሲያስጨንቃቸውና እንዲታደሙ የጋብዘቸውንም ግንደቶችን ሲያስጨንቅ ከርሟል። ማህበሩ 20 20 ብሎ በሰየመው መድረክ ላይ ሐሳባቸውን እንዲያካፍሉ የጋብዘቸው ምሁራን የአገራችን ኢኮኖሚና ማህበራዊ ግንባታ ምን እንደሚመስል፤ አካባቢዋና ምህዳርዋ እምን ሁኔታ ላጁ እንዳለ፤ አገራቸውን ለማልማትና ለማበልጸግ ኃላፊነት ያለበት የግሉ ክፍል ምን ግንባታ እንደሆነ፤ የእድገትና የልማት መሠረት የሆነው ስላም፤ መረጋጋትና የህግ ለክላዊነት ምን ሁኔታ ላይ እንዳለ፤ ለልማት አሰፈላጊ የሆነ መርሃግብር ምን ሊሆን እንደሚገባውና እንዴትስ መነደፍ እንዳለባት ተንትኗል። ከነዚህ ዙርያ ገቡን ከፈተሹ አቅራቢዎች ስለአገራችንና ስለህዝባችን፤

ስለመንግስታችንና ስለመስተዳደራችን እጅግ ከፍ ያለ እውቀት ቀስመናል። ሥር የሰደደና ውጥንቅጥ ችግር መኖሩን አመለክተው መፍትሄ ካልተገኘና በአፈጣኝ ተግባራዊ ካልሆነ የባሰ ችግር እንደሚከሰት አበክረው የገለጹት መልእክት ለዚህች አገር በጎ የሚያስቡ ዜጎችዋን እንቅልፍ የሚነሳ ነው።

እኔም በግህ ግላቅ መጠሪ ላጁ ተገኝቼ አገራችን ኢትዮጵያ ከአንድ ትውልድ በኋላ የት ደርሳ ላይት እንደምፈልግና ካለንበት ወደአለምነው ለመድረስ ከዛሬ ጀምሮ ምን መደረግ እንዳለበት እንድንገልጽ ለጋብዘኝ የኢትዮጵያ የኢኮኖሚክስ ባለሙያዎች ማህበር ሥራ አስፈጻሚ ኮሚቴ ከፍ ያለ ምስጋናዬን ለማቅረብ ግላገለጻለሁ።

ከኔ ቀደም ሲል በዚህ መድረክ ላይ የቀረቡ ተናግሮ አናጋሪዎች ችግሮቹን በአይነት፤ በመጠንና በጥልቀት አሟጠው የገለጹበትን ትንታኔ ከማድነቅ ሌላ የምጨምረው የለኝም። ካለፉት አቅራቢዎች የተማርኩትና ለኔም የመነሻ መሰረት የሆነኝ ቁምነገር ኢትዮጵያ ውስጥ ምንም ትክክል የሆነ ነገር አለመኖሩን ነው። ኢኮኖሚኮችን ትክክል አይደለም፤ ባህላችን ትክክል አይደለም።

ፖለቲካችን ትክክል አይደለም። ጅግ የተማርነው ሆነ ልጆቻችን ግሚማሩት ትምህርት ትክክል አይደለም። መስተዳደራችን ትክክል አይደሉም ባሉት ጠማማለሁ።

ኢትዮጵያ ከድህነትና ከኋላቀርነት ተላቅቃ ህዝቧ በአካላዊ፤ በመንፈሳዊ፤ በሥነልቦናዊና በኢኮኖሚያዊ የልማትና የእድገት ጎዳና ለመንዝ እንድትችል ይህ ሁሉ መለግታዎ እንዳለበትም እስማማለሁ። ጉዳዩም የሚያስጨንቅና ጊዜ የማይሰጥ መሆኑንም ተገንዝቤአለሁ።

ከዚህ በመነሳት የማቀርበው መደረግ ካለበት ፈርጄ ብዙ ተግባራት መካከል ለሁለንተናዊ እድገታችንና ልማታችን መሰረት ናቸው ብዬ ካሰብኳቸው የድርጊት መርሐግብሮች መካከል አንዷን ግላገለጻለሁ። እንዲህ ብናደርግስ በማለት ያዘጋጀሁትን ሀሳብ ነው። ግንባር በግላገለጻለሁ። መሰረተ ሃሳብ በሳይንስና በቴክኖሎጂ የግላገለጻለሁ። ሥር ነቀል መዋቅራዊ ለውጥ ካላካሄድን ኢኮኖሚያዊና ማህበራዊ እድገት የማይታሰብ መሆኑን፤ ግላገለጻለሁ። የብልህነት ምንጭ የሆኑት ሳይንስና ቴክኖሎጂ ለችግራችን የሚያበረክቱትን መፍትሄና ሊጫወቱ የሚችሉትን ሚና በወጉ ዳሰሰን ካበረከታቸው ልንቋደስ የምንችልበትን ዘዴና ስልት በጥንቃቄ መጤን እንዳለበት የሚያመለክት ነው።

ይህን ስል አንድ የፈረንጆች አባባል ትዝ አለኝ። ይህም «መላእክት የሚሸኹትን ሞኞች ይደፍሩልኛል» የሚለው ነው። አላማይ

* የኢትዮጵያ ኢኮኖሚክስ ባለሙያዎች ማህበር ባዘጋጀው ርዕይ 2020 መድረክ መጋቢት 17 ቀን 1996 ዓ.ም በሂልተን ሆቴል የተደረገ ንግግር።

1 በዙህ ጽሁፍ ውስጥ መንግሥትና መስተዳደር ልዩ የሆኑ ሁለት አካላት አድርጌ ነው የምጠቀምባቸው። መንግሥት ግሚባለግ። እጅግ ሰፊና በሐሳብ ደረጃ የአገሩን የአስተዳደር ሥርዓት፤ ህግ፤ ግላገለጻለሁ። የሚያካትት፤ በተቋም ህግ አውጭና ተርጓሚውን የሚጨምር አካል ነው። በተለምዶ መንግስት የሚባለውን አካል መስተዳደር ወይም ሥራ አስፈጻሚ በሚሉ ቃላት እተካቸዋለሁ።

ልሳነ እኮኖሚክስ

የቁርጠኝነት ባህርይ ከዚያ በኋላ ምን ዋጠው ነው ጥያቄው።

ከዚህ ጋርም ተያይዞ መጠቀም ያለበት ጉዳይ ኃውልቶቹንና ህንጻዎቹን ለመሥራት ያስቻለ አውቀትና መሣሪያ እንግዳምና ከሰማይ አንድ ቀን ዱብ ያለ ሳይሆን፤ ቀደም ሲል የነበረን እውቀትና መሳሪያን ቀስቀሰ የማሻሻልና የማሳደግ ድምር ውጤት መሆኑ የሚያጠራጥር አይደለም።

ታዲያ ለብዙ ዘመን የካብተ እውቀትና የበሰለ አእምሮ፤ የዚህ እውቀት ውጤት የሆነው ብልሃትና መሣሪያ እነዚያን ተአምራት አፍርቶ ለምልክት እንዲህ ሳይቀር ለምን ጠፋ? እድገቱስ ለምን በዚያው አበቃ ነው ጥያቄው።

ጌ. እደጥበብና የጎጆ ኢንዱስትሪ የምንለው የወርቅና የብር ሥራ፤ ለምግብ ማብሰያ፤ የተዘጋጀውን ማቆጸ፤ ለግብር መቅጂያና ማጠራቀሚያ፤ የተለያዩ መጠጦች ማዘጋጃ፤ የተዘጋጀውን ማቅረቢያና ለመጠጫ የምንገለገልባቸው ከቀንድ፤ ከሸክላ፤ ከአክርማና ስንደዶ የሚሰሩ የቤት ቁሳቁሶች፤ ለግብር የሚያገለግሉ መሣሪያዎች፤ ለማምረቻ ግብር ግብር ግብር፤ የመውቂያና ሰብሉን የማከማቻና የማቆያ ጎተራዎችና ሌሎችንም ፈልጎ ለማምረት የሚያስችልና ጌ በኃላቀርነት ቢፈረጅም በዘመኑ ዘመናዊ የነበረ የሳይንስና ቴክኖሎጂ እውቀት ባለቤት የነበረች አገር ነበረች። ልብስ ከውጭ ማምጣት ሳያስፈልጋት በአገር ውስጥ እየተዘጋጀ ይለበስ ነበር። ብረት ያዘለ አፈር አድነው፤ ብረቱን አንጥረው ማረሻ፤ ማጭድ፤ ቢላዎ፤ ጦርና ሌሎችንም የቤት ውስጥ፤ የመከላከያና የምርት መሣሪያዎችን ታመርት ነበር።

ጥያቄው ዛሬ በሥልጣኔ የመጠቀ አገሮች ከእንደዚህ አይነት እውቀት ተነስተው መሳሪያዎቻቸውንና

መከወኛዎቻቸውን እንዳሻሻሉ የኛ ጊዜ ባለሙያዎች ለምን ቴክኖሎጂውን አላሻሻሉትም ነው።

ኢትዮጵያ ከጥንት ከጠዋት የደረጀ የፊደል ባለቤት ነች። ህዝቧ ግን የራሳቸው ፊደል ከሌላቸው ህዝቦች የባለ መሳሪያዎች ናቸው። ጥያቄው ለምን ይህ ሆነ የሚል ይሆናል።

የአገራችንን ባህላዊ እውቀት፤ ብልሃትና ትምህርት አውግዘን፤ ከኋላቀርነት ያወጣናል፤ ዘመናዊነትን ያላብሰናል ብለን የምንራባው ያኑን ትምህርት መማር ከጀመርን አንድ መቶ ዓመት ሆኖናል። በዚህም ጊዜ በአገር ውስጥና በውጭ አገር ከፍተኛ ቁጥር ያላቸው የተፈጥሮና የማህበራዊ ሳይንስ ምሁራንን አፍርታለች። ትምህርቱ ግን አገራችንን ከኋላቀርነት፤ ህዝባችንን ከድህነት አላወጣም። ያ ትልቅ ተስፋ የተጣለበት ዘመናዊ ትምህርትና እውቀት የት ገባ ነው ዓጸቁ።

ስለ ኢትዮጵያ ሁኔታ ሲባሉ ለእነዚህን መሰል ግራ የሚያጋቡ ክስተቶችን መዘርዘርና በመድከማቸውና በመክሰማቸው ምንጭቶችን ማሰላሰልና መገረም የብዙ ኢትዮጵያውያን ዕጣ ፈንቅ መሆኑን ግልጽ። እነዚህ ሁኔታዎችና ክስተቶች በአንድ በኩል ግራ ቢያጋባዙም በሌላ በኩል ታሪክ እራሱን ይደግማል። የኢትዮጵያ ህዝብም አስፈላጊውን መስገጫትነት ከፍሎ ቀደም ሲል ከነበረው እጅግ በጣም ከፍ ያለ የስልጣኔ ደረጃ ላይ ይደርሳል ብዬ እጽናናለሁ።

፩. መነሻችን

ታሪክ ስርተን ለመታደስ የምንሳው ግብር ግብር ኋላቀር መሆናችንን ሳናመኝ በመቀበል ነው። ለኋላቀርነት አመላካችና ለምርትና ምርታማነታችን ዝቅተኛ ግብር ላይ

ጠቀሜታ ዋናው ምክንያት ህብረተሰቡ ሁለተኛዎ መዋቅሩ ሳይሆን፤ እውቀቱንና ብልሃቱን ጥንት ከነበረው ሳይሆን፤ ዝንተናም መክረው ነው። አለም በአዳዲስ ጥበቦች በተጨማሪነቀበትና ከነፋስ በፈጠነ ፍጥነት በሚሻሻልበት በ20ኛው ክፍለ ዘመን መጨረሻና በ21ኛው መጸመሪያ ላይ ግብር የኢትዮጵያ ህዝብ ግብር ለተካቀውን፤ ኢኮኖሚያዊውን፤ ስነልቦናዊ አመለካከቱንና አተገባበሩን በአጭሩ ግላዊውንና ማህበራዊውን፤ መንፈሳዊውንና ቁሳዊ ኑሮውን ሳይሻሻልና ሳይለወጥ ጥንት ጠዋት የነበረውን በታማኝነት ይዞ መቅረቱ ነው።

ዛሬ ኢትዮጵያ ብለን በምንጠራው አካባቢ ይኖር የነበረ ሕዝብ የምጣኔ ኃብቱን አወቃቀር የለወጠው ከላይ እንደተናገርኩት ግብር 10,000 አመት ሆኖ ለቅምና አድኖ ከማግኘት ወደ ግብርናና ከሱ ጋር ተዛማጅና ተዛማች ተግባራት በተሸጋገረበት ዘመን ነው። ከዚያ በኋላ ምንም ትርጉም ያለው መሻቅራዊ ግብር ሳይካሄድ፤ መሰረታዊ አደረጃጀቱ ሳይለወጥ፤ ብልሃቱና ሂደቱን ሳይሻሻል እስከዛሬ ዘልቋል። ህዝቡም ከግብርና ሌላ አማራጭ የሥራና የገቢ ምንጭ ባለመፍጠሩ ሁሉም ገበሬ ለመሆን ተገዷል።

ጌቱን ዘመን ትተን ጌቱን በህይወት ዘመናችን ያስተዋልነውና ግንመሰክረው እውነታ ባለፈው 50 አመት ፋይዳ ያለው መዋቅራዊ ለውጥ አለመካሄዱን ነው። ሁላችንም ትምህርት ቤት በነበርንበት ጊዜ ስለህብረተሰባችንና ስለኢኮኖሚ መሰረታችን የተማርነው እውነታ 85 አመቱ የሚሆነው የኢትዮጵያ ህዝብ ገጠሬ መሆኑንና ቡና የአገሪቱ ዋና ዋና ምንጭ ምንጭ መሆኑን ነው። ዛሬም ልጆቻችንና የልጅ ልጆቻችን ግብር ላይ ይህንኑ እውነታ ነው።

ልሳነ ኢኮኖሚክስ

፬. ለ ኢኮኖሚ አቅንባታ ስርዓት ለማሳደግ ለሚያስችሉት ስርዓቶች ላይ ያለው ለውጥ

ጽሁፉን መሰል ጊዜ ያለፈበትን ኢኮኖሚ ይዘን ለመዝለቅ በፍጹም አይቻለንም። በተፈጥሮ ላይና ከተፈጥሮ ጋር ያለንን ቁርኝት በመለወጥ ተፈጥሮን ለመቆጣጠር በሚያስችሉት የሳይንስና ቴክኖሎጂ አውቀቶችን፣ መሣሪያና ብልህቶችን በመጠቀም የኢኮኖሚክስን መዋቅር ከግብርና ወደ ኢንዱስትሪና ዘመናዊ አገልግሎት ማሸጋገር የግድ ነው።

የመዋቅር ለውጥ መነሻና ለአገሪት ሁለንተናዊ እድገትና ልማት መንደርደሪያው ገጠርና ግብርና መሆኑንም መካድ አይቻልም። ተደጋግሞ እንደሚነገረው ለኢንዱስትሪውም ሆነ ለአገልግሎቱ ስርዓት እድገት የሚፈለገው ጥሪት ሊገኝ የሚችለው ከግብርና ነው። ከግብርና ውጭ ላለው ህብረተሰብ የምግብ ፍላጎት ማርኪያና ለልማት የሚፈለገው የውጭ ምንዛሪም ማረጋገጫ ከዚህ ክፍለክፍላዊ ነው። የኢትዮጵያ ህዝብ በአጠቃላይ ድሃ ቢሆንም፣ ድህነቱ የሰፋና የከፋው በዚህ ለኢትዮጵያ ህልውና መረጋገጥና ለህዝቡ ልማትና እድገት መሠረት ነው ብለን በምናምነው ገጠር ነው። በመሆኑም ድህነትን ለመቀነስና የህዝቡን ኑሮ ለማሻሻል ጅምር ገጠርና መፍትሄውም የግብርናው ልማት መሆኑ የማያከራክር ነው። ከዚህ የሚከተለው ጥያቄ ይህን ወሳኝ የኢኮኖሚ ዘርፍ ለማልማት ምን መድረግ አለበት የሚለው ነው። ለዚህ ጥያቄ አጭሩ መልስ ሥር ነቀል የአደረጃጀትና የአተገባበር ለውጥ ከማካሄድ ውጪ ሌላ ምርጫ እንደሌለ መገንዘብ ነው። አዲሱ አደረጃጀትና አተገባበር በዋናዎቹ የምርት ምንጮች አቀራረብና አጠቃቀም ላይ ያተኮራል። እነዚህም መሬት፣ ስርዓት ጋይዳ፣ ዘመናዊ ግብአቶች፣ የተሻሻሉ መሳሪያዎችና አተገባበር ናቸው።

በመጽሐፍ ስርዓት የመሬት ይዘታና አጠቃቀም ምርታማና ዘላቂነት ባለው ስሪት ማደራጀት መሆን ይኖርበታል። ተጠቃሚው እንደተገለጸው የገጠሩ መሬት ከፍተኛ መጨናነቅና ጥበት ጁስተኝነት አለው። የማእከላዊ ግብርና ቆጠራ ኮሚሽን የ1994 ዓ/ም ህረት ባካሄደው የፍጹም ጥናት ውጤት እንደተዘገበው 10.8 ሚሊዮን ከሚገመተው የገበሬ ቤተሰብ 63 ከመቶ የያዘው መሬት አንድ ሄክታርና ወይም ከዚያ በታች ነው። የኢትዮጵያ ኢኮኖሚክስ ባለሙያዎች ማህበር አካል የሆነው የኢትዮጵያ የኢኮኖሚክስ ፖሊሲ ምርምር ተቋም በቅርብ ባረጋግጦ ጥናት የደረሰበት ውጤት ከዚህ ጋር የሚስማማ ሆኖ ከሁለት ሄክታር በላይ የሚያርስ ገበሬ 15 በመቶ ብቻ መሆኑን ያረጋግጣል።

ገበሬው አሁን ከያዘው አነስተኛ መሬት በሚያገኘው ምርት ራሱንና ቤተሰቡን መግባ ለሌሎች የሥራ መስኮች መፍጠሪያ ጥሪት ይፈጥራል ብሎ ማሰብ አዳጋች ሳይሆን የማይቻል ነው።

አሁን ያለንበት ሁኔታ ቢያሳስብንም፣ አማራጭ የሥራና የገቢ መስክ ካልተቀየሰ ይህ ዛሬ ትንሽ ነው የምንለው ማሳ በመጨመራቸው አመታት እየቀነሰ እንደሚሄድም መታወቅ ያለበት ጉዳይ ነው። ከአምስት አመት በኋላ ማለትም በ2000 ዓመተ ምህረት የህዝቡ ቁጥር ወደ 81 ሚሊዮን ሲያድግ ገጠሬው ዛሬ ከተጠቃሚው 60 ሚሊዮን ወደ 68 ሚሊዮን ከፍ ይላል። ይህም ማለት 8 ሚሊዮን

አዲስ መሬት ፈላጊ ህዝብ ይኖራል። የዛሬ 10 አመት ማለትም በ2006 ዓ/ም ህረት የኢትዮጵያ ህዝብ 92 ሚሊዮን ይደርሳል ተብሎ ጁንታል። ከዚህ ውስጥ 76 ሚሊዮን ገጠር ነዋሪ ነው የሚሆነው። ይህም ማለት አሁን ገጠሬና ገበሬ ነው ተብሎ የሚገመተው ህዝብ በ 16 ሚሊዮን ጁሬ ምራል። እነዚህ ተጨማሪ ገበሬዎች መሬት የግድ ስለሚያስፈልጋቸው ካሉት ገበሬዎች ቀንሶ መስጠት የግድ ይሆናል። መጨረሻውን እንጂ እንጂ ይህ ሂደት ይቀጥላል።

ውጤቱም የከፋ ድህነት መሆኑ አይቀራ ነው። በዚህ ብቻ አይቆምም። ከድህነት ለማምለጥና ሕይወቱን ለመታደግ መሬት የሌለው ወይም ያነሰው መፍለሱ አይቀርም። ፍልሰቱም ወይ ወደ ከተሞች ነው፣ አሊያም ወደ ገጠር ነው። ይህ እንደመፍትሄ የሚቆጠር ከሆነ ጊዜያዊ እንጂ ዘላቂ አይሆንም። ዘላቂው መፍትሄ ኢኮኖሚያችን ላይ ሥር ነቀል መሻቅራዊ ስርዓት በማካሄድ ስርዓት መሬት ላይ የሚኖረውን ሽክም ከመቀነስ ሌላ ምንም አማራጭ የለንም።

በመሆኑም የሥር ነቀል የኢኮኖሚያችን መዋቅር ለውጥ መነሻ በግብርና ያለውን ትርፍ ስርዓት ጋይዳ ከግብርና ወደ ሌሎች ተግባራት በማስተላለፍ መጀመር ይኖርበታል። ሌላ አማራጭ የለንም። ማነው ትርፍ? እንዴት ነው ስርዓት ጋይዳ ማሰብ? ማሰብ ማለት አለው። ትርፍ ነው የምንለውን የሰው ጅል ለማቅረብ ትርጉም ያለው አነስተኛ የግብርና መሬት በመወሰን ይጀምራል። በግብርናው ዘርፍ ያሉ ከፍተኛ እውቀት ያካበቱ ብዛት ያላቸውን ሰዎች ጠይቁ እንደተረዳሁት አንድ ስርዓት ጋይዳ ስርዓት መሣሪያ 3 ሄክታር መሬት ከያዘ የመሬቱንም ልማት ተንከባክቦ፣ ምርታማነቱን

3 FDRE, Central Agricultural Census Commission, Ethiopian Agricultural Sample Enumeration, 2001/02. Results at Country Level, Part I Addis Ababa, July, 2003, IV.1, p.82.
4 በኢትዮጵያ ኢኮኖሚክስ ባለሙያዎች ማህበር የኢትዮጵያ የኢኮኖሚ ፖሊሲ ምርምር ተቋም «ስለ የኢትዮጵያ የመሬት ጅዞታና የግብርናው ዘርፍ ልማት» ስለተደረገ ምርምር የቀረበ ሪፖርት። ጥቅምት 1995፣ ሰንጠረዥ 8 ገጽ 59።

አሳድጎ ከፍተኛ ምርት ሊያመርት መቻሉን ነው። ስለዚህም ለእያንዳንዱ ገበሬ ባለቤትነቱ የተረጋገጠለት 3 ሄክታር ሰጥቶ ለወደፊትም አንድ ገበሬ የሚያርሰው የመሬት መጠን ከዚህ ማነስ እንደሌለበት በሕግ መደንገግ የለውጡ መግቢያ ይሆናል።

ትርፍ የሰው ግጭት ምላሽ ለእያንዳንዱ የተመረጠ ገበሬ ሦስት ሄክታር መሬት ተሰጥቶት መሬት ምጫማውን ነው። በዚህ መስፈርት መሠረት ማነው መሬት የሚያገኘው? ማነው የሚያጣው? የሚል ጥያቄ ማንሳቱ ተገቢ ነው።

ለህመም መሰረታዊ ዓጻፍ መልስ ለማግኘት እንዲያስችሉን በመጀመሪያ ስሜትን ህብረተሰብ የተግባር ስምሪትና ዝንባሌ ማጤን ጸስቷል። በአቃላይ ስሜት ህብረተሰብ በቀጠሎ ሲገጭ ሁሉም ሙሉ ለሙሉ ገበሬ ነው ለማለት አያስችልም። አተገባበሩና አደረጃጀቱ ጋሳቀር፤ መጠኑ አነስተኛና ጥቃቅን ይሁን እንጂ ስሜት በከተማ የሚገኝ ማንኛውም ተግባር የሚከናወንበት የህብረተሰብ ስብሰባ ነው። የኢትዮጵያ ስብሰባ ስብሰባ ባለሥልጣን በ1992 ዓመተ ምህረት ያካሄደው የሰራተኛና የስራ ስምሪት ጥናት እንደሚያሳየው ከገጠሩ ህብረተሰብ 88 ከመቶው በግብርና የተቀረው 12 በመቶ የሚሆነው በሙሉ፤ በግንባር፤ በልብስ ሰፊት፤ በንግድ፤ በማክድን፤ በአስተዳደርና በተለጸገ ተግባራት የተሰማራ መሆኑን ጽልቅ። ከፍ ሲል የጠቀስኩት ምሳሌዎች የግብርና ቆጠራ ኮሚሽን ካካሄደው ጥናት የተገኘ መረጃ እንደሚያሳየው 10.8 ሚሊዮን የገበሬ ቤተሰቦች መካከል 2 በመቶ ወይም 2.2 ሚሊዮን የገበሬ ቤተሰቦች ከተማ ነዋሪዎች ሲሆኑ

እነዚህ የሙሉ ጊዜ ገበሬዎች ናቸው ለማለት አያስደፍርም።

በመሆኑም በመሬት ክፍፍሉ ሂደት ሌላ አማራጭ ሳይኖራቸው ገበሬ በሆኑና ግብርናን በተጓዳኝ ወይም በግብርና ተጓዳኝ ሌላ ሥራ ካላቸው በመለየት ቅድሚያ ሙሉ ጊዜአቸውን በግብርና ተግባር ለተሰማሩ ጽሰዋል።

በእንደዚህ ለተለዩት ገበሬዎች የሚዳረስ በቂ መሬት ከሌለ ከነዚህ መካከል በጉብዝናውና በብልህቱ ምክንያት ማን መሬትን ይዞ ቢያርስ ወይም ከብት ቢያደልብ ወይም ደን ቢያለማ የተሻለ ውጤት ሊያመጣ እንደሚችል በቤተሰብና በአካባቢ ጉባኤና በቀበሌ ገበሬ ማህበራት ይወሰናል።

ይህ ተግባራዊ ሆኖ በአካባቢያቸው መሬት አልባ የሚሆኑትን ጎበዝና ታታሪ ገበሬዎችን ለግብርና አመቺ የሆኑ ግን በሥራ ላይ ያልዋሉ መሬቶችን ለይቶ በማዘጋጀት እነዚህን ማስፈር የግድ ነው። ለሰፊራ የሚሆን አካባቢ የበግ መረጣና ዝግጅት ደረጃ በደረጃ መካሄድና በመጀመሪያ ብዙ ጉልበትና ወጪ ማይወጣቸው በቀላሉ ሊለሙ በሚችሉ አካባቢዎችና መሬቶች መጀመር ይኖርበታል። ከዚያም እንዳስፈላጊነቱ ከግብርናው ሥራ የሚወጣውን ጉልበት በመጠቀም ሌሎች አዳዲስ መሬቶችን ወደ ልማት ማምጣት ይቻላል። በዚህ አሰራር የሚገኙ መሬት በህዝብ ብዛት በመጨናነቅ እጅግ አነስተኛ መሬት ካለባቸው አካባቢዎች የሚነሱ የገበሬ ቤተሰቦችን ያስተናግዳል።

በተለያዩ መስፈርቶች በአካባቢያቸውም ሆነ በሰበራ ከመሬት ድልድል ውጭ ለሚደረጉ ገበሬዎች ተለዋጭ የገቢ ምንጭ መፍጠር የግድ ይሆናል። ከተፈናቀሉት መካከል የሙሉ ጊዜ አውቀትና ዝንባሌ ያላቸውን

በሀገርታቸውና እንደየዝንባሌአቸው በመረጡት የተግባር መስክ ማሰማራትና አቅማቸውን አጎልብተው፤ ብልሃታቸውን አሻሽለው፤ ምርትና ምርታማነታቸውን ለማሳደግ የሚያስችላቸው ትምህርትና ሥልጠና እንዲሰጣቸው ማድረግ ተገቢ ነው። በሌላ ተግባር ለሚሰማሩ ለመቋቋሚያ የሚያስፈልጋቸውን መሣሪያና ግብአቶች እንዲያገኙ አስፈላጊው እገዛና ብድር እንዲቀርብላቸው ጽረጋቸው።

ከዚህ በላይ በተካተቱት ስልቶች ጸልታቀፉ ገበሬዎችን የግብርናውን ተግባር በሚያግዙና የገጠርን ኃብት በሚጸግሩ ተግባራት ላይ ማሰማራት ነው። እነዚህም የመስኖ ቦዮችን ማዘጋጀት፤ ወንዝ መዳረሻ፤ ግንባር፤ መንገድ መሥራት፤ በአቃላይም ለግብርናው ልማት አስፈላጊ በሆኑ መሠረተ ልማቶች ላይ እንዲሰማሩ ማድረግ ነው።

ዋናው ቁምነገር ትርፍ ሰው ከግብርናው ወጥቶ በሌሎች ተግባራት ላይ ካልተሰማራ፤ የአገራችን ኢኮኖሚ ለምቶ ህዝቡም ጸልቅለታል ማለት የማይቻል መሆኑንና ከዚህ በላይ በጠቆምኩት ወይም በሌላ ዘዴና ስልት መከወን ያለበት መሆኑን በአጽንኦት ለመግለጽ ነው።

ግብርናውን በአዲስ ለማዋቀር በሚደረገው ጥረት የሚደርሰውን መመስቃቀል፤ ሁኔታው እስኪሰክን ሊደርስ የሚችለውን የምርትና የማምረት ሂደት መቋረጥ፤ ይህም ሊያስከትል የሚችለውን ማህበራዊ ቀውስና ፖለቲካዊ አለመረጋጋት፤ የሰፊራውና አዲስ የተግባር መስኮች መርሃግብር ተቀባይነት፤ ከዚህም ሊከሰት የሚችለውን ወጪና ሌሎች ማእበላትን ሳላስብ ግጭት ሳላገናዝብ ቀርቼ ወይም በቀላሉ ያየሁት ጉዳይ አይደለም። መረጃ ስላለበት ብቻ ነው።

⁵ The Federal Democratic Republic of Ethiopia, Central Statistical Authority, Analytical Report on the 1999 National Labour Force Survey. Statistical Bulletin 234, December 2000. Table 5.8c, p.124-125.

ልሳነ ኢኮኖሚክስ

ነገር ግን ይህ በመደረጉ የሚከተውን ፖለቲካዊ፣ ኢኮኖሚያዊ፣ ማህበራዊ ወዘተ... ነውብኝን በመፍራት የመዋቅር ለውጡን ተግባራዊ ካለማድረግ ከሚደርስ መከራ አኳያ ሲገኝ፣ ተባብራዊ በማድረግ የሚደርሰው ችግር ካለማድረግ ከሚደርስበት ጉዳት ጋር ሲነጻጸር ጊዜያዊና ኢምፕት ሆኖ ነው የሚታየኝ። ሌላ ምርጫ ያለን አይመስለኝም። ይህ ጉዳይ ቀደም ሲል በዘውድ ዘመን ወይም በደርግ ዘመን በደረግ ኖሮ ማህበራዊና ኢኮኖሚያዊ ገጽታችን አሁን ካለው ምን ያህል የተሻለ ሊሆን እንደሚችል መገመት አይሳነንም።

የግብርናውን ተግባር ምርጫ ለማግለጫ ግብአት መራት ቢሆንም ከዚህ በተጨማሪ ዘመናዊ ግብአቶችና መሳሪያዎች እንደሚያስፈልጉ እሙን ነው። ምርቱ በአመት በአንድ ጊዜ ከሚወሰን ሁለት ሦስቱ እንዲመረጥ፣ በዝናብ ላይ ብቻ ዓገፍ እንዳይሆን ውሀን በተለያዩ ዘዴዎች ማምረትና የመስኖ በዮችን ማዘጋጀት፣ ማዳበሪያ፣ ምርጥ ዘር፣ ተባይ መከላከያዎችንና ሌሎች አስፈላጊ ግብአቶችን አቅርቦት አስተማማኝ ማድረግ አስፈላጊ ነው። መሳሪያውና መከወኛዎቹ መሻሻል ይኖርባቸዋል። ግብአቶች በቅቶ ለማግኘት፣ ምርቱን ለገበያ በፍጥነትና በቀላል ለማድረስ የሚያስችል የገጠር መንገዶች መስፋፋት ይኖርባቸዋል።

በምርምር ማህበራዊ ግብአቶች ከነአጠቃቀማቸው ለገበሬው በወቅቱ ደርሰውት ተጠቃሚ መሆን ይኖርበታል። እነዚህንና ሌሎችንም የምርምር ውጤቶችን ገበሬው በአቅራቢያውና እንደፍላጎቱ ለማግኘት እንዲችል በአገልግሎት ማህበራቸው በኩል በወረዳ ካልሆነም በአውራጃ ደረጃ የምርምርና የስልጠና ተቋማትን ማቋቋም ጠቀሜታዊ ከፍተኛ ነው።

ለምርት እድገት አመች ሁኔታዎችን መፍጠር አንድ ወሳኝ ጉዳይ ሆኖ በዚህ ምክንያት ብቻ ምርት ያድጋል ማለት አይቻልም። ገበሬው የኢትዮጵያ ህዝብ ተርጓሚና ይህን የተራብ ወገኔን ልመግብ ብሎ አያመርትም። ምርቱን እንዲጨምር ኃይል መጠቀምም አያዋጣም። ሆኖም ገበሬው ምርቱን በቀጣይነት እንዲያሳድግ የሚገደድበትን ሌላ ሁኔታ መፍጠር ያስፈልጋል። አንዱ ዘዴ አይነታቸው የበዛና ጥራታቸው ተሻሻለ ባለቤታ እቃዎችንና የማምረቻ መሳሪያዎችን ባሉ በሚጠቀምበት ገበያ ውስጥ በሰፊው ማቅረብ ነው። ገበሬው እነዚህን እቃዎች አይቶ የመግዛት ፍላጎት ሲያድርበት ምርቱን ይጨምራል። ገንዘብ ከባንክ ተበድሮ ስራውን እንዲያስፋፋ ማድረግም ሌላው አማራጭ ነው። ይህን መሰል አዳዲስ ዘዴዎች ከባህላዊው የገቢና የመራት ግብር ጋር ተዳምረው የገበሬውን የማምረት ፍላጎት ሊያጎለብቱ ይችላሉ።

በእንዲህ ሁኔታ የተደራጀ የግብርና ገቢ በእውቀት፣ በዘመናዊ ግብአቶች ታግዞ ምርታማነቱን በማዳበር ከፍተኛ የምርት እድገትን በአጭር ጊዜ ሊያስመዘግብ ያስችለዋል። ከተሜውና ከግብርና ወጥቶ በተለያዩ የተግባር መስኮች ተሰማራቅ ሕብረተሰብ ለምርቱ ጠንካራና አስተማማኝ አገራዊ ገበያ ጁን ፍለታል። ከዚህም በተጨማሪ የአገር ውስጥ ፋብሪካዎችና የውጭ ገበያ የምርቱ ተቀባይ ይሆናሉ።

የግብርናውን ዘርፍ እንዲህ ካደራጀን የአገራችን ኢኮኖሚ ከሚያስፈልገው መዋቅራዊ ለውጥ አንደኛውንና እጅግ አዳጋቹን ክፍል ከመወጣታችን በተጨማሪ ለተቀሩት የኢኮኖሚ ዘርፎች እድገትና ልማትም የላቀና አስተማማኝ መሠረት ጥለናል ማለት ነው።

፩. ግብ. ንዱስትሪ ክፍለኢኮኖሚ ልማት

የኢኮኖሚው መዋቅራዊ ለውጥ ሁለተኛው አካል የኢንዱስትሪውን ክፍል የሚመለከት ነው። ግብ. ንዱስትሪው ክፍለኢኮኖሚ ከግብርና ውጪ ያሉ ቁስ አምራቶችን ሁሉ የሚያካትት የተግባር መስክ ነው። ማእድንና ድንጋይ ማውጣት፣ ትላልቅ፣ መካከለኛ፣ አነስተኛና ጥቃቅን ፋብሪካዎችን፣ እደጥበባትን፣ ውኃ፣ የኤሌክትሪክ ኃይልንና የተለያዩ ግንባታዎችን ያካትታል።

ኢትዮጵያን ከድህነትና ከኃላቀርነት ለማውጣት የዚህ ክፍል ኢኮኖሚ እድገትና ልማት ወሳኝ መሆኑ የሚያጠራጥር አይደለም። ኢኮኖሚአችንን በተፈጥሮ ሃብት ላይ መሥርተን ከፍተኛና ቀጣይነት ጸለቅ እድገት ለማስመዘገብ አይቻለንም። ግብርናን ከተፈጥሮ ጥገኝነት ነፃ ማውጣት የመዋቅር ለውጡ መጀመሪያ ሲሆን መጨረሻው ከዚህ የሚገኘውን ጥራ ምርት ወደ ብስል መለወጥ ነው። ይህም የኢንዱስትሪ ተግባር ነው።

የዚህን ዘርፍ እድገት ማፋጠን አለብን ስንል በአገር ደረጃ ከግብርና ወደ ሌሎች ቁስ አምራች ተግባራት፣ በኢንዱስትሪ ሂጻክ ከአነስተኛ ወደ ከፍተኛና ከኃላ ቀር መሳሪያ ወደ ዘመናዊ፣ ከድርጅት አንጻር ከግብ. ሥራ ለመሳሪያ መሻጋገር ማለት ነው።

የዚህን ክፍለኢኮኖሚ ልማት ስናስብ አነሳሳችን ይህ ሰፊ የሥራና የምርት ዘርፍ በኢትዮጵያ ውስጥ አለ ብለን የምንናገርበት ሁኔታ ላጃ አለመሆናችንን በመገንዘብ ነው። ከዚህ ክፍለኢኮኖሚ በ1995 ዓመተ ምህረት የተመረተው ምርት በዘመኑ የገበያ ዋጋ ሲሰላ 6.6 ቢሊዮን ብር ወይም ከአገራትዋ አጠቃላይ አመታዊ ግርድፍ ምርት 12 ከመቶ ይገመታል። ጁህ

ልሳነ ኢኮኖሚክስ

አሜሪካን ዶላር ሲመነዘር 757 ሚሊዮን ዶላር ነው።

እዚህ ላይ የኢትዮጵያ ኢኮኖሚ በአጠቃላይና የኢንዱስትሪው ክፍለኢኮኖሚያችንም ምን ያህል በባንኮ ስራ ላይ ለሚሰሩ ሰው ስጦታ ላላቸው። የሚታ፤ የሐረርና የበደሉን የቢራ ፋብሪካዎች ለመግዛት የሚጋበዘው የቡብ አፍሪካ ቢራ ጠማቂዎች ኩባንያ (South African Breweries) በ1991 በመተ ምህረት አመጣዊ ሽጻፋ 6 ቢሊዮን የአሜሪካን ዶላር ነበር። ይህ ማለት የዚህ ድርጅት አመጣዊ ሽያጭ ከኢትዮጵያ አመጣዊ ግርድፍ ምርት (Gross Domestic Product) እኩል ነበር ማለት ነው። የዚህ የደቡብ አፍሪካው ቢራ ጠማቂዎች ኩባንያ አመጣዊ ሽጻፍ ምኑንምና ምናምኑን የጨምረንበት የኢንዱስትሪ ክፍለኢኮኖሚያችንን አመታዊ ምርት 10 ጊዜ ጅበልሏል።

ትላልቅና መካከለኛ ብሪቲሽ ተብላቢ ከተፈረጁት ዘመናዊ ተቋሞቻችን በ1994 በመተ ምህረት ተመርቷል ተብሎ የተገመተው 2622 ሚሊዮን ብር ነው። ይህም በጊዜው የምንዛሪ ተመን ወደ አሜሪካን ዶላር ሲለወጥ ወደ 306 ሚሊዮን ዶላር አካባቢ ይሆናል። ይህ በጋራ ቀደም ሲል ከጠቀስኩላችሁ የቡብ አፍሪካው ቢራ ጠማቂዎች ድርጅት ጋር ሲነጻጸር የኛዎቹ 20 ጊዜ ያንሳሉ ማለት ነው።

በመሆኑም ይህን ክፍለኢኮኖሚ ለማልማት ትልቅ እድል ሲኖረን በአንጻሩም ከፍተኛ የሆነ ጥረትና ትግል እንደሚጠበቅብንም ማወቅ ይኖርብናል። ካለንበት ተነስተን የዘርፉን እድገት አፋጥኖ ሰፊ መሰረትና ሥር የሰደደ ኢንዱስትሪ ለመፍጠር የሚችል ስልት መንደፍ የግድ ነው።

የኢንዱስትሪው ልማት አጠቃላይ አላማ ማእድናትን ማውጣት፤ ፋብሪካዎችን ማስፋፋት፤ ለዚህ የሚሆን አጠቃላይ ግንባታን ማካሄድና አስፈላጊውን የኤሌክትሪክ ኃይል ማቅረብ ናቸው። ከነዚህ በተለጸገ በርቻችን በባንኮ ዋናው ኃላፊነት የወደቀው በፋብሪካዎች ላይ ነው።

ፋብሪካዎቻችንን ለማልማት ሁለት መንገዶች አሉ። አንደኛው ትልልቆቹ ፋብሪካዎች ላይ አትኩሮ አነዚህ የቀረውን ኢኮኖሚ እንደመንቀቅ እንዲያነሱ ጥረት ማድረግ ነው።

ሆኖም ግን መካከለኞቹና ከፍተኞቹ ፋብሪካዎች ለዚህ ኃላፊነት አመች አይደሉም። እነዚህን ፋብሪካዎች ለማቋቋም ሚሊዮን መሳሪያ ሁሉ ሚሊዮን ከውጭ ከመሆኑም ሌላ ለካታል፤ ለማምረቻ መሳሪያ፤ ለዓራ እቃና ለመለዋወጫ የሚያስፈልገው ከፍተኛ በባንኮ ምንዛሪና የሚፈጥረው አናሳ የሥራ እድል እድገቱን ይገቱታል።

ከውጭ በምናስመጣቸው መሣሪያዎች አገራችንን ለማልማትና ለማበልጸግ እንደሚችል መታወቅ ይኖርበታል። ከውጭ የሚመጣ መሣሪያ የተፈለሰፈው በዚያን አገር የሚገኝ ችግርን ለመፍታት እንጂ የኛን አይነት ችግር ለመፍታት የተፈለሰ አይደለም። ለምሳሌ በምዕራባውያን በተሠራ እጅግ ዘመናዊ የሆነ መሣሪያ ዋናው አላማው እነዚህ አገሮች ያለባቸውን የሰው ጅል አጥረት ለመሸፈኛ ነው። በጋራ አይነቱ መሳሪያ የሰው ጅል በብዛት ላለውና ችግሩ ሥራ እድልን መፍጠር በሆነበት አገር አግባብነት የለውም።

በባንኮ መሣሪያ ላይ ዓርፎ መሆንም ልማታችንን ለውጭ ምንዛሪ ጥገኞችና እስረኞች ማድረግ ነው። ኢንዱስትሪው የሚለማው በኛ ፍላጎት ሳይሆን ወደ ውጭ

ሸጠን በምናገኘው የውጭ ምንዛሪ ነው። ይህም በመሳሪያ ብቻ ሳይወሰን የመለዋወጫ እቃዎችንና ግብአቶችንም ይጨምራል። በመሆኑም ፋብሪካዎች እየበዙና እያደጉ በሄዱ ቁጥር እነሱን በሙሉ ኃይል ለማንቀሳቀስ የዚያኑ ያህል የውጭ ምንዛሪ ስለሚያስፈልገን ለውጭ ጥገኝነትና ተጽእኖ እንጋለጣለን።

ከዚህም ሌላ ልማታችንን በውጭ መሳሪያዎች ላይ መጣል ህብረተሰባችንንና ኢኮኖሚያችንን ከጋለጠነት ለማውጣት ያስፈልገናል የምንለውን የሳይንስና የቴክኖሎጂ እድገት የሚገታ ነው። ከውጭ የሚመጣን መሳሪያ ለመጠቀም የሚያስፈልገን እውቀትና ብልህነት ደህና ሲሰራ ለማሰራት፤ ሲበላሽ ከመጠን የሚዘል አይደለም። ሲበላሽ የሚጠገነውም የተበላሸውን አካል ከውጭ በመጣ መለዋወጥ መተካት በመሆኑ የኛ ሰዎች ይዘው የሚቀርቡት ከጠመንጃ መፍቻ ወይም ቡሎን መፍቻና ከጥሬ ጋልበት አይዘሉም። ይህም የሳይንስና የቴክኖሎጂ ብቃታችንን አዳብሮ ከውጭ ጥገኝነት የሚያላቅቀንና መሰረተ ሰፊ የሆነ የኢንዱስትሪ ልማት ልናካሄድ የሚያስችለን እውቀት ማስጨበጫ ስልት አይደለም።

ይህ ማለት ግን እድገታችንና ልማታችን በውጭ መሳሪያና እውቀት የሚጠቀሙ መካከለኛና ትላልቅ ፋብሪካዎች ማቋቋም የለብንም ማለት ሳይሆን ጥገኝነታችንን ቀስቀስ መቀነስ እንዳለብን ለማስረገጥ ነው። ይህም በዓራ እቃዎች ጀምሮ ቀስቀስ ወደ ቀላል ከዚያም ወደ ከባድ መሳሪያ ግንባታ የሚወስደንን የልማት ሂደት መቀየስ እንዳለብን መገንዘብ ይኖርብናል።

ከመካከለኛና ትላልቅ ኢንዱስትሪ ግንባታ ጋር ትልቅ ትኩረት ተሰጥቶት መዳበር ያለበት ሰፊ

6 UNCTAD, World Investment Report 2001: Promoting Linkages (United Nations New York and Geneva, 2001), Table III.9 p. 105.

ልሳነ እኮኖሚክስ

መሰረት ያለው የጥቃቅንና አነስተኛ ኢንዱስትሪዎች ልማት ነው። ለአነስተኛ፣ ጥቃቅንና □□ ያለው ኢንዱስትሪዎችን ትኩረት ሊሰጡ □□□□ □□□□ □□□□ ካባቸው ትንሽ፣ የውጭ ምንዛሪ □□□□ታቸው መጠነኛ፣ የሚጠቀሙት ዓሬ እቃ የአገር ውስጥ፣ □□□□ ዓረት የስራ እድል ከፍተኛ በመሆኑ ነው። ከዚህም በተጨማሪ እነዚህ ፋብሪካዎች ሰፊ አገራዊ ስርጭትና በሁሉም □□□□ መስ□ □□□□ ለመሆናቸው ትኩረት ሰጥቶ እነዚህን ዘመናዊ ማድረግ ማለት መሰረተ ሰፊ የኢንዱስትሪ ክፍል መፍጠር ማለት ነው። እነዚህን ጎሳቀር ኢንዱስትሪዎችንን ዘመናዊ የማድረግ ጥረትም የሳይንስና የቴክኖሎጂ ልማታችንን ከማፋጠኑም ሌላ አገራዊ መሰረት ጸለ□ □□ውቀትና የብልሃት ማዳበሪያ ምንጭ መፍጠሪያ ስልት ይሆናል።

ይህ የኢንዱስትሪ ልማት ስልት □□□□ የተከረው አገር በቀል የሆነውን የሳይንስና ቴክኖሎጂ ጥበብና መሣሪያዎችን ዘመናዊ በማድረግ ላይ ነው። ብዙ አገራዊ ጥበቦች አሉን። ፍራቻው ዘመናዊ በሚባለው ድምጥ ማጣቸው እንዳይጠፋ ነው። ከጥጥ እርሻ ጀምሮ ያለቀለት ልበስ የሚያላብስን ባህላዊው የሽመና ቴክኖሎጂዎችን የተመሠረተበት ሳይንስ ከዘመናዊው የሽመና ሳይንስ አይለይም። ብረት የሚገኝበትን አፈር አድኖ፣ ብረቱን ከአፈር ለይቶና በወናፍ አቅልጦ ለግብርናና ለቤት የሚሆን ቁሳቁስ የሚሠራበት ሳይንስ በመሰረቱ □□□□ ብረታብረት አደንና የተለያዩ መሣሪያዎችን ከሚፈለሰ□□ ዘመናዊው ሳይንስ አይለይም። ለሽክላ ሥራ ግብአት የሚሆን አፈር ወስዶ በሚፈለገው ቅርጽ አዘጋጅቶ እንደ እንስራ፣ ጋን፣ ጀቦ፣ ጣባ ወዘተ... ያሉትን የመገልገያ እቃዎች መፈብረክ በመሰረቱ ከዘመናዊ □□□□ ብረካ በተለ□ እውቀት ላይ □□□□ መሠረተ አይደለም። ከተለያዩ

አፈርና እጽዋቶች ተቀምጦ በተክርስቲያኖቻችን የሚያደምቅ ባህላዊ ስእሎቻችን የተሳሉባቸውና፣ ቅዱሳን መጻሕፍት በብራና የተጻፉባቸው ቀለማት መሥሪያ ጥበብ ዘመናዊ ፋብሪካዎች ከሚጠቀሙበት ሳይንስ □□□□ የተለዩ አይመስለኝም።

ማዳበሪያ መጠቀም የመሬትን ምርታማነት እንደሚጸግላ ገበሬዎቻችን ከጥንት የሚያውቁትና እንደፍግ፣ አመድ ወዘተ... የሆኑ አገር በቀል ማዳበሪያዎችን መጠቀማቸው የታወቀ ነው። የማዳበሪያን ጠቀሜታ አውቀን የጎደለን ይህን በብዛት ማምረቱ ላይ ነው። ከውጭ የሚመጣው የኬሚካል ማዳበሪያ የመሬትን ምርታማነት ቢጨምርም በሌላ በኩል አፈሩን እየከላ ስለሚሄድ አደጋው ለብዙ ዘመን ይህን ማዳበሪያ በተጠቀሙ አገሮች የ□□ ነው። በዚህ በኩል ያለው ጥረት የተፈጥሮ ማዳበሪያ በማምረት ምርትን ጨምረን የአፋሩንም ጤንነት የምንጠብቅበትና የምንከባከብበት ሁኔ□ መ□□□ ነው።

በመድሀኒት ቅመማም ቢሆን የሚያስደንቅ የሳይንስ ግኝቶች አሉን። □□ ለጉንፋን የባህርዛፍ ቅጠልን አፍልተን ስናሸት ፈረንጅ ቪክስ ብሎ ሠርቷል። □□ ኮሶ፣ መተሬ፣ እንቅቆ አይነቶቹ የኮሶ መ□□ኃኒቶች የአገሩን በሽታ በአገሩ መድሃኒት የሚያስብሉ ናቸው። የተለያዩ ቅጠላቅጠሎችን በመጠጠስ፣ ሥር ተምሶ □□□□ መ□□ሃኒቶችን ፍቱንነት በማረጋገጥና ቅመማውንና አሰጣጥን ዘመናዊ የማድረግ ጉዳይ ነው።

ከአስር ዓመት በፊት ይመስለኛል በጤና ጥበቃና ስማቸውን ካልያዝኩት አንድ የባህል መድሃኒት አዋቂ ጋር በራዲዮና በጋዜጦች በሰ□□ □□□□ □□□□ ተካሂ□ ነበር። የእስጥ አገባው ጭብጥ

መድሃኒት ቀማሚው ለኤድስ መድሃኒት አግኝቻለሁ ባይ ናቸው። እንደእሳቸው አባባል በኤድስ ምክንያት ጤንነታቸው የተቃወሰና የደከሙ ሰዎች እሳቸው ጋ ሄደው በሚጸጉት የሚጠጣ መድሃኒት □□□□ □□□□ታቸው ታድሶ፣ ከበሽታቸው አገግመው ቆመው ለመሄድና ስርተው ለመብላት መቻላቸውን አስመስክረዋል። ይህ በጤና ጥበቃ አዋቂዎችም አልተካደም። ፍልሚያው የኝህ አዋቂ መድሀኒት ከኤድስ በሽ□ ያድናል ወይስ አያድንም ነው። የጤና ጥበቃ ሊቆች አገራዊው መድሃኒትን በመውሰድ ከበሽ□□ ያገገሙትን ሰዎች ደም ጄኔቫ □□□□ሚ□□ው የአለም ጤና ድርጅት ልከው ሲያስመረምሩ በናሙና በተላከው ደም ውስጥ ቫይረሱ እንዳለ በማረጋገጣቸው አዋቂው የኤድስ መድሃኒት አልፈለሰፉም የሚል አቋም ነው ይዘው የነበረው።

ለኔ ቁምነገሩ አዋቂው ለበሽ□□ መድሀኒት ባያገኙም በበሽ□□ የተዳከመን ሰው ያጎለበቱበት መድሃኒት ከዘመናዊው የ□□ሚ ማራዘሚያ መድሀኒት ምንም ልዩነት እንደሌለው መረዳቱ ነው።

ከላይ በዘረዘርኳቸው ለማስረገጥ የፈለገሁት በአገራችን ያጣነው እውቀቱን ሳይሆን ይህንን እውቀትና አተገባበር ወደዘመናዊነት □□□□□□ እውቀት፣ ብልህትና አቅም ነው ለማለት ያህል ነው። ይህም የዘመናዊ የቴክኖሎጂ መሸጋገሪያና ማሸጋገሪያ ጥበብ እጦት ሆኖ ነው የሚታየኝ። ስለዚህም አንዱ የእድገት ስልታችን አገራችን ያፈራቻቸውን □□ውቀት፣ ጥበባትና መሳሪያ ማዳበርና ዘመናዊ ማድረግ ላይ የተመሰረተ መሆን ጁ□□ጎል።

እንግዲህ ይህ ባህላዊ ጥበቦቻችንንና እውቀቶቻችንን የማዘመኑ ሂደት፣ መሣሪያዎቻችንን ዘመናዊ

የምናደርግበት ብልሃትና እውቀትን ነው አዲሱ ሳይንሳችንና ቴክኖሎጂያችን ማዳበር የሚገባው። በትምህርት ቤት የሚሰጠው ትምህርትና ስልጠና መንዝ ያለበትም በዚሁ ጎዳና ላይ ሊሆን ይገባዋል።

□□ህ ላይ በአጽንኦት በድጋሚ ለመግለጽ የምፈልገው ሁሉን ነገር እንደ አዲስ □ኛ መፈልሰፍና መፍጠር አለብን ማለት ሳይሆን ከውጭ መሳሪያ፤ ጥበብ፤ ብልህነት መከወኛ ወዘተ... ማስመጣት የግድ ነው። ለማለት የተፈለገው ከውጭ የምናስመጣቸውን መሳሪያዎችና ጥበባት አገራዊ በማድረግ □□ሁ የሚራቡበትን ስልትና ዘዴ መቀየስና ተግባራዊ ማድረግ ሰፊ መሰረት ያለው ኢንዱስትሪ ለማልማት አማራጭ የሌለ□ ተግባር መሆኑን ነው። ቁም ነገሩ ቁምነገረኛ የኢንዱስትሪ ልማት ስልት ከውጭ የሚመጣውን መሳሪያ፤ ብልሃትና እውቀት አገራዊ ማድረግና የኛኑ ባህላዊና ኋላቀር እውቀት፤ ብልህነትና መሳሪያ ዘመናዊ የሚያደርገው ነው። በውጭ መሳሪያና ብልሃት ብቻ አገር ሊለማ አይችልም።

ጥቃቅን፤ አነስተኛና እደጥበባት ላይ ያተኮረ የኢንዱስትሪ እድገት ስልት በመከተላችን የምንፈብርካቸው መሳሪያዎች ኋላቀር፤ ከውጭ ከሚመጣውና ጥራት ካለው መሳሪያና ምርት ጋር ሲነጻጸር አገር ውስጥ የሚመረተው ምርታማነቱ አናሳና የማምራቻ ዋጋውም የናረ ከመሆኑም ሌላ ምርቱም ጥራት የሚጎድለው ነው ተብሎ ሊወገዝ ይቻላል። በአጭርና በመካከለኛ □□ ጁህ እውነት ሊሆን ቢችልም አገራዊ መሠረት ያለው እድገት፤ በልምድና በእውቀት ላይ የተገነባ አገራዊ ቴክኖሎጂ አዳብረን ምር□ ማነትን፤ ጥራትንና ብቃትን በሂደት ልንጎናጸፍ የምንችለው የማይነጥፍ አገራዊ ቴክኖሎጂ ስናዳብር ብቻ መሆኑን መርሳት የለብንም።

እነዚህ ኢንዱስትሪዎች ትኩረት ሊደረግባቸው የሚገባው በዘላቂ እድገት መሠረትነታቸው ብቻ ሳይሆን አስፈላጊ ለሆነው የሥራ እድል ፈጠራም ትልቅ ሚና ስለሚጫወቱ መሆኑን ቀደም ሲል ገልጫለሁ። አሁን ካለው የኢትዮጵያ ህዝብ እድገት አኳያ □□ ሥራ አለም የሚገቡ ዜጎች በአመት ከአንድ ሚሊዮን አያንሱም። ዘመናዊው ክፍለኢኮኖሚ የዚህን ጸህፈ □ሥራ □□ል በ□□መቱ ሊፈጥር ስለማይችል ወደ ሥራ አለም የሚገቡ አዲስ ሠራተኞች ተስፋቸው በአነስተኛና በ□□ን በብ መስ□ መቀ□ር □ጁም እራሳቸው ሥራ ፈጣሪ መሆን የግድ ይላል። ቀ□ም ሲል ለ□□ሩ እድገትና ለአገራችን ልማት በግብርና ውስጥ ያለውን ትርፍ የሰው ኃይል ከዚያ ማውጣት እንዳለብን ገልጫለሁ። ይህን ሠራተኛ ምን □□ር□□ ለህ? የት ታደርሰዋለህ? ስባል ከፊሉን በኢንዱስትሪ ተግባራት አሰማራሽሁ ብዬ ነበር። ይህንን ሥራ ፈላጊ ህብረተሰብ ሊያስተናግድ የሚችለው የተግባር ዘርፍ አነስተኛና ጥቃቅን ኢንዱስትሪዎች ናቸው። ከዚህ ውጭ ያለው አማራጭ ትርፍ ሰው ተከማችቶታል ወደምንለው ግብርና መመለስና በዘርፉ ያካሄድነውን የመዋቅር ለውጥ መከለስ ነው።

ስለዚህ የኢንዱስትሪን በተለይም የፋብሪካዎቻችንን ልማትና እድገት በአነስተኞቹ ላይ ይመስረቱ፤ እደጥበባችንን ዘመናዊ እናድርጋቸው ያካበትነውን ጥበባት፤ እውቀትና ተግባር እንጠቀምባቸው፤ ይህ ሲሆን ነው መሰረተ ሰፊና ሁሉን የሚያሳትፍ ልማት ልናካሄድ የምንችለው ስንል በተጓዳኝ እነዚህን ለማልማት፤ ለማሳ□□፤ ለማዘመን የሚያስችል እውቀትና ብልህነት፤ ሥራቸውን ለማካሄድ የሚበቃ ገንዘብና ግብአቶችን ማቅረቡ የግድ ነው። ይህም ሳይንስና ቴክኖሎጂአችንን የሚያዳብረውንና የሚጸሰራውን

ክፍል የሚመለከት ሲሆን ሌላኛ□ የአገልግሎት በተለይም የገንዘብ ተቋማቶች የሚመለከት ነው። እነዚህን በተራቸው የምንመለከታቸው ፋይዳዎች ይሆናሉ።

ይህን የእድገት መስክ ማጠናከር አዲስ ፋይዳ አይደለም። ያለፉት መስተዳደሮች ይህን መስክ እንደአንድ የልማት መሳሪያ በማየት ለእድገቱ የአነስተኛና የእደጥበባት ማስፋፊያ ድርጅት አቋቁመዋል። ግን የሚገባውን ትኩረት ሳያገኝ በመቅረቱ የትም ሊደርስ አልቻለም።

አሁን ግን ቃልና ተግባርን በማሻገር □□ር□ቱ በሰ□ ኃይልና በመሳሪያ ተጠናክሮ፤ ከሳይንስና ቴክኖሎጂ ተቋማት ጋር የተግባር ቁርኝት በመፍጠር ምርምሮችን በማካሄድና በዘርፉ ተግባራዊ ሊሆኑ የሚገባቸውን መሻሻሎች መቀየስ ይኖርበታል። ከዚህ የሚፈልቀውን የመሳሪያና አተገባበር ማሻሻያ ጥበባትና ዘዴዎችን በዘርፉ ለተሰማሩ ሰዎች በማሳየት፤ ማስተማርና □ሁሉታቸውን በማሳደግ የአስተሳሰብ አድማሳቸውን አስፍቶ በአዲስ የሥራና የ□ጁ ሀ□□ ላጁ ሊያስተምሩባቸው ይገባል። ለዚህም በግብርናው መስክ እንደሚደረገው ሁሉ የኢኮኖሚክስን መር□□ብር መቀየስ ይኖርበ□ል።

ለጥቃቅን ኢንዱስትሪዎች እድገት ምርታቸው በገበያ ያለው ፍላጎት ወሳኝ ሲሆን ከዚህም በተጨማሪ ከመካከለኛና ከትልልቅ ፋብሪካዎች ጋር ማቀናጀትና ምርታቸው ለትልልቆቹ ግብአት የሚሆንበትን ዘዴ መቀየስ ጠንካራ የእድገት ስንሰለት ሊፈጠር ይችላል።

ለአነስተኛና ለእደጥበባት ኢንዱስትሪ ልማት በዘርፉ ያሉ አምራቾች ጥራትና ፍላጎት ወሳኝ ነው። እነሱ ካልጣሩና ለመሻሻል ቆርጠው ካልተነሱ የውጭው ጥረትና ግፊት ብዙ አያስኬድም።

ልሳነ ኢኮኖሚክስ

ለዚህም የአነስተኛና የእደጥበባት ማስፋፊያ ድርጅት ሲረዳቸው ሊያግዛቸው፤ ሊጠቅማቸው መቻሉን በተግባር ማሳመን ይኖርበታል። እነሱም ችግራቸው በቅታዊ ምላሽ እንዲያገኝ፤ በላቅታቸው ተገቢው ትኩረት እንዲሰጠውና ድምጻቸው እንዲሰማ በምርት ዘርፋቸው በማህበር መደራጀት ይጠቅማቸዋል።

ከድርጅት አንጻር የኢንዱስትሪው በርባ እድገት በሁለት መንገዶች ሊለማ ይችላል። አንደኛው በጠጻው አመራር ሲሆን ሁለተኛው በበርባታዊ አመራር ነው። ገበያውን የተከተለ የእድገትና የልማት ስልት በምንፈልገው መጠን፤ አይነትና ፍጥነት ኢንዱስትሪውን ሊያሳድግ አይችልም።

አማራጩ ስልት ልማቱን የሚገፋ፤ ቅደም ተከተልን የሚቀይስ፤ ከሌሎች ተግባራት ጋር የሚያስተባብርና የሚያቀናጅ፤ ጥሪትን አሰባስቦ የሚመራ በርባታዊ አካል መፍጠርና የኢንዱስትሪውን የማልማት ኃላፊነት ለዚህ ድርጅት መስጠት ነው። ለዚህም እንዲያመች መስተጻፍ ረግም ላለ ባለ የሚያገለግል የኢኮኖሚና የኢንዱስትሪ ልማት እቅድ ነድፎ ይህን ተግባራዊ የሚያደርግ አንድ ጠንካራ የልማት መሪና አቀጣጣሪ ድርጅት በመፍጠር ከሚመለከታቸው ጋር ተባብሮ ልማቱን ማፋጠን የግድ ነው።

እዚህ ላይ ድንበር የለሹ አለምአቀፍ ሥርዓትና ጋሻ ጃግሬዎች የሆኑት አለምአቀፍ የገንዘብ ድርጅቶችና መስተዳደሮች አይፈቅዱም የሚሉ ግን ይህ ሁኔታ ለአገር ልማት አዳጋች እንቅፋቶችን እየፈጠረ እንዳለ ካላቸው አመኔ በር ሲገልጽ ጁሰማሉ። ታዲያ ምን ይደረግ? ከድህነታችን እንዴት መውጣት እንችላለን ለሚለው ጥያቄ መልስ የላቸውም ወይም

በ-በ ኃይላት እንደሚያደርጉን ከመሆን ውጭ አማራጭ የለንም ማለት ይቃጠቸዋል። ይህ አስተሳሰብ የጸለምተኝነት፤ የተስፋ መቁረፃ ጁመስለኛል። ከዚህም አልፎ ጥረት ላለማድረግ የመስነፋችን መሸፋፈኛ ሆኖ ነው በሚታየኝ። አለም እንደዚህ የሚያስብ አይመስለኝም። ካሰበም ስህተት ነው። የውጭው አለም ፍላጎት እንዳለ ሆኖ እኛ መር ያለብን አገራችንን ለማልማትና ህዝቡን ለመታደግ ነው። ይህም ከልብ ከሞከርን ይቻላል።

አገርን የማልማት ኃላፊነት የግሉ ቢሆንም፤ አሁን ባለበት ደረጃ ይህ የህብረተሰብ ክፍል ይህን ኃላፊነት የመሸከም አቅም ስለሌለው መስተጻፍ በልማቱ ሂደት ወሳኝ ሚና መጫወት የግድ ይላል። መስተጻፍ የሚሳተፍባቸው የኢንዱስትሪ እንቅስቃሴዎች ለኢኮኖሚውም እድገት ሆነ ለህዝቡ ኑሮ መሻሻል አስፈላጊ ሆነው ነገር ግን የግሉ ክፍል በአቅም ምክንያት ወይም አዋጭነቱን በመጠራጠር ወይም በተለያዩ ምክንያቶች የማያከናውኑትን ነው።

መስተጻፍ በልማት ተግባራት መግባት የለበትም፤ ሁሉን ነገር ለግሉ ትቶ እሱ ሁኔታዎችን ብቻ ነው ማመቻቸት ያለበት የሚባለው የውጭ ወይም አገር እንዲለማ በማይፈልጉ ወይም የሚናገሩትን የማያውቁ ሰዎች አቋም ነው። አለመስተዳደር ንቁ ተሳትፎ የለማ አገር የለም። ይህ አሜሪካንን፤ ጃፓንን፤ ፈረንሳይን፤ ጀርመንን ሁሉን አገሮች ያካትታል። ፈረንጅ መስተዳደር ሳይገባ የግሉ ብቻ ኢኮኖሚውን ያልማ፤ ገበያችሁን ከፍታችሁ ተወዳደሩ ማለቱ እኔ አገራን ለማልማት እንደማደርገው ሳይሆን እንደምላችሁ ሁኑ ከማለት የሚዘል አይደለም።

በመስተጻፍም ድርጅቶች ይሸጡ መባሉ በኛን ችግር የሚፈባ

ሳይሆን የውጭዎቹን ጥቅም ለማስጠበቅ ነው። ችግራችን የባለቤትነት ሳይሆን የዘመናዊ ፋብሪካዎች አናሳነት ነው። ችግራችን ድህነት ነው። ችግራችን ስራ አጥነት ነው። በል መር ነው። አንድን ድርጅት ለአንድ ግለሰብ ወይም ስብስብ ከመሸጥ ጁልቅ በመስተጻፍን ድርጅት ለመግዛት የሚፈልጉና የሚችሉ ሰዎች አዳዲስ ድርጅቶችን እንዲመሰርቱ መስተጻፍ የሚቻለውን ሁሉ እርዳታ ቢያደርግላቸው አገሪትዎ የተጨማሪ ዘመናዊ የምርት ድርጅት ባለቤትና ሰርቶ ለመብላት ለሚፈልገው ህዝብ በሥራ እድል መፍጠር ስለሆነ በቀሜታው የጎላ ይሆናል። ችግሩ በመስተጻፍ ድርጅቶች ልባ ባቅም በሚጸግኑ በመሆናቸው የግሉ ከነሱ ጋር ሊወዳደር አይችልም የሚባል ከሆነ ይህንን ሁሉንም ድርጅቶች እኩል በሚያይ የውድድር ህግ ማስቀረጽ ነው።

ከዚህም ሌላ የውጭ ባንኮች እንዲገቡ፤ ቴሌ፤ መብራት ኃይል፤ የውሃና ፍሳሽ አገልግሎት እንዲሸጡ የሚሟገቱ አሉ። ይህ የህዝቡን ጥቅም ብቻ ሳይሆን አገሪትዎን አሳልፎ እንደመስጠት ነው። እነዚህ አገልግሎቶች የልማት መሳሪያዎች ናቸው። መሳሪያ እንደመሆናቸው አጠቃቀሙ ባለቤቶች እንደፈለጉት ነው። ከልካይ አይኖርባቸውም፤

ስለውጭ ባንኮች በደቡባዊ አፍሪካ ያሉ አገሮች ተሞክሮ ብዙ ሊያስተምረን ይችላል። በዛምቢያ አገራው አስመጭና ላኪ ሊሆን አልቻለም። የነበረውም ከገበያ ተገፍተሮ ወጥቷል። ኢንዱስትሪ ሊያቋቁም አልቻለም። ግብርናውን ዘመናዊ ሊያደርግና ሊያስፋፋ አልቻለም። በአጠቃላይ ሠርቶ ለማደግ አልቻለም። ለምን? በጸ ያሉ ባንኮች የውጭ ስለሆኑ በሚጸበግሩት ለሚፈልጉት ብቻ ነው። ወገናዊነት በጣም

ጸቃቸዋል። አገራዊ የተከለከለውን አገልግሎት በቅርቡ ከዚህምባብዌ ተሰደው የገቡ ገበሬዎች ብድር እንደልባቸው አግኝተው አዳዲስና ዘመናዊ ርዕሻ ለመጸመር ርጋም አልወሰደባቸውም። የውሃና የመብራት አገልግሎት ወደ ግል በተለወጡበት አገሮች ዋጋቸው አይቀመሱ እንደሚሆንና ከዚህ የሚፈለቀውን ችግር ከደቡብ አሜሪካ አገሮች ማየት ይቻላል።

የውጭ ባለሀብቶች ኢኮኖሚውን ቢቆጣጠሩና ሲቆጣጠሩ በአገራው ላይ የሚያሳድረውን ተጽእኖና ጭቆና ምን አይነት እንደሆነ ለማግኘት ርቅ መሄድ አያስፈልገንም። ወደ ደቡብ የጎረቤት አገር መሄድ ነው።

ይህ ህዝብና አገር ነጻነቱን ጠብቆ የኖረ ነው። አባቶቻችን በስንት መስገኛነትና ተጋድሎ ያስረከቡንን አገር ለባዕዳን አሳልፈን በመስጠት ልጆቻችንን የፖለቲካም ባይሆን ለኢኮኖሚ ባርነትን አሳልፈን መስጠት ውርደት ነው። ብቻ ውርደት ለመሸከም የሚችል ትክክል ስላዳበርን አይሰማን ይሆናል። ግን መጨረሻው ትውልድ ከመጣ በኋላ አልፎ ይረገመናል።

ጠቅላይ ርዕሻ ለመጸመር መሸጥ አለባቸው ተብሎ ከተቆረጠ የሚሸጡትን ድርጅቶች በድርሻ (ሼር) ከፋፍሎ የድርጅቱን 20 በመቶ ለአስተዳደር አካባቢዎች (ዛሬ ክልል ለሚባሉት)፤ 30 ከመቶውን ለባንኮች፤ 20 በመቶውን ለማእከላዊ መስተጋብር የቀረውን 30 በመቶ ለህዝብ ቢሸጥ የተሻለ ይሆናል። ይህን ማድረግ ብዙ ጠቀሜታ አለው። ክልሎችና ሠራተኛ የባለቤትነት ስሜት ይሰማቸዋል። ባንኮች ለመቆጣጠርም ሆነ አስፈላጊ ብድር ለመስጠት ያመቻቸዋል።

⁷ተመሳሳይ ሐሳብ በ1985 አቅርቦ ነበር። በፈቃዱ ደግሞ «የኢትዮጵያን ኢኮኖሚ ምን እናድርገው» በአማካኝ የኢኮኖሚና የፖለቲካና ማህበራዊ ጉዳዮች ወርሃዊ» (አሳሚ በአማን አሳታሚዎችና አማካሪዎች) ቅጽ 1 ቁጥር 1 ገጽ 33-34.

ትናንሽ ቆጣቢዎች ጥሪታቸውን ባንክ ከማስቀመጥ አማራጭ ያገኛሉ። ለልማት የሚውል ገንዘብ ከአነስተኛ ቆጣቢዎች ማሰባሰቢያ ለሚሆነው የድርሻ ገበያ ጥሩ መሰረት ሊጥል ይችላል።

፩. የ አ ገ ል ግ ሎ ት ር ጋ ም ል ማ ት

የግብርናውም ሆነ የኢንዱስትሪው ልማት በሚፈለገው ፍጥነት እንዲካሄድ የሚያግዙ የአገልግሎት ዘርፎች ብቃትና ቅልጥናና ወሳኝ በመሆኑ በተጓዳኝ እድገታቸው ትኩረት የሚገባው የልማት ግብአቶች ናቸው። ትኩረት የሚገባቸው የአገልግሎት ዘርፍ የገንዘብ ተቋማት፣ ትራንስፖርትና መገናኛና ንግድ ናቸው።

መንገዶች በሰፊው ተስፋፍተው በገጠራ ምርት ግብአቶችን በቀላሉና በርካሽ ካላገኘና ያመረተውን በቀላሉ ወደ አቅራቢያው ገበያ ካላደረሰ፤ ምርቱን የሚሸጥበትና የሚፈልገውን አገልግሎትና ሽቀጦች የሚገዛበት የደረጃ ገበያ በአቅራቢያው ከሌለ፤ ግብአቶችን ለመሸመት ቢያጥረው በአራጣ ከሚያበድሩ በተሻለ የሚያበድርና ለጊዜው የሚያስፈልገው ገንዘብ በጣም ካለ ይህን አደራ የሚያስቀምጥበት የገንዘብ ተቋም በአካባቢው ከሌለ ያሰብነው ልማት አይሳካም ባይባል እንኳ እጅግ አስቸጋሪ ይሆናል።

በመሆኑም ዘመናዊ ትራንስፖርት፣ የደረጃ ገበያና የገንዘብ ተቋማት የልማት አጋዥ ኃይሎች ናቸው።

ባንኮቻችን የልማትና የእድገት ምሰሶ ናቸው። ያለገንዘብ መገበያየት የለም። ያለብድር በግል ቁጠባ ብቻ ፋይዳ ሊኖረው የሚችል መሻለ-ነዋይ አይኖርም። በመሆኑም ባንኮቻችንና የቁጠባና የብድር ተቋማት በልማታችን ላይ

ወሳኝ ሚና ይጫወታሉ። በተለጁም ትልቁ ኃላፊነት የወደቀው በብሄራዊ ባንኮችን ላይ ነው። ይህ ድርጅት የገንዘብ ተቋማት እንዴትና በምን ሁኔታ ርጋም ሊሰጥ አጠቃላይ የገንዘብ መርሃግብር ቀደሽ እንደመሆኑ ባንኮቻችን በልማታችን ላይ አጋራዊ ወይም ጋራጣዊ ሚና እንደሚጫወቱ የሚወስነው ብሄራዊ ባንክ ነው። ከዚህ አኳያ ብሄራዊ ባንክ አገሪትዋ ያላትን እጅግ አናሳ ጥሪትና የውጭ ምንጫ ለልማት የሚውሉበትን ስልት ቀይሶ ተግባራዊ ማድረግ ይኖርበታል። በመሆኑም ባንኮች ማበደር የሚገባቸው ሊበደሩ ለሚችሉ ሳይሆን ተበድረው ገንዘቡንና የውጭ ምንጫውን ለልማት ለሚጠቀሙበት ብቻ መሆን ይኖርበታል። ከዚህም በተጨማሪ በግብር መርሐ-ብሩ ባንኮቻችን በሚጸበግ ለብድር በቂ መጻፍ ላላቸው ኃብታሞች ብቻ ሳይሆን አዋጭ ለሆኑ ትልሞችና ተግባራትም ሊሆን ይገባዋል። የልማት መርሃግብራችን ኃብታሞችን ብቻ ሳይሆን በሆችንም ኃብታም የማድረግ ስልት በመሆኑ ለዚህ አላማ ስኬት ባንኮቻችን ማበደር ያለባቸው ተግባራዊ ቢሆኑ ሊያዋጡ በሚችሉ ሀሳቦችና ትልሞች መሆን የግድ ነው።

ከገንዘብ ተቋማት አኳያ ትኩረት የሚያስፈልገው አነስተኛ የብድርና የቁጠባ ተቋማት ናቸው። የልማት ስልታችን በአነስተኛ ገበሬዎች፣ ጥቃቅን፣ አነስተኛና የእድገት ባንኮች ኢንዱስትሪ ላይ የተዋቀረ እንደመሆኑና ለነዚህ አምራቾች ትላልቅ ባንኮች አገልግሎት ለመስጠት ሊቸግራቸው ይችላል። የነዚህን አምራቾች ፍላጎት በቅርብ ሆኖ ሊያሟሉ የሚችሉት አነስተኛ የብድርና የቁጠባ ተቋማት በመሆናቸው ለነዚህ ድርጅቶች ሥርጭትና እድገት ተገቢው እገዛ ሊደረግላቸው ይገባል።

ጁ. ሳይንስና ቴክኖሎጂ

የማንኛውም አገር ማህበራዊና ኢኮኖሚያዊ እድገት የሚሰምረው ህዝቡ በሳይንሳዊ ስራ ሲረቅና የቴክኖሎጂ ስራ ሲሰራ ግብአቶችን በክህሎት ሲጠቀም መሆኑ የታወቀ ነው። ለልማታችንና ለሁለንተናዊ እድገታችን መሠረት ነው ያልነው የመዋቅር ለውጥም ተሳክቶ አገራችን ከድህነት የምትላቀቅበትንና በሥልጣኔ ጎዳና የምትጓዝበት ፍጥነት የሚወሰነው ህዝቡ በሚላበሰው ሳይንሳዊ እውቀትና ይህንንም በመጠቀም በሚያዳብረው ቴክኖሎጂያዊ ክህሎት መሆኑ በግጭታል ሆኖ ነው።

እነዚህ ለሁለንተናዊ እድገት ወሳኝ የሆኑ ግብአቶች የሚገኙት በአጠቃላይ ህይወት ከምታስተምረን ተሞክሮ ቢሆንም ይህንን ጨምቆና አቀናጅቶ በአቋራጭ የሚያስታጥቀንን ትምህርትና ሥልጠና የምናገኘው በትምህርት ቤት ነው።

ይህንን እውነታ ተቀብለን ዘመናዊውን ትምህርት መማር ከጀመርን ወደ አንድ መቶ ዓመት ሆኖናል። በአዲሱ ሚኒሊክ የተጀመረው አንድ ትምህርት ቤት 12,471 የአንደኛ ረጅም 491 ስራ ስራ ደረጃ፤ ብዛት ያላቸው የሙያና የቴክኒክ ትምህርት ቤቶች፤ 6 ዩኒቨርሲቲዎች፤ 15 ኮሌጆች አድጋል። በልመና፤ በምልጃና በድጎማ ትምህርት ቤት ይገቡ ከነበር ጥቂት ተማሪዎች ተነስቶ ዛሬ ህዝቡ ለትምህርት ያለውን ፍላጎት ለማዳረስ ካለው አቅም ልቋል።

ቁዓሩ እያደገ የሄደ ዜጋ የትምህርት እድል ቢያገኝም በተማረው ትምህርት ምን ተጠቀመ? ህዝቡንና አገራችን ምን ጠቀማት? የሚለው

ጥያቄ አግባብነት ያለው ነው። በህ ዓጾቄ መልስ ከተማረው ግለሰብና ከአገር አንጻር ሊገኝ ጁጋል።

ባለፉት አመታት የተማረው ዜጋ እንደትምህርት ደረጃው በግሉ ተጠቅሟል። በአገር ውስጥና ከአገር ውጭ በከፍተኛ መጠን ለመቀጠር በቅቷል። በመማሩና ትምህርቱ ባስገኘለት ኢኮኖሚያዊ ጥቅም ማህበራዊ ከበራታንም አግኝቶበታል።

ከሀገር ልማትና ከህዝብ ኑሮ መሻሻል አኳያ የተማረው ዜጋ ብዙም ለውጥ አምጥቷል ለማለት አይቻልም። በትምህርት የሚገኘውን ፍቱን የእድገትና የለውጥ መሣሪያ ካገናዘብን በኋላና በፊት ያለው የህብረተሰባችን ስነልቦናዊ፣ መንፈሳዊ፣ ኢኮኖሚያዊ፣ ፖለቲካዊና ማህበራዊ ሁኔታ ለማሻሻል አልተለወጠም። ገበሬው ከብሉይ ዘመን መሣሪያና ክህሎት አልተላቀቀም፤ የኢንዱስትሪው ክፍል አልተስፋፋም። በአጭሩ ትምህርት ለሳይንስና ለቴክኖሎጂ እድገት፣ ለኢኮኖሚ ልማት ለህዝቡ ሁለንተናዊ መሻሻል አስተዋፅኦ አድርጋል ለማለት አያስደፍርም።

የትምህርት ውጤቱ ለምን ይህ ሆነ? ይህ ተገቢ ጥያቄ ነው። መልሱም አጭር ነው። የተማሩ ዜጎች አገራቸውን ለማልማትና የህዝቡን ኑሮ ለማሻሻል ፍላጎት አጥተው ሳይሆን ችግሩ ጸለቡ የትምህርቱ አላማና ይዘት እንዲሁም ለትምህርት፣ ለምርምርና ከዚህ ለሚመነጨ ግኝቶች ከበራ ያለው፣ አገራዊ ምሁራንን በጥርጣሬና በተቀናቃኝነት ከማየት ፈንታ በነሱ የሚመካ ሥርዓት አለመኖር ነው።

ለማህበራዊና የተፈጥሮ ሳይንስ ብቃት መስፋፋት ከሁሉ አስቀድሞ አገራችን ለማልማትና ህዝቡን ከድህነትና ከኋላቀርነት ለማላቀቅ ፍላጎትና ቁርጠኝነት ያለው፣ በምርምር፣ በእውቀትና በሥርጸት

ውጤቶች የሚያምን፣ እነዚህንም በማንኛውም ረጅም ለሚሰሰው ውሳኔዎች በግብአትነት የሚጠቀም አመራርና መስተዳደር መኖር የግድ ነው። እንደዚህ አይነቱ መስተዳደር የልማትና የእድገት አቅጣጫ በመቅረጽ፣ ከዚህ በጋራ ለመጠራጠር የሚያስፈልገውን የሳይንስና የቴክኖሎጂ አውቀት በአይነትና ብዛት ገምቶ ማዘጋጀት ስለሚኖርበት ትምህርት አላማ ይኖረዋል። አገርን ለማልማትና ህዝብን ለመታደግ አላማው አድርጎ ያልተነሳ መስተዳደር ውሳኔዎችን የሚወስነው ከራሱ ጥቅም አኳያ ወይም በደመነፍሳዊ ፍላጎትና ስሜት ላይ ስለሚመሰረት ትምህርት ቤቶች አላማ ኖሯቸው ለሚፈለገው ተግባር አስፈላጊ የሆነ የሰለጠነ ሰው ማምረቻ ተቋማት ሊሆኑ አይችሉም። እንዲህ አይነቱ መስተዳደር አገራዊ ምሁራንን በአምነት ሳይሆን በጥርጣሬ፣ በአጋሻርነት ሳይሆን እንደተቀናቃኝ ስለሚያይ ለማንኛውም ጉዳይ ፊቱን የሚያዘረው ወደ ውጭ ነው። መስተጋብር በሚጸደርገውን የሚነግሩትና የሚመክሩት የውጭ ሰዎችና ድርጅቶች ይሆናሉ።

በመሆኑም ሳይንሳዊና ቴክኖሎጂያዊ ክህሎትና ብቃትን ከማዳበር አኳያ የችግሩ መነሻ በአገራት ላይ እነዚህ ዘርፎች የሚመሩበት አላማና ርጅም አለመኖር ነው። ለምንድነው ትምህርት እንዲማር የሚችልበት? ተምረው ምን እንዲያደርጉ ነው ትታለሙ? ፍላጎታችን ይህ ከሆነ ምን እንዴት ያለ ትምህርት በምን ደረጃ መሰጠት ይገባዋል የሚሉ ጥያቄዎች ተነስተው ከዚህ በሚገኝ መልስ ላይ ተመሠረተ ሥርዓተ ትምህርት በመቅረጽ ፈንታ በሰለጠኑ አገሮች የሚገኘውን ትምህርት አሰጣጥ እንዳለ ቀድተን ለነሱ በተጻፈ መጽሐፍትና የትምህርት መርጃዎች በመጠቀም አስተምረናል። ጸስተማርንም ነው ለማለት ያህል እናስተምራለን።

8 ስለትምህርት የሚጠቀሱ ቁጥሮች ሁሉ በትግት ከ Ministry of Education, Education Statistics Annual Abstract 1995 E.C/2002-03 ከሚለው ነው።

ልሳነ ኢኮኖሚክስ

ዛሬ በአገራችን ሁለት አይነት ትምህርት ይሰጣል። አንዱ ተግባር ተኮር ሲሆን ሁለተኛው እውቀት ተኮር የሆነው ነው። ተግባር ተኮር ያልኩት የተለያዩ መያ ተምረው ከትምህርት ቤት ሲወጡ በቀጥታ በባር በሚሰማሩትን ነው። ይህ አይነቱ ትምህርት የእጅና የቴክኒክ መያን፣ ግብርናን፣ ህክምናን፣ ምህንድስናን የሚያካትቱ ናቸው። እውቀት ተኮር የምለው በሁለተኛ ደረጃ አካዳሚክ የሚባለውንና በኮሌጆች የሚሰጡትን የማህበራዊና የተፈጥሮ ሳይንስን የሚያካትተው ነው።

እስከ ቅርብ ጊዜ ተግባር ተኮር ትምህርት በቁ ትኩረት ተነስቶት አለ ለማለት ብቻ የተቋቋመ ይመስል ነበር። እነዚህ ትምህርቶች የሚሰጡባቸው ማዕከላት በወሰን በመሆናቸው የሚያስተናግዷቸው ተማሪዎችም ቁጥር አገሪትዋ ከምትፈልገው አንጻርም ሆነ ትምህርት ቤቶች መያና ክህሎትን ከማስታጠቅ አኳያ ኢምንት ነበሩ።

በአንጻሩ ከመቶ 90 የሚሆነው የሚስተናገደው በእውቀት ተኮር ትምህርት መስክ ነው። ቀደም ሲል እስከ 12ኛ አሁን እስከ 10ኛ በሌላ የሚሠጠው ትምህርት ከተግባር በር ጸልተቆራኝ ነው። በዚህ ደረጃ የሚሰጠው ትምህርት አላማ አለው ከተባለም ሊፈጥር ያለበው በመሬ ረሻ፣ ሕውቀት ረድፍ ላይ ቆመው ድንበሩን ለመግፋት የሚችሉ ልሂቆችንና ምሁራንን ጁመስላል።

ከአንደኛና ከሁለተኛ ረጅም ተማሪዎች በቀላሉ ሊጠቀሙበት የሚችሉትን ትምህርት አይማሩም። በመሆኑም ወደ ከፍተኛ ትምህርት ቤቶች ለመግባት የተሳናቸውና ቁጥራቸው እጅግ ከፍተኛ የሆኑ ተማሪዎች በተግባር የማይመነዘር ትንሽ እውቀት ጨብጠው ወደህብረተሰቡ ሲመለሱ ለቤተሰብና ለህብረተሰብ ሽክም ሆነዋል። ከዚህ አኳያ ሲታይ ትምህርት ቤቶቻችን

የሥራፈቶች መፈብረኪያ ነው የሆኑት።

ከፍተኛ ትምህርት ቤቶች የመግባት በሌላ ጸግታ ተማሪዎች በሌላ ፈንታም ከ12ኛና ከ10ኛ በሌላ ትምህርታቸውን ለማቋረጥ ከተገደዱት የተሻለ ትምህርት አግኝተዋል ለማለት አያስደፍርም። በዚህም ደረጃ ያለው ችግር የአላማ ችግር ነው። በከፍተኛ ረጅም የምናስተምራቸው ተማሪዎች ሲመረቁ ምን እንዲሆኑና እንዲያደርጉ ተፈልጎ ነው የምናስተምራቸው? በየትኛው የትምህርትና የሥልጠና መስክ ነው እጥረት ያለብን ወዘተ... ተብሎ ትምህርቱና ሥልጠናው በነዚህ መልሶች ላይ መነደፍ ሲገባው በደመነፍስ እነዚህ ተማሪዎች እዚህ ጁቡ፣ እነዚያ ያንን ይማሩ ተብሎ ነው የሚወሰነው። የኢኮኖሚው መሠረት ግብርና በሆነበት አገር፣ ኢንዱስትሪና አገልግሎት የልማት ተስፋና መራሂ ጎዳና መሆን በሚገባቸው አገር፣ መሠረተ ልማት አለ ተብሎ በድፍረት ለመናገር በሚችግርበት አገር አብዛኛውን ሰልጣኝ ከነዚህ መስኮች በግብር ማስተማር በራ በሚጸግባ ጉዳይ ነው።

ባለፉት 50 አመታት አገሪትዋ ብዙ የተፈጥሮ ሳይንቲስቶች አስተምራላች። እነዚህ ሳይንቲስቶቻችን ምን ተማሩ፣ ተምረው ምን ፈለጉ፣ በምን በምን ምርምር ተሰማርተው አገሪትዋ በቀላሉ ጥቅም ላይ ልታውለው የምትችሉ ግኝት አስመዘገቡ፣ በአጠቃላይም ምን ቃሚ ተግባር ሰሩ ለሚሉና መሰል ጥያቄዎች የሚያከራና በሚጸመረቃ መልስ ለማግኘት ጸግቷል። ሳይንቲስቶች ተማሩትና በሚማሩት ትምህርት፣ ከትምህርት ቤት ሲወጡ በቀላሉ ተግባራዊ የሚያደርጉትን እውቀቶችንና አተገባበርን ሳይሆን አዳዲስ ጥበቦችንና ግኝቶችን ለማፍለቅ የሚያስችላቸውን ነው። በኢኮኖሚክስም ይሁን በባዮሎጂ፣ በሂሳብም ይሁን

በፊዚክስ በዩኒቨርሲቲ ደረጃ የሚሰጠው ትምህርትና የሚያከናውኑት ልምድ (ኤክስፐርት) መሠረታዊውን እውቀት የሚያስጨብጣቸውና ለቀጣይ ሥልጠና የሚያዘጋጃቸው ነው።

ጥቂቶች ይህን መሠረታዊ ትምህርት በአገር ውስጥና በውጭ አገሮች በሚያገኙት የትምህርትና የስልጠና እድል ለማስፋትና ለማጥለቅ ችለዋል። ይህን በሌላ ጸግታ ምሁራን በተለያዩ የእውቀት መስጫ እራሳቸውን ያስከበሩበትና አገሪትዋን ያሳወቁ ምርምሮች አካሂደው በታወቁ የሳይንስ መጽሔቶች በማሳተም ዝናና በማረጋገጥ እድገት አግኝተውበታል። በግላቸው ባላቸው ዝንባሌና እውቀት በዓለም ላሉ አቻዎቻቸው ችሎታቸውን አስመስክረዋል። በመሆኑም ለአንቱ በቅተኝል።

ትምህርታቸውን ከመጀመሪያ ዲግሪ በላይ ለማሳገብ በሌላ ጸግታ የባዮሎጂ፣ የኬሚስትሪ፣ የፊዚክስና የማይማቴክስ ምሁራኖቻችን ዋነኛው ሥራቸው በሁለተኛ ደረጃና በኮሌጆች አስተማሪ መሆን ነው። ተግባራቸውም የወደፊቱን ልሂቅና የእውቀት ድንበር ገፊ ለማድረግ የሚያስችል ትምህርት ማስፋፋት ነው። ይህም ሳይንስን ተምረው ሳይንስን የሚያውቅ ህብረተሰብ በራ ወደት አንዱ አካል ነው። ወንዝ የማያሻግር ሳይንስ የጨበጠው በአስተማሪነት ተቀጥሮ ያንኑ ወንዝ የማያሻግር እውቀት ጸስቷል።

በማህበራዊ ሳይንስ የሰለጠኑ ምሁራኖቻችንም ቢሆኑ ከተፈጥሮ ሳይንስ አቻዎቻቸው የተሻለ ሆነው አልተገኙም። ማህበራዊ ሳይንቲስቶቻችን የአገሪትዋን ችግር አጠነው አግባብ ያለው መፍትሄ እንደመፈለግ፣ ከውጭ ለቀሰሙት መፍትሄ አገራዊ ችግር ፍለጋ ሲማስኑ አገሪትዋን ወደባሰ ችግር ነድተዋል።

ልሳነ እኮኖሚክስ

ከሌላ አንጻር ሲታይ ዘመናዊው ትምህርት በኢትዮጵያውያን ህይወት ላይ ትልቅ የባህርይ ለውጥ አምጥቷል። የተማርነው የውጭው ትምህርት ባህላዊ እሴቶቻችንን በኋላቀርነት በመፈረጅ የኛን እንድናጥላለና እንድንጠላ በሌላ በኩል የውጭውን እሴቶች፣ ባህሎችና አኗኗር እንድናፈቅርና እንድንጓጓ አድርጎናል። ዘመናዊ ነኝ ምላሽ፣ በተለጃም ምቹ ከባህላዊ እሴቶች ጋር በመለያየቱና የተማረው በሙሉ የውጭውን በመሆኑ አገራዊ መሰረት አጥቶ፣ አገራዊ ኃላፊነቱን ስቶ፣ ኢትዮጵያዊ መሆኑ ምግብ፣ ፈረንጅ ለመሆን የሚቃጠው ህብረተሰብ ሆኗል።

ኢትዮጵያውያን ሊያስፍቀን የሞከረው ትምህርት በከፊልም ቢሆን ተሳክቶታል። ጌታ ኢትዮጵያውያን እንድናፍርበት፣ ባህላችንንና እሴቶቻችንን በኋላቀርነት እንድንፈረጅ አድርጎናል።

ነገር ግን ፈረንጅ ሲያደርገን የሞከረው ትምህርት ፈረንጅ አላዳረገንም። በመሆኑም ከኢትዮጵያዊነትም አፈናቅሎን ፈረንጅም ሳያደርገን ከሁለት አጥተን መሀል ላይ ተንጠልጥለን ቀርተናል።

ቀጠለን ሲል ቅኝ ተገዥ ሊያደርጉን ሞክረው ያልተሳካቸው ከኛ ነታችንና ከባህላችን በተነጠለ ትምህርት የአጭሮ ተጠሪ አድርጎናል። ከሰለጠነው ህዝብ እኩል ያደርገናል ብለን የተማርነው ትምህርት ከነሱ እኩል ስላላደረገን የነሱን የበላይነት ያለማወላወል ተቀብለናል። የተማረው ትውልድ ለቀደምት አባቶች እንግዳ ለሆነው ጠቃኝነት ስሜት ተገዥ መሆኑ የሚያስገርም አይደለም። ለምን ቢባል ምኞት የሚደረገው በነሱ ህግ፣ ደንብና ደረጃ በመሆኑ።

ከናንተ አናንስም ብሎ የመሟገቱ አንዱ መገለጫ የማህበራዊና

ጠቅላይ ሳይንቲስቶቻችን የአገሪቱን ችግር መርምረው፣ መፍትሄ ቢያገኙለትም ይህንን ግኝት የሚነግሩት ችግሩ ላይ ምቹ ህዝብ ሳይሆን ለፈረንጅ ነው። እነዚህ ተደራሲያን ችግራችን ችግራቸው ስላልሆነ የምርምር ውጤቶቻችንን እንኳን ሊጠቀሙበት ቀርቶ ልፋታችንን ፋይዳ ሰጥተውት ማንበባቸውንም በግልጽ እጠራጠራለሁ። አላማው እነሱ እንዲጠቀሙበት ሳይሆን የ«እኔ ከናንተ ባልበልጥም አላንስም» ማስመስከሪያ ጩኸት በመሆን ሊሰላጩ ጃጃላቸዋል።

ይህ መለወጥ አለበት። የምንማረው ትምህርት የአገር ፍቅርን የሚያላብስ፣ ለችግሮቻችን መፍትሄ የሚፈጥርና የወደፊቱን የልማት ጎዳና ቀይሶ ለተግባራዊነቱ ተገቢውን የሳይንስና የቴክኖሎጂ እውቀት፣ ክህሎትና መሳሪያ የሚፈለስፍ ሊሆን ይገባል። ከዚህ አኳያ ህብረተሰቡን በሳይንስና በቴክኖሎጂ እውቀት አስታጥቆ ምርቱንና ምርታማነቱን አሳድጎ በሥልጣኔ ጎዳና ለማስኬድ የሚያስችል ሊሆን ይገባል።

ትምህርት አላማው መመስረት ያለበት ጅብ ኢትዮጵያውያን ምን አይነት የግልና የህብረተሰብ እሴቶች ሊኖሩን ይገባል? ለህይወት ምን ትርጉምና አላማ መስጠት አለበት? በግለሰብና በህብረተሰብ ደረጃ ምን አይነት ኑሮ ልንኖር ይገባል? ምንስ ባህርይ ሊኖረን ይገባል? እነዚህን እውን ለማድረግ ምን ማድረግ አለበት? ከሚሉና ከመሰል ጥያቄዎች ከሚገኙ እውነታዎች ላይ ነው።

በአገራችን የሚሰጠው ትምህርት ሁለት መሠረታዊ ተልእኮዎች ሊኖሩት ይገባል። አንደኛው ሰብአዊ ልማት ሲሆን ሁለተኛው ምርጫ ብቃትን የሚያዳብሩ ይሆናሉ።

የሰብአዊነት ትምህርት የህልውናችንና የምንፈጥረው ህብረተሰብ መሰረት

ሆኖ ማሰብን፣ መተሳሰብን የሚያጎለብት፣ ከመብት ጋር የሚሄደውን ኃላፊነት የተሞላበትን ዲሞክራሲያዊ ባህልን የሚያዳብር፣ ጎጂ ባህርያትን የሚያስወግድ፣ ምቹ እሴቶቻችን የሚያጠናክር መሆን አለበት።

ግለሰባዊና ማህበረሰባዊ እሴቶቻችንን በማበልጠጥ ስብእናችንን የሚያጎለብት፣ አካላዊና አእምሮአዊ ሁለንተናችንን ምግብ፣ አስተሳሰባችንን የሚያሰፋ፣ ከባህላችን ጠቃሚ በሆኑ እሴቶች ላይ የተመሰረተ፣ መከባበርን፣ መተማመንን፣ ይሉኝታን፣ ድፍረትን የሚያላብስ፣ አንድነትን የሚያጠናክር፣ ልዩነትን የሚያደባዘዝ መሆን ይኖርበታል።

ምርታዊ ብቃትን ከማዳበር አኳያ ትምህርት ለእኮኖሚው እድገትና ለህብረተሰቡ ሁለንተናዊ ልማት አግባብነት ባለው ሁኔታ መቅረጽና ጥራቱን ማሻሻል፣ ስልጠናዎችን መቀየስ፣ የተማረውን ህብረተሰብ በራስ የመተማመን ብቃት ማሳደግና በተማሩትና በቀረው ህብረተሰብ መካከል እያደገ የመጣውን ሰላጤ ደፍኖ ሁለቱን የሚያያይዝ ጠንካራ ድልድይ መገንባት ናቸው።

ህብረተሰቡ በተለያዩ የማምረት ተግባራት ሲሰማራ ባለው እውቀትና መሳሪያ ምርታማነቱን የሚያሳድግበት፣ በአካባቢው ምግብ፣ ሆነ ከሩቅ ምግብ፣ ችግሮችን ግብአቶች በተሻለ ያደረጃጀት፣ የአመራር፣ የአስራር ስልቶችን በመጠቀም ራስን ማደራጀትና ተግባሩን የሚያቃልልበት ክህሎቶችንና መሳሪያዎችን ለመፈለስና ለመፍጠሪያ የሚጠቀምበትን ችሎታ ማሳደግ ይሆናሉ።

ለዚህም የተግባር ተኮር ትምህርት ትኩረት ሊቸረው የግድ ይላል። ሥልጠናው በሁሉም የተግባር መስኮች በተጠናከረ ሁኔታ መበራከት ሲገባው፣ የመቀራረብ ለውጥ ቅደም ተከተሉን ይመራል።

ልሳነ እኩኖሚክስ

የአጭር ጊዜ ትኩረታችን ከመዋቅራዊ ለውጡ መነሻ ከሆኑት የግብርናና በአነስተኛ፣ ጥቃቅንና ባህላዊ የኢንዱስትሪ ልማት ላይ ያተኮረ ስለሚሆን ትምህርት ቤቶቻችን ለዚህ ስኬት አግባብነት ያላቸውን የ□□ ባለሙጽተኞችን፣ መሀንዲሶችን፣ የህክምና ባለሙያዎችን፣ ቴክኖሎጂስቶችን፣ የግብርና ሳይንቲስቶችን፣ ወዘተ... ማቅረብ መቻል ይኖርበታል።

ከአላማ ጋር ተያይዞ የሚመጣው ጥራት ነው። ከዚህ አኳያ አሁን ለስሙ ትምህርት ይሰጣል እንጂ ምን እንደሚማሩ □ስቦ፣ ለ□ህ ብቁ የሆነ አስተማሪና፣ የመማሪያ ክፍሎች የትምህርት መርጃዎች ተሟልተው □ሚ□ኙበት ትምህርት ቤት የለም። ተማሪዎች □ሚማሩባቸው መፃሕፍት፣ ለሙያ፣ ለቴክኒክ፣ ለሳይንስ ተማሪዎች የሚያስፈልገው መሣሪያ ከውጭ የሚገዙ በመሆናቸው በማንኛውም ደረጃ ያሉ ተማሪዎች እነዚህን የትምህርት መሳሪያዎች በአስተማሪው እጅ ከሩቅ ከማየት በስተቀር ሊጠቀሙበት በሚችሉት ብዛት በየትኛውም የትምህርት ደረጃ □ለም።

የመሳሪያዎችና የትምህርት መርጃ □ እጥረት ከውጭ ስለሚመጡና ውድ በመሆናቸው እጥረት ማጋጠሙ □ሚ□ርም አይደለም። መሣሪያዎች እንደልብ ተገኝተው ተማሪዎቹ ሰፊ ልምምድ ቢኖራቸውም ሲመረቁ የተማሩትን ትምህርት ሙሉ በሙሉ ላይጠቀሙበት ይችላሉ። ለዚህ ምክንያቱ የተማሩበት መሳሪያ ከትምህርት ቤት ውጭ ስለማይገኝ ነው። ለዚህ መፍትሄው መሣሪያዎቹን አገር ውስጥ መፈለገ ነው። ይህ ሲሆን መሳሪያዎቹ ለማስተማሪያ ብቻ ሳይሆን ለማምረቻም ስለሚያስፈልጉ □ላ□ታቸው ከፍተኛ ይሆናል። አላማው የኛኑ ቴክኖሎጂስቶችና ይህንን የሚጠቀሙ አምራቾችን መ□□ር እስከሆነ ድረስ መጀመር

ያለብን ያሉንን እውቀቶች፣ ብልሀቶችና መሳሪያዎችን በማሻሻል፣ በማዘመን ላይ መሆን ይገባዋል።

በአጠቃላይ ተግባር ተኮር ትምህርት የሚሰጠው ስልጠና ከውጭ በመጣ መሳሪጸ እስከሆነ ትምህርቱንና ሥልጠናውን እናስፋፋ ቢባል እንኳን ማስፋፋቱ በውጭ ምንዛሪ መኖር ወይም አለመኖር ይወሰናል።

አላማው ያሉንን ብልሀቶችና መሳሪያዎችን በማሻሻልና በማዘመን ላጁ □ተመሰረተ መሰረተ ሰ□ ልማት ማካሄድ እንደመሆኑና ይህንን ስኬ□ማ ማ□ረ□ ላጁ እስከሆነ ድረስ የተግባር መጀመሪያው አገራዊ እውቀት መሆን ይገባዋል። ከውጭ ከሚመጣው ጋር ሲነጻጸር አገር በቀል የሆነው መሳሪያ ኃላቀር ቢሆንም ይህ ጊዜያዊ ችግር ከአላማችን ሊገታን አይገባም። ካለን ተነስተን ለመሻሻል የምናደርገው ጥረት በሂደት ለአገራችን ተስማሚ የሆነ የሳይንስና የቴክኖሎጂ እድገት ሰፊ መሰረት ከመጣሉም ሌላ ብቃትን ለማሳደግ ከፍተኛና ጽኑ መሰረት ይፈጥራል።

ተግባር ተኮር ትምህርት ለማስፋፋት በሚደረገው ጥረት አይነቱን፣ ደረጃውንና ብዛቱን ለመወሰን ትምህርቱን ካሉን የምርት ድርጅቶች ጋር አቀናጅቶ የሚፈለገውን እውቀትና በትምህርቱ ሂደት የተግባር ልምምድ የሚካተትበትን ሁኔ□ መ□□ር የግድ ነው። በመሆኑም በተለያዩ መስክ ያሉ አምራችና አገልግሎት ሰጪ ድርጅቶች ከሥርዓተ ትምህርቱ ቀረፃ ጀምሮ እስከምረቃ በሚ□ረ□□ እንቅስቃሴ ተገቢውን ሚና እንዲጫወቱ ማድረግ ጸስ□ል□ል።

ትኩረት ለተግባር ትምህርት መስጠት ማለት እውቀት ተኮር የሆነውን ሙሉ በሙሉ መተው ማለት አይደለም። ይህ የትምህርትና የስልጠና መስክ

አስፈላጊ ነው። በመሆኑም እውቀት ተኮር ትምህርት ይቀጥላል። ነገር ግን በዚህ መስክ የሚሰለጥኑ ተማሪዎች ልዩ ተሰጥኦና ችሎ□ ያላቸው ተመርጠው እንዲማሩ መደረግ ይኖርበታል።

የምርምርና የምርምር ውጤት ልማት ሌላ አሳሳቢ ጉዳይ ነው። ምርምር □ተ□ባር ተኮር ስራተኞችና በተለይም ለእውቀት ተኮር የትምህርት ተቋማት መሠረታዊ ተልእኮ መሆን ይኖርበታል። □ምርምሩ ትኩረት በአንድ በኩል ላለው ችግር መፍትሄ የሚሻ ሆኖ በሌላ በኩል መሳሪያዎችን፣ ብልሀቶችንና የአተገባበር ስልቶችን ማዳበርና አገራዊ ማድረግ ይሆናሉ።

ምርምርን በአገራዊ ችግርና በወደፊት የልማት አቅጣጫ ላይ አነጣጥሮ ተገቢውን የግብአት ምንጭና ሂደት እንዲቀይስ ማድረግ ትልቅ እርምጃ ሲሆን፣ ሁለተኛውና ከምርምሩ ተግባር የማያንሰው ትግል በምርምር የተገኘውን ውጤት ማልማትና ማሰራጨት ነው። ቀደም ሲል ሳይንቲስቶቻችን በአገሪትዋ ችግሮች ላይ ከፍተኛ ምርምር ቢጸካሂዱም ውጤቱን ሲያበስሩ የነበሩት ችግሩ ያጠቃውን መፍትሄውን በአስቸኳይ ለሚፈልገው ህዝብ ሳይሆን ጉዳዩ ለማይመለከተው፣ ፋይዳዬ ብሎ በ□□□ቱ ለማጁ□ ቀመ□ ለ□□□ □□ ስ□ እንደነበር ከላይ ተመልክቷል።

ይህ ተለውጦ ከምርምሩ ባሻ□ር ሳይንቲቶቻችን የምርምርና የስርጸት ውጤቶቻቸውን ለጉዳዩ ባለቤት በአገርኛ ቋንቋና በቀላሉ ተግባራዊ ሊደረግ በሚችልበት ሁኔ□ ሊያቀርቡለት ይገባል።

ከምርምርና ከተግባራዊ ሥልጠና አኳያ ድርጅቶች የራሳቸውን የምርምርና የስርጸት ማእከላት ማቋቋምና ማስፋፋት ጠቃሚ ነው። ይህንንም ለማድረግ ሊበረ□ ቱ ይገባል። የኢትዮጵያ አየር መንገድ

ልሳነ አኮኖሚክስ

ለዚህ ተጠቃሽ ምሳሌ ነው። ቀደም ሲል የሚፈልጉትን ባለሙያ በማሰልጠን ይታወቁ የነበሩ እንደ ቴሌ፤ ሙብራት ኃይል፤ ባንኮች ምን ያህል ተሳክተዋቸው እንደነበር ለማወቅ አያዳግትም። ይህን አሰራር አዳክሞ የውጭ ባለሙያና አማካሪ ዓፄ ከመሆን የራሳችንን ችግር በራሳችን የምንወጣበትን ዘዴና ብልሃት ፎካል ማዳበር አለብን። እንደማበረታቻ ሊጠቅም የሚችለው ድርጅቶች ከዓመት ገቢጸቸው የተወሰነውን (ለምሳሌ 3 በመቶ) ለምርምር፤ ለሥልጠና ወዘተ... ሊያውሉ መቻላቸውን መፍቀድ ይህንን የአቅም ግንባታ ስልት ሊያሳድግ ያስችላል።

ጁ. ኢትዮጵያ በ2020 ዓመተ ምህረት

ከላይ የዘረዘርኳቸው መዋቅራዊ ለውጦች ከተካሄዱና እነዚህም በቀልጣፋ አገልግሎት በባለ-አገባብ ባለው ትምህርትና ሥልጠና ከታጀቡ ኢትዮጵያ በ2020 ዓመተ ምህረት የተፈጥሮ ጥገኛ ከሆነ አኮኖሚያዊና ማህበራዊ ሥርዓት በባለ-አውቀት መር ሥርዓት ትሽጋገራላች።

በድገትና የልማት ጎዳና በሚጸመረቡ በ2000 ዓመተ ምህረት ነው። ከ1996 ዓመተ ምህረት እስከ ምክተ አመቱ መሬ ረሻ ጸለቡ በሰለአድገት አመቺ የሆኑ ማህበራዊ፣ ሰለቲካዊ፣ አኮኖሚያዊ ጉዳዮች በሚገኙበት ሰለቲካዊ የጎደለው የሚሟላበት፣ በሰለቲካዊ የሚስተካከልበት አመታት ይሆናሉ።

በ2000 ዓመተ ምህረት ጀምሮ አኮኖሚው በአማካይ በአመት 12 በመቶ በማደግ፤ በ2020 ዓመተ ምህረት የኢትዮጵያውያን የአመት የነፍስ ወከፍ ገቢ በ2000 ዓመተ ምህረት ከሚደረስበት ብር 800 ወደ ብር 6000 (በ1996 ብር) ጸግቷል።

የአኮኖሚው መሰረት የሆነው

ግብርና ለዓመታዊ ምርት የሚያበረክተው አስተዋጽኦ አሁን ካለበት 50 በመቶ ገደማ ወደ 35 በመቶ ዝቅ ይላል። በዚህ ተግባር በተሰማሩ ዜጎች አሁን ካለው 85 ከመቶ ድርሻ ወደ 30 ከመቶ ዝቅ ይላል። ዘርፉ በምርት ድርሻውና ከሚያቅፈው ሕዝብ አንፃር የሚቀንሰው እድገቱ ተገትቶ ሳይሆን የኢንዱስትሪውና የአገልግሎት ሰለቲካዊ እጅግ በፈጠነ መጠን ስለሚያድጉ ነው።

በጥቃቅንና በአደጥብ ትኩረት የጀመረውና የተመሰረተው የኢንዱስትሪ እድገት ወደ ከፍተኛና መካከለኛው ዘርፍ ተዛምቶ የአገራትዋ ዋና የሥራና የገቢ ምንጭ ይሆናል። ከዚህ ዘርፍ የሚመረተው ምርት አጠቃላይ አመታዊ ምርት ወደ 35 ከመቶ ከፍ ሲል በዚህ ተግባር የተሰማሩት ሠራተኞችም ዛሬ ካለው 10 ከመቶ ወደ 40 በመቶ ያድጋል።

የአገልግሎቱ ክፍል በዘመናዊ ቴክኖሎጂ በመጠናከር ብቃቱን አዳብሮ ለግብርናውና ለኢንዱስትሪው ዘርፎች እድገት ከፍተኛ አስተዋጽኦ ያደርጋል። ምርቱም ከአጠቃላይ አገራዊ ምርት አሁን ካለው 40 ከመቶ ወደ 30 ከመቶ ዝቅ ይላል። በዚህ ዘርፍ ባለማደጉ ሳይሆን የኢንዱስትሪውና የግብርናው ዘርፍ በሚያስመዘገቡት ከፍተኛ እድገት በመዋጡ ነው።

ለሰብአዊ እድገትና ለአኮኖሚያዊና ማህበራዊ ልማት አግባብነት ያለው ትምህርት እድሜአቸው ለትምህርት ከደረሱት ውስጥ ለ95 ከመቶው ይዳረሳል። በቴሌቪዥን፣ በሬዲዮና በተለያዩ የትምህርትና የሥልጠና ስልቶች በሚሠራጭ ትምህርት መጋይምነት ጠፍቶ ቀደም ሲል የትምህርት ስልጠና ጎልማሶች የብልሃትና የእውቀት ባለቤቶች ይሆናሉ።

በትምህርት መስፋፋትና ለሌሎች እሴቶችን በሚፈጠሩላቸው የሥራ

እድል ምክንያት 3 በመቶ አካባቢ ያለው አመታዊ የህዝብ እድገት በአማካይ ወደ 2 በመቶ ዝቅ ይላል። በዚህ ስሌት መሠረት የኢትዮጵያ ህዝብ ቁጥር ዘንድሮ ከተገመተው 70 ሚሊዮን በ2020 ዓመተ ምህረት ወደ 104 ሚሊዮን ጸግቷል።

የህዝቡ የአመጋገብ ሥርዓት ጤናማና ሚዛናዊ ጤንነቱ የተጠበቀ ይሆናል። ከ1996 በስከ 2005 ድረስ ህዝብ ላይ ትልቅ ጉዳት ሲያደርስ የነበረው የኤድስ በሽታ በቁፃ ዓር ሥር በሰለቲካዊ የተጠቁት ሰዎች ቁጥር በ1996 ከነበረው 14 ከመቶ በ2005 ወደ 25 በመቶ ቢያድግም በ2020 ወደ 2 ከመቶ ይቀንሳል። በ2020 ዓመተ ምህረት አንድ ኢትዮጵያዊ ይኖራል ተብሎ በሚጠቀሙት እድሜ አሁን ካለው 42 አመት ወደ 70 አመት ከፍ ጁላል።

በመሆኑም በተለያዩ ምክንያቶች አገርን ሸሽቶ ከመሄድ ይልቅ የሸሽት የሚመለሱበት ለሌሎች አገሮች ምሳሌ ከመሆን አልፎ ጃፓን ቢጫ ህዝብን ከነጭ የበላይነት ነፃ እንዳወጣች ሁሉ ኢትዮጵያም ጥቁር ህዝብን ከየብታችነት ስሜት፣ ከአኮኖሚ ጎላቀርነት ነፃ የምትገኝ ተምሳሌት ትሆናለች።

ይህ ሁሉ ሊሆን የሚችለው ሁለት መሰረታዊ ታላቢዎች ሲሟሉ ነው። አንደኛው የሰላምና መረጋጋት መስፈን ሲሆን ሁለተኛው የመልካም አስተዳደር መንገስ ነው። እነዚህ ሁለት መሰረታዊ ግብአቶች እስካልተሟሉ ድረስ የኢትዮጵያ ህዝብ አባዜ አየገዘፈ በመሄድ አገራችን የልማትና የብልጽግና አውታር ከመሆን የጦርነትና የርስበርስ ፍጅት አውድማ ትሆናለች።

ፎካል ኢትዮጵያውያን እንደ አንድ ህብ ሆነን፣ የከፋፋይና የአፍራሽ ባይሎችን ጥረት አምክንን በሰላም በፍቅር በወንድማማችነት አብረን

ልሳነ እኮኖሚክስ

ለመኖር ስንቸል ብቻ ነው። አንድ ህዝብ ነን ስንል ልዩነቶች የሉም ለማለት አይደለም። የቋንቋ፣ የባህል □□ተ... ልዩነቶች ቢኖሩም በአንጻሩ አንድነታችንን የሚያገዝፉ ሁኔታዎች አሉን። ለዝንተናውም አብረን በመኖራችን በጋብቻና በተለያዩ መስተጋብሮች በደም የተገናኘን፤ ባህሎቻችንን ያዋሃድን፤ በአጠቃላይም ከሚያለያዩን ልዩነቶች አንድ የሚያደርጉን ኃይሎችና ማገገሚያ ሁኔታዎችን ለመገንባትና ለመጠናክሩትን ማጎልበት ሳይሆን የሚያላሉትን በማጠናከር በአንድነት ለመኖር የሚያስችሉንን □ዳና መቀጠል ነው።

ይህ የኔ ነው አትድረሱብኝ፤ ይህ የኔ ነው ውጤጥኝ የሚባል አባዜ የልጆች ጨዋታ እንጂ የበሰለ፤ ዛሬን አሻግሮ ነገን የሚያይ አጭር ውጤት አለመሆኑን ተረድተን፤ ለመለያየት በምናደርገው ትግል የሚከሰተውን አደጋና ጉዳት አመዛዝነን፤ ሁላችንም ተጎጂ እንጂ ማንኛችንም ተጠቃሚ ልንሆን አለመቻላችንን ተገንዝበን ተባብረን ድህነትን ለማስወገድ መጣር ነው የሚጠበቅብን። ይህ የኔ ነው፤ የተወሰደብኝ በዚህ ዘመን ነው መባባል ከመጣ፤ ያንተ አይደለም፤ በዚህ ዘመን ከኔ የነጠከው ነው ማለት ማለት እንደሚነሳና፤ □ኛ-ታሪክ ሳይሆን ብረት በመሆኑ ከዚህ የሚመጣውንም ፍጅት ተረድተን አብረን ለመኖር መቻል ይኖርብናል።

ሁለተኛውና ከዚህ ጋር በቅርብ የሚጋጩ ሁኔታዎች ስለሌላውም አስተዳደር መስፈን ነው። በኢትዮጵያ የዳቦረ □□ □ጽ ባህል የሥልጣን አጠቃቀም ነው። ኢትዮጵያዊ ሥልጣን ሲይዝ ክፉና ጨካኝ ይሆናል። አንድ መልካም አሳቢና ለሰው ልጆች ተቆርቋሪ ሰው መሪ ሲሆን አረመኔና ግፊኛ ይሆናል። የሚገርመው እኩይ የሥልጣን ባህርይ የሚላበሱት በሥልጣን ቁንጮ ላይ የተቀመጡት

ብቻ ሳይሆኑ በሁሉም ደረጃ ባሉ ሰዎች ላይ በገሃድ ይታያል። አንድ ደግና ሩህሩህ ሰው የፖሊስ አባል ሲሆን ጨካኝ ይሆናል። አንድ አንገቱን የደፋና ፈሪሃ እግዚአብሔር የሰፈነበት ጨዋ ሰው ዘበኛ ሲሆን በአደራ የተሰጠውን ይሰርቃል። አንድ ሰው አክባሪና ትሁት ሰው ተላላኪ ቢሆን ሰውን አንገጣጭ ይሆናል። ጥያቄው □□ጸ □ኛ ኢትዮጵያውያን ባለንበት የኃላፊነት እርከን የምንይዘውን ሥልጣን ለህዝብ ጥቅምና ለአገር እድገት በአግባቡ የመጠቀም ብቃት ይጎድለናል ማለት ነው ወይስ ይህ ተሰጥኦ የሌላቸውና ህዝብን ለመጨቆንና አሳሩን የማብዛት ችሎታ ያላቸው ብቻ ናቸው ለከፍተኛም ሆነ አነስተኛ ሥልጣን የሚበቁት የሚያሰኝ ነው።

የኢትዮጵያ ሕዝብ በማንኛውም መስተጋብር ደረጃ ያሉ አባላትም ሆነ ማንኛውንም ስልጣን የሚይዝ አካል ወይም ሰው እሱን እንዲያገለግል □□□□ መሆኑን፤ ሕዝብ ለእለት ጉርሱ ሲማስን ከውጭ ወራሪ፣ ከውስጥ ቀማኛ፣ እንዲጠብቀው ሰርቶ የሚበላበትን፣ አግኝቶ የሚከብርበትን የውስጥና የውጭ ሁኔታዎችን እንዲያመቻችለት የቀጠረው መሆኑን በመረዳትና ይህን ተግባር ለማካሄድ የሚያስፈልገውን ወጪ ከራሱ ገቢ እየቀነሰ በግብርና በቀረጥ ለመስተጋብር ገንዘብ መስጠቱን ተገንዝቦ ይህም ገንዘብ ለደህንነቱ፣ ለልማቱ፣ ለብቃቱና ለቅልጥፍናው እድገት መዋል እንዳለበት መቆጠር ጁጫሽል።

የኢትዮጵያ ህዝብ መስተዳደሩ በሕግ፣ በወግና በሥርዓት እንዲያስተዳድረው፣ የልማት አጋሩ እንጂ ጠላቱ ሆኖ፣ እንዲያገኝ በመቀየሩ፣ ሲያገኝ በመቀማት ተግባር እንዲያሰማራ መከልከል ይኖርበታል።

□□ዚህ ሁኔታዎች ከተሟሉ በ2020 □□መተ ምህረት የኢትዮጵያ ህዝብ

ቢያንስ ቢያንስ ከላይ የገለጽኩት አሊያም ከዚህ □ተሻለ □ረጽ ላጁ ጁ□ርሳል።

የኢትዮጵያ ህዝብ ከችግሩ ለመላቀቅ፣ በሰላምና በአንድነት ለመኖር ያለውን ጥረት ፈጣሪ ያሳካለት።

ጭጭጭጭጭጭጭ

FROM A NATURE DEPENDANT TO A KNOWLEDGE DRIVEN ECONOMY: ETHIOPIA IN THE YEAR 2020*

Befekadu Degefe

Translated by: Yonas Admassu

I. INTRODUCTION

The Ethiopian Economic Association has been inviting a selected few from a large pool of potential candidates to seriously think through the issue of where they would want to see Ethiopia one generation from now and suggest what needs to be done in order to realize that vision. The task thus assigned, as demanding as it has been to those selected to address the issues has equally been challenging to the participants of the symposium. At this forum, which the Association has chosen to call Vision 2020, a number of intellectuals have shared their ideas and opinions and have, in the process tackled an array of issues covering a broad range of disciplines and concerns. Among these the country's economic and social profile; the state of the country's environment; the capacity of the private sector to assume the responsibility of developing the nation, as well as its achievements; the state of peace, stability and rule of law, which are fundamental to the country's development; the nature of the country's development programmes and policies as well as how they ought to be designed were

among the most notable. We have as a result been able to acquire a significant amount of knowledge to draw important lessons from the presentations of individuals who have attempted to explore issues related to our country, our people, our government and the Ethiopian state.⁹

Following the footsteps of those who spoke before me, I, too, would like to extend my appreciation to the Executive Committee of the Ethiopian Economic Association for inviting me to this esteemed forum to speak on the visions I have of Ethiopia a generation from now and to deliberate on what needs to be done beginning now if these visions must become a reality within the projected period of time.

I have nothing to add to what the speakers who went before me said, except to express my admiration for the comprehensive and in-depth analytical manner in which they tackled the issues and the interest they kindled on their audiences. The lesson I learned from the previous

⁹ In this paper, I use the terms 'government' and 'state' to refer to two distinct entities. "State" represents a very broad concept and at this conceptual level it embraces the country's overall administration, laws, rules, regulations, customs, cultures, and, at the institutional level, it includes the executive, legislative and the judiciary branches of the state. The terms 'government' is the 'executive organ' and refers to the organization that manages the affairs of the state.

speakers, and an issue that I have used in my presentation as a launching pad, is the fact that there is currently nothing that is right with Ethiopia. There is nothing right about our economy and nothing right about our culture. There is nothing right about our politics either. Neither our own education nor the education of our children has been right. Our governance has not been right. I agree with and share these views and conclusions of the previous speakers.

I also agree that, if Ethiopia is to tread the path of development and prosperity materially, spiritually, psychologically and economically, all this must change. I have also realized that the challenge needs to be tackled most urgently despite the difficulty it poses.

With this as a starting point, I have chosen to single out, among the various multifaceted activities that ought to be undertaken and the programmes that I consider essential for the overall growth and development, and focuses on the issue of what should be done.

The critical message I would like to make is that, unless we bring about a radical structural transformation that is supported by science and technology, economic and social progress would be unthinkable. The point also serves to bring to

* A speech made at the Vision 2020 Ethiopia Series organized by the EEA, March 26, 2004 at Hilton Hotel.

attention the need to carefully explore the solutions that science and technology can provide for our problems and the role they can play in our development and for putting in place a carefully considered and thought-out strategy that would enable us partake of the benefits they provide.

This reminds me of a *ferenji* saying: "Fools dare that which Angels fear to tread." My aim in this presentation is not to provide a panacea for all our ills. It is rather to venture some suggestions that would serve as a starting point for drawing out a workable programme that would enable us to develop our country and redeem our people from poverty.

II. SOME MEDITATIONS AND QUERRIES REGARDING ETHIOPIA

While I was pondering the issues that I was supposed to present here tonight, two contrasting scenarios attracted my attention. On the one hand, I was marveling at the country's natural resources, its history, its culture and the pinnacles of civilization that it had reached in the past, while, on the other hand, I was confronted with a puzzling situation that triggered equally intriguing questions when I paused to compare the high stage of civilization the country had achieved in the past with the situation in which it finds itself today.

The country is in possession of fertile land and untapped land resource that would be the envy as well as the pride of others, and yet her toiling farmers are tilling a meager piece of impoverished land,

unable to produce enough even for their daily needs, and survive on handouts from the international community. The country's environment and resources have been rendered barren. The knowledge, skills and tools that the people knew and used were akin to the 'Biblical era'.¹⁰ The question now is: How is it, then, that this country and the people inhabiting it, that had once achieved one of the highest stages of civilization the world ever witnessed, now lag behind all other countries in this age of progress?

This is a country that boasts a rich water resource: it has the waters of the Nile basin extending from the Sudan border on the west to its northernmost tip in the north; its southern region is home to *Gojeb*, *Gibe* and other tributaries of the *Omo* river; in the east we have the waters of the *Awash* and *Wabi Shebele* river basins; the central part of the country has the water resources of *Tana*, the Rift Valley lakes and others, as well as potential underground water resources that we had never been able to use except as sources of Holy water. Yet it remains a country whose people and animals perennially suffer from unmet water needs, while its farms have turned into wasteland due to an equally perennial drought. The question is: What is it, then, that has rendered us captive to reliance on rain water instead of putting to good use our rivers, lakes and springs, and succumb to hunger and thirst when the rains stop altogether?

¹⁰ Richard Pankhurst cites travelers who visited Ethiopia in the 19th century and states that they referred to the agricultural tools used at the time as 'antiquated'. These tools and instruments remain unchanged until today. For details, see Richard Pankhurst, *A Social History of Ethiopia* (Institute of Ethiopian Studies, Addis Ababa University, 1990), p. 137.

Lest we are tempted to claim that the country is stranger to science and technology, there are many evidences to the effect that it had in the past developed these sources of knowledge and techniques ahead of many a country at different times in its history. Documents of ancient history stand witness to the fact that the people that lived ten thousand years ago in the area today known as Ethiopia had been the pioneers of amazing and miraculous technological revolutions. The people that lived in this area had been capable of engaging in an agricultural revolution that started with the cultivation of *inset* seven thousand years B.C.E.^{*}, continuing with the cultivation of *teff* around six thousand B.C.E., and the cultivation and consumption of barley and wheat around four thousand B.C.E. They were a people who developed the art of tilling the land with ploughs, replacing the hoe, in order to facilitate these activities. They were also a people who, alongside their farming activities, domesticated wild animals providing benefits to humanity.

The question is: Whatever became, in the wake of the succeeding millennia, of the mind that generated and practiced the art of domesticating wild animals and cultivating land with the help of a new, indigenous technology? Why did it not continue to develop along the trail that it blazed?

The question also is: If our country had managed to invent the plough, to domesticate wild animals that provide different benefits to mankind, and to cultivate different crops for food, how come that, 10,000 years later--meaning today--

* B.C.E. stands for 'Before the Current Era', replacing B.C. [Trans.].

the people have remained fettered by a knowledge and practice that are not much different from those the people of old had been using millennia ago?

Why are a people once equipped with the knowledge and firm initiative capable of engineering the palaces, houses of worship, and obelisks of the Axumite era, the rock-hewn churches of Lalibela, the Gonderine palaces and churches, now forced to live in huts that are helpless against a windstorm or stone hovels that cannot protect their dwellers from the elements? This, too, is the question.

Let us grant that the people were forced to live thus because of their poverty and the nature of the resources available to them. The question, however, is: Why, in the country's long history, did its kings fail to establish a stable and permanent seat of government other than those of Yeha, Axum, Roha and Gondar, with an administrative structure proper to such a capital, and succumbed instead to the habit of moving from one place to another to run affairs of state from temporary dwellings?

Whoever has looked at the obelisks of Axum and the rock-hewn churches may be awed by the mere sight in his presence, and rightly so. But what is more awe-inspiring than the obelisks and the churches is not so much the capacity to fashion those buildings out of a whole monolithic rock, given the tools and knowledge available at the time as it is the brain or the mind that conceived of the very idea of the "possibility" of fashioning such an engineering feat to begin with, and one that committed itself to changing this idea, this possibility, into a monolithic reality.

The question, therefore, is: What void of a Black Hole swallowed up that quintessence of commitment and resolve to conceive of this wondrous idea, and make it come true, to boot?

What should be borne in mind, however, is the fact that the knowledge and the tools that enabled those obelisks and churches to come into being was not something that dropped out of the blue like manna from the skies. We should not doubt for one single moment that they were both a result of gradually building and improving upon an already existing and inherited stock of knowledge and tools.

Why, then, did such skills and tools, which were a result of knowledge accumulated over the years and a developed and matured brain, disappear without leaving any trace? Why did its development get arrested at that stage? These, too, are questions that need pondering?

The country was once the proprietor of scientific and technological knowledge--though considered somewhat backward today, but which nevertheless was as modern as it could come when first developed--for undertaking all those activities that we today label collectively as cottage industry. Thus it was that the people were engaged in the production of jewelry (including silverware), cooking utensils, vessels for collecting and storing water, containers for preparing and serving different beverages, different tumblers made of horn and clay for drinking the beverages, household utensils made of grass and reeds, farming tools, sickles for mowing grain and tools for threshing crops, containers for storing grains and

similar other technological tools. The country had no need for importing clothes, as it was self-sufficient in this respect. The people used to smelt iron ore and produce ploughshares, sickles, knives, spears and other household tools and instruments for purposes of self-defense.

The question is: While those countries that have gone far ahead in their progress by starting from such rudimentary technological knowledge have managed to improve upon their tools and instruments, why couldn't our artisans improve upon the technology they possessed?

Ethiopia has been the proprietor of a well-developed script since early on in its history. And yet its people still remain more illiterate than those who do not have scripts to speak of as their own. The question is why Ethiopians did not become literate.

It has now been close to a century since we denounced our country's indigenous knowledge, skills and education in favor of Western education, hoping it would help us extricate ourselves from backwardness and clothe us with modernity. In the said period of time, the country has produced, both domestically and abroad, a large number of intellectuals both in the natural and social sciences. This education, however, has not been able to liberate the country from backwardness, nor the people from poverty. What ever became of that modern education on which we wagered our hopes and aspirations? Yet another question to ponder.

I understand that, when pondering the Ethiopian situation, enumerating such puzzling and intriguing phenomena and wondering why all

the things mentioned above and others that are not mentioned withered away without a trace has become the fate of many an Ethiopian. Although these situations and phenomena puzzle me, I believe that history will repeat itself, and take solace in the prospect that the people of Ethiopia will make the necessary sacrifice and attain a much higher level of progress than the ones they attained in the past.

III. POINT OF DEPARTURE

In order to make history and embark on the project of rejuvenating ourselves, we must first of all accept, with no trace of hesitation, the fact that we are poor and backward. The major indicator of our backwardness and the main reason for the low level of our production and productivity is the fact that our social structure has remained unchanged and the people have been trailing the beaten track of the past without the slightest deviation from the knowledge and skills inherited from the days of old. The reason for this state of affairs is that the Ethiopian people have zealously remained stuck to their ancient heritage without making any attempt to change their political, economic and psychological outlook and the attending practices and to improve their individual, social, spiritual and material lives.

The people that had once lived in the area we now know as Ethiopia transformed their economic structure, as I have pointed out above, 10,000 years ago when they made a transition from the culture of gathering and hunting to the art and science of agriculture and other related activities. The descendants of those people have only managed

to get to where they are without making any significant structural and organizational transformation and making any improvement on their skills and the process of their production since the last transformation effected by their ancestors. Because the people have not managed to create alternative sources of income other than agriculture, virtually everyone has been forced to become nothing but tiller of the land.

Let us forget the remote past and focus on what has transpired in our own lifetime. What we can stand witness to is the fact that there has been no significant structural change made in the last 50 years. What we learned at our schools when we were students about the reality of our society and the basis of our economy was that 85% of the Ethiopian people lived in the rural areas and that coffee was the main source of the country's foreign exchange needs. Today, too, it is about this same reality that our children and grandchildren are learning at school.

IV. THE NEED FOR AND THE PROCESS OF CHANGING OUR ECONOMIC STRUCTURE

We cannot move ahead with such antiquated economy as we have at present. It is imperative that we transform our economic structure such as to make a transition from agriculture to industrialization and the provision of modern services by changing the nature of our bond with nature and utilizing all the scientific and technological knowledge, as well as skills, available to us in a manner that would enable us to control nature

and make it malleable to serve our needs.

It is, of course, impossible to deny that the basis for making the necessary structural change and transformation, as well as the foundation for the country's overall growth and development, is the rural areas and the agricultural activities therein, which constitute the mainstay of our economy. As has been reiterated on different occasions, the raw material necessary for the growth of the industrial as well the service sector is essentially obtained from the agricultural sector. The satisfaction of the food needs of the non-agricultural sector of society and that of the country's foreign exchange needs is also obtained from the same economic sector. Although the people of Ethiopia in general live in poverty, the poverty affecting the population is more prevalent and serious in the rural areas, which we believe to be the basis for Ethiopia's survival and for the development and growth of the population. It, therefore, goes without saying that the starting point, as well as the solution, for reducing poverty and improving the livelihood of the population is the development of the agricultural sector.

The question that logically follows from this premise is what should be done to develop this economic sector. The shortest and point blank answer to this question is to recognize and accept the fact that there is no alternative to carrying out a radical organizational and implementational transformation in the structure of the economy. The new organization and implementation scheme shall focus on access to and use of the main resources of production: land;

manpower, modern production inputs, improved tools and, of course, their appropriate implementation.

The first measure should be to organize the rural land tenure and land use system in a manner that will make it productive and sustainable. As it has been repeatedly stated, land in the rural areas is highly crowded, resulting in reduced holding sizes for households. According to the 2001/02 Report of the Central Agricultural Census Commission of the Federal Democratic Republic of Ethiopia, of the estimated 10.8 million farm households, 64% have land holdings of only one hectare or less.¹¹ The findings of a recent study, conducted by the Ethiopian Economic Policy Research Institute, which is an integral part of the Ethiopian Economic Association, concurs with the figures above, and have confirmed that only 15% of the farmers have holdings of over two hectares.¹²

It is altogether impossible, not simply difficult, to imagine that Ethiopian farmers would, with the small holdings they have, be in a position to produce surplus output over and above that which enables them to feed themselves and their families and to provide the resources for the development of the other sectors of the economy.

While the situation we are in is a cause of grave concern, it must be admitted that, unless alternative venues for jobs and income

generating schemes are opened up, the land holding size of the farmers that we today consider too small would definitely get even smaller in the years to come. Five years from now, that is, in 2007/08, the country's population is projected to increase to 81 million, the size of the rural population will increase to 68 million from the current estimate of 60 million. This means that there will be an additional 8 million people in need of land. It is estimated that, 10 years from now, that is in 2013/14, the population of Ethiopia will jump to 92 million, of which 76 million will constitute the rural population. This means that the rural and farming population will increase by 16 million from the current 60 million. Because these additional rural residents will inevitably need land, it will become necessary to take away portions of land from the holdings of the already existing farmers and apportion them among the new ones. One may not know what all this is going to lead to, but the process will certainly continue in the manner described.

And it is inevitable that the result of such a process would be nothing but dire poverty. And that is not the end either. Those who only have smallholdings, or are without any land at all, would inevitably resort to migration to other places. The migration could either be to urban centers or other rural areas. If this can at all be considered as a solution, it would only prove to be a temporary one.

In order to come up with sustainable solutions, we have no alternative but to bring about a radical transformation in the country's economic structure and reduce the burden so far sustained by agricultural land.

Accordingly, our attempt at a radical transformation of the country's economic structure must begin with shifting the surplus agricultural labor force to other areas of economic activity. We simply have no other alternative.

But who and what constitutes this surplus manpower? And how is one going to determine that it is indeed surplus? These are questions that beg for answers, however difficult it may be. In order to determine who constitutes surplus manpower in the sector, we need to start with determining the minimum landholding size that would be exploited optimally.

I have tried to explore this issue through conversations and advisement from a large number of people with knowledge and experience about the sector. I have been informed that if a strong and hardworking farmer were to be allowed a minimum holding size of 3 hectares, that farmer would be able, still with the current instruments of production available to him, not only to maintain the fertility of the land but also increase the land's productivity and increase his production.

This forms the basis for defining and identifying the surplus labour in agriculture. Therefore, allotting each farmer with a minimum of 3 hectares of land and legally ensuring land security by declaring that the minimum holding size would not be less than the 3 hectares thus allotted would, I believe, be the beginning of the transformation I have in mind of the agricultural sector.

Accordingly, what I refer to as surplus manpower are those people that are left without land after the

¹¹ FDRE, Central Agricultural Census Commission, *Ethiopian Agricultural Sample Enumeration, 2001/02. Results at Country Level, Part I*. Addis Ababa, July, 2003, IV:1, p. 82.

¹² Ethiopian Economic Association/Ethiopian Economic Policy Research Institute, "A Research Report on the Ethiopian Land Tenure System and the Agricultural Sector." October 2002, Table 8, p. 59.

available land has been apportioned, 3 hectares per farmer/household, among those farmers selected on the basis of their capacity to till the land and increase its productivity as well as their production. Who is to be allotted land on the basis of this criterion? Who is to be left without land on the basis of the same criterion? These are appropriate questions in search of appropriate answers.

In order for us to be able to answer these questions, we must first give serious consideration to the activities and attitudes of the rural population. Generally speaking, if one were to take a close look at the rural population, one would find it difficult to categorize all of the people as fully engaged in agricultural activities. Except for the fact that the manner and organization of the activities may be backward, their scope rather limited, and their nature fragmented, the rural areas are constituted by a population that does engage, by and large, in all those activities undertaken in the urban centers. According to the 1999 Analytical Report on the National Labour Force Survey of the Central Statistical Authority, while 88% of the rural population was engaged in agricultural activities, the remaining 12% was engaged in handicraft, construction, tailoring, mining, and administrative and other activities.¹³ According to the findings of the study conducted by the Central Agricultural Census Commission, which I mentioned above, of the 10.8 million farming households, 2% or 2.2 million members of

farming households live in urban centers, which we can, therefore, not consider full time farmers.

Accordingly, therefore, in the process of allotting land to the farmers, one ought to sift those who have opted for farming for lack of any other alternative and those who are engaged in farming in addition to other activities, and give priority to the full time farmers in the distribution of land.

If there is not enough land to allocate to those farmers thus sifted and given priority, who should get the three hectares shall be decided by households or regional councils and *Qebele* Associations on the basis of ability and capacity to make best use of the land s/he is to be allotted.

While going through the implementation of this modality, however, it is also imperative that those hardworking and diligent farmers who end up without land in their community are resettled in other parts of the country on lands suitable for agriculture but are currently not employed for any purpose. The selection and preparation of lands for resettlement should be carried out in stages, and that process should start with those lands that can be easily developed without expending much labour and incurring high cost. Then, the surplus labour force so obtained from the agricultural sector could be used to develop other new lands. Lands thus obtained and reclaimed could accommodate those farming households that are forced out of the original settlements due to population pressure arising among smallholder communities.

Further more, it would be necessary to create alternative sources of

income for those farmers who remain landless, due to different reasons or criteria, whether in their own homesteads or through resettlement. It would be appropriate to provide training programs for those farmers, so displaced from their holdings, who happen to possess knowledge, skills and disposition to handicraft and deploy them in their chosen areas of interest, with the view to creating opportunities by which they can build their capacity, improve their skills and increase their production and productivity. Those who are going to be deployed in activities outside agriculture shall be provided with the necessary support and loans to start them going.

As for those farmers who have not been embraced through these schemes, they can be deployed in activities supporting the agricultural sector and that are capable of producing assets in the rural sector. These shall include preparing irrigation canals, river diversion, collecting water in ponds, building roads, schools, health centers and deploying them in the general area of infrastructure development.

The main point is that, unless the surplus labour force that has been accumulating in agriculture is deployed to other activities, it is impossible to hope that our economy will develop and our people will meet with good fortune. I would like to emphasize that this must be done, if our hope is to become a reality, either through the schemes I pointed out above or by other appropriate means. But there is no escaping the fact that the surplus labor needs to be taken out of agriculture if agriculture is to develop and kick-start developing the other sectors.

¹³ The Federal Democratic Republic of Ethiopia, Central Statistical Authority, "Analytical Report on the 1999 National Labour Force Survey." *Statistical Bulletin* 234, December 2000. Table 5.8c, pp. 124-125.

When I suggest this, I am quite aware of the complications involved in the attempt to reorganize the agricultural sector, the interruption of the production process with the attending social crisis and political instability, the issue of the desirability or acceptability of the resettlement program and the new jobs to be created, and the ensuing cost to be incurred in the process as a whole. I suggest this because it is something that has to be done.

If we refrain from taking such measures, which could be considered drastic for fear of the political, social and other crises that might follow as a result we will only prolong the underdevelopment of the country and deepen the level of poverty. If, on the other hand we opt for taking the measures I suggest, there may indeed result some damages. But when we put the two negative results and put them on the balance, the impact of the damages resulting from taking the suggested measures, I think, will be insignificant compared to the cost incurred due to not implementing the measures. It is not difficult to imagine how much better our social and economic profile would have been had these measures been taken during the imperial era or the regime of the *Dergue*.

Although the most determining input for making the agricultural sector productive is land, it is equally true that we need, in addition to this input, modern agricultural inputs and instruments to raise its productivity as well as that of labor. In order to harvest agricultural produce twice or three times a year instead of just once, and in order to bring to an end to our dependence only on the rains, we need to harvest water using the

different methods available to us, prepare irrigation canals, provide fertilizers, improved seeds, pesticides and other necessary inputs in a reliable and sustainable manner. Agricultural instruments and the manner of production should be improved. Rural road infrastructure should be expanded to ensure that agricultural inputs are made available to farmers on time and to facilitate the speedy delivery of products and goods to the market.

New inputs discovered through research should reach the farmers on time, together with the knowledge and information about their use and application. In order for the farmers to be able to access these inputs as well as other research findings to the satisfaction of their needs, the establishment of research and training institutes at the *woreda* level, if possible, or else at the *awraja* level, is of great benefit.

While the creation of a suitable environment for the growth of production is crucial, it nevertheless does not mean that production will increase just because of it. Farmers do not produce with the philosophy of feeding their hungry fellow-Ethiopians in the back of their minds. Using force to make farmers increase their production does not work either, nor is it beneficial. However, there are other ways by which to make the farmers increase their production on a sustainable basis. One such way is to make available on the markets they frequent sufficient quantities of various kinds of consumer items of improved quality as well as instruments of production. When the farmers see these items in the market they would develop the desire to purchase them. This would

create the incentive to increase their production. Another alternative is to allow the farmers to access bank loans and expand their activities, the repayment of which would be another pressure to increase production. Such methods, coupled with the demands of traditional income tax and land fee, can enhance the desire of the farmers to increase their production.

An agricultural sector so organized can, supported by knowledge and modern agricultural inputs, develop its productivity and register increased production in a short period of time. On the demand side of the economy, urban dwellers and those who have switched from engagement in agricultural activities to other areas of production will constitute the basis of a strong and reliable domestic market for the products of the farmers. Moreover, domestic processing industries and foreign markets will compliment the vibrant domestic markets for agricultural products.

If we manage to organize the agricultural sector in the manner outlined above, we will have overcome the most difficult phases in effecting the structural changes the country's economy needs, which also means that we will have laid the foundation for the growth and development of the other sectors of the economy.

V. DEVELOPING THE INDUSTRIAL SECTOR

The second part of the transformation of the structure of the economy concerns the industrial sector. The industrial sector refers to an amalgam of all activities engaged in the production of non-

agricultural material goods. It includes mining and quarrying, large- medium- and small-scale industries, handicrafts, water, electricity and construction.

There is no doubt that the growth and development of this sector plays a crucial role in the efforts we make to extricate the country from poverty and backwardness. Sheer reliance on nature will never enable us to bring about a sustainable economic growth. While liberating the agricultural sector from its perennial dependence on nature constitutes the first stage of the structural transformation, changing the raw material and primary commodities obtained as a result of the changes made in that sector into finished products constitutes the second stage: what we all know as industrialization.

When we speak of the speedy growth of the industrial sector, what it translates into is shifting from agricultural production to the activity of producing other material goods at the national level; making a transition from the utilization of backward instruments of production to that of modern ones; making a transition from manual labour to mechanized means of production.

When we think of the development of this sector of the economy, we are doing so with the full realization that the full potential of this sector which can make use of the rich labor force remains untapped. The output obtained from this sector in 2002/03 was Birr 6.6 billion or 12% of the country's GDP at current prices. This amounts to a mere US\$ 757 million at the current exchange rate.

Let us stop for a moment and ponder the size/magnitude of

Ethiopia's economy, in general, and that of our industrial sector in particular and consider the two together. The South African Breweries, which has expressed interest in the acquisition of and tendered to purchase the Meta, Harrar and Bedele breweries had a revenue of USD 6 billion in 1998/99¹⁴. Ethiopia's Gross Domestic Product in that same year was Birr 56 billion or US\$ 6.6 billion. What this means is that the annual income from the sale of beer of the companies was equal to Ethiopia's GDP.

The annual sale of these South African Breweries was ten times larger than the value of the annual production of our industrial sector. Furthermore, the amount of income obtained in 2001/02 from our modern, large- and medium-scale industrial enterprises was Birr 2622 million. When converted into USD at the current exchange rate it comes to USD 306 million. When compared with the income of the South African Breweries mentioned earlier, the revenue from our largest and most modern manufacturing sector was a mere 5 percent of the South African Breweries.

While we have a great opportunity to develop this sector of our economy, we must also be mindful of the huge efforts and serious challenges ahead of us in this regard. Accordingly, it is imperative that we come up with a strategy capable of creating a strong industry by speeding up the growth of the industrial sector as a whole given the stage of development at which we find ourselves at present.

¹⁴ UNCTAD, *World Investment Report, 2001: Promoting Linkages* (United Nations, New York and Geneva, 2001), Table III.9, p. 105.

The general objective of developing the industrial sector focuses on mining, expanding factories, carrying out building activities to facilitate the process and providing the necessary electric power. Among these sectors of the economy, the main burden of our growth lies with the development of our manufacturing industries.

There are two ways of realizing these potentials. The first is to focus on the big industries and hope that they would generate the capacity to pull the whole economy out of the morass it finds itself in.

However this approach has a number of drawbacks. The first is that this strategy depends on the volume of foreign exchange that the country is capable of mobilizing. Secondly the trickle down effect of large industries to lift the whole economy misses out the small-scale and handicraft industries which are very widespread.

The inputs needed for establishment of large scale industries is made available through the imports. This increases the foreign currency needed for the importation of machinery, raw materials and spare parts. Furthermore the limited jobs these industries create would constraint the use of the more abundant resources of the country.

We all should realize that we could not develop our country into prosperity by means of instruments of production that we obtain through import. The instruments so imported were invented to solve problems in the countries that produced them; consequently, they are not fit for solving our problems, since the producers did not have our problems in sight when they manufactured the instruments. For

example, an ultra-modern machinery or tool manufactured by the West has as its major aim the saving of the labor force of which they are short. Such an instruments or tools are inappropriate in a country that has a huge manpower and one of whose biggest problems happens to be the creation of job opportunities for the working force already available to it.

Dependence on imported material and instruments amounts to nothing less than subjecting our development to the whims and caprices of the availability of foreign exchange. Our industries will, consequently, be forced to develop not according to our own desire and needs but in line with the demands of the export market, which is the source of our foreign exchange. These needs are not limited to the machinery of production but extend to include spare parts needed for the machinery. Consequently, to the extent that our industrial enterprises increase in number and size, we need as much foreign exchange to keep them running at the optimum possible level of operation, which, in turn, means that we will become all the more vulnerable to dependency on others.

Moreover, exposing our development to dependency on foreign machinery and tools will constrain the development of science and technology that we have been saying we need to liberate our society and our economy from backwardness. The knowledge and skills that we have at our disposal to be able to use imported machinery and tools are of a nature that takes us no further than operating the machinery when they are in working order or fixing them when they break down. When the

machinery breaks down, since the parts to be replaced are themselves imported, what our workers approach the broken-down machinery with is nothing more than a screwdriver, some bolts and nuts and raw labor. And this certainly is not a strategy that will equip us with the knowledge needed to enable us to develop our own scientific and technological capacity, liberate us from foreign dependency and undertake a broad-based industrial development project.

All this, however, does not mean that we should not establish large and medium scale industries that avail themselves of imported machinery and tools to drive forward our growth and development. The point is to make sure that we are able to gradually divert our efforts from the culture of dependency. This means that we all must realize the importance of drawing up a development strategy that would put us safely on the road to starting with producing raw materials and then gradually moving on to the production of light machinery and, then, heavy machinery, and so on.

One thing that must be given due consideration is the development of broad-based small-scale and micro industries alongside the development of medium- and large-scale industries. The need for focusing on small-scale, micro and handicraft industries is justified by the small amount of capital needed for their establishment, the limited need for foreign exchange that they have, the domestic availability of raw materials, and the fact that they create more job opportunities. Moreover these industries are widespread throughout the country and they are engaged in virtually all

sectors of economic activity. Accordingly, focusing on these industries and helping them assume the status of modernity would mean the creation of a broad-based industrial sector. Modernizing these small and backward industries, over and above speeding up our scientific and technological development efforts, will also serve as a strategy for creating other indigenous-based sources of knowledge and skills.

This industrial development strategy focuses on modernizing our indigenous scientific and technological knowledge and tools. We have many indigenous sources of wisdom. My fear is that they may be totally wiped out by the specter of modernization. Our weaving technology, which starts out with raw cotton to produce finished clothes was not fashioned after the modern technology of textile production, whereas the science of smelting iron ore using bellows and producing tools for farming and household utensils does not differ from the modern technology of steel production in its essence. Neither is the fabrication of jars, jugs, pots, pans, saucers, etc. out of clay based on a different technological principle from the modern form of production in its essence. The art of preparing ink from different varieties of plants and, used for painting pictures that decorate our churches and writing religious texts on parchment, is not that different from the scientific techniques used by modern industries.

It is a fact that our farmers have been using domestically produced fertilizers, such as manure, ashes, etc., fully aware that using fertilizers enhances the fertility of soils, something they have known all along from the ancients. While

we have realized the uses and benefits of using fertilizers, what has been missing is that we have not been able to produce them in large quantities. While, on the one hand, the imported chemical fertilizers contribute to the enhancement of the land's productivity, on the other hand, they also have a corroding effect on the soil, the long-term damage they cause, running for years at time, has been witnessed in those countries that have been using them. The task awaiting us in this regard is that of producing organic fertilizers and, thereby, protecting the healthy composition of the soil, while at the same time increasing our production.

We also have many wonderful and amazing indigenous knowledge when it comes to preparing medicine and drugs. While we have been inhaling the steam from boiled eucalyptus leaves to combat colds, the *ferenji* have produced the same drug under the trade name of *Vicks*. Such purgatives as *kosso*, *mettere*, and *inqoqo* [all drugs used for the purgation of tapeworm] are excellent examples of combating domestic ills with domestic medicinal products. What remains to be done in this respect is ensuring the potency of medicines and drugs concocted from leaves gathered from a variety of plant species and various roots and modernizing the process of manufacturing them and the manner of their administration.

I believe it was ten years ago that there was a debate between public health professionals and a traditional medicine man, whose name has slipped me since, which was broadcast on the radio and disseminated through the press. The bone of contention was the traditional medicine man's claim that he had found a cure for AIDS.

According to that person, people ill and weakened by AIDS had gone to him for help, whereby he treated them with some liquid concoction made from plants.

The result, according to him, was that the people had regained their appetite, recuperated from their sickness, with their energy restored, and that they had been able to go back to work. This facts were not denied by the professionals of modern science. The controversy revolved around the issue of whether this medicine man's concoction provided a cure for AIDS or not. The health professionals had sent to Geneva samples of blood taken from the people who were said to have recuperated after taking the said concoction and had confirmed that the people still had the AIDS virus in their system. Their position, accordingly, had been that the traditional medicine man had not discovered a cure for AIDS.

The important thing for me, however, is that the concoction by means of which the traditional medicine man managed to restore the energy of his patients did not in any way differ from the modern drug administered to AIDS patients to help them live longer.

What I am trying to underscore is that, what we lack in our country is not the knowledge itself but the know-how and the skill, as well as the capacity, to transform this knowledge into a more viable modern scientific knowledge. This to me represents the lack on our part of skills that would enable the country to make a transition to modern science and technology, both as a means and as a tool of development. Consequently, one of the aims of our development

strategy should be based on enriching our indigenous knowledge, skills and tools and make them attain the level of modernity.

Our new science and technology development policy should have as its aim to help us acquire the knowledge and skills by which we can upgrade our indigenous skills and knowledge and enable the society attain the same level as modern technology. The education and training programmes undertaken at schools should move along these path.

What I would like to reiterate at this point is that we do not have to invent or discover everything from scratch. Rather, we should import machinery and tools, skills, know-how, and use these to transform the society. In other words, adapting the machinery and tools as well as the skills that we import from other countries to the needs of our particular situation and devising ways and means by which the tools and the skills could be replicated domestically is, at present, the only alternative available to us if we are set upon developing a broad-based industrial sector. Any industrialization project worth the name should at this point have two tasks: on the one hand, our task should be to adapt the tools, skills and knowledge that we import to the needs of our country, while, on the other hand, it should be to modernize our own traditional, backward knowledge, skills and tools. We can't expect to develop our country by simply relying on imported machines, tools and skills. The tools that we manufacture by adopting an industrial development strategy based and focusing upon the small-scale and handicraft enterprises may be faulted, when

compared with the quality tools and commodities that we import, with being backward, less productive, too expensive to produce and inferior in quality. This could be true when we consider the situation only as a short- and medium-term engagement. In the long run, however, we need to keep in mind that we would be able to bring about national economic growth with the attending quality and productivity only when we manage to achieve a sustainable, national technological capacity.

I have stated earlier that we need to focus on the development of these industries not only because they form the basis for sustainable development but also because they play an important role in the creation of the highly needed job opportunities. Given the current scenario in Ethiopia, the number of people annually going into the job market is not less than one million. The modern economic sector cannot create job opportunities to accommodate so many people annually. Consequently the people who seek so many jobs only have the alternative of being employed in these small-scale or handicrafts industries or creating jobs for themselves. I have previously stated that, in order to achieve the desirable growth in the rural sector and to develop our country as a whole, we should move the surplus labour force in the rural areas and deploy them in other sectors. Assuming that I would be asked what I would do with all those people, or what would happen to the people displaced from agriculture, I had pointed out that I would deploy part of the surplus labour force in the industrial sector. The sector that would be able to accommodate this huge force is constituted by the small-scale and micro industries

combined. It should be born in mind that the alternative to creating an industrial sector capable of absorbing the existing and future labor force is the vicious circle of reploting the people into the agricultural sector, which amounts to nothing less than retracting the structural change we devised for the economy.

Consequently, when we say that our industrial development, and more so our manufacturing industry, should be based on the small-scale industries, when we push for the modernization of our indigenous skills, for the utilization of our accumulated skills and knowledge, as well as our inherited practices, and when we, accordingly, suggest that it is only when this has been achieved that we can undertake a broad-based development project that allows for the participation of all stakeholders, it is with the full awareness of the need to provide for the knowledge, skills, capital and other inputs sufficient for developing, nurturing and modernizing these sectors. This last specifically concerns the sector that develops and disseminates our scientific and technological knowledge and its application. The other is the service sector, more particularly our financial institutions. We shall come to these in due time.

The strengthening of the industrial sector is not a new idea. The previous administrations had considered this sector as one of the means for the development of the country and, accordingly, established small-scale and handicrafts enterprises aimed at enhancing the sector's growth. But because it had not been given the attention it deserved, it could not take off as expected.

At this moment, however, efforts should be made to combine ideas and practice and the sector should be so organized as to enable it to create links with science and technology institutions, conduct research, and lay down strategies for making practical improvements in the sector. It is also necessary to demonstrate the application of the tools and the skills for improving the sector to the people deployed in the sector and provide them with training that would enable them to enhance their abilities, broaden the scope of their thinking and set them on the path of developing new work ethic and changing their attitudinal orientation. In this sector, too, as in the agricultural sector, we need to have in place an extension program aimed at disseminating new knowledge and modalities.

While the growth of small-scale industries is determined by the demand of their products on the market, drawing up a strategy by which the activities of these industries are coordinated with those of medium- and large-scale industries, such that the products of the former will serve as inputs for the latter should be given due attention.

What determines the development of small-scale and handicrafts industries are the efforts and interests of the producers in the sector. Unless they make their own efforts and commit themselves to improving their production, they can't go very far with efforts and initiatives exerted from outside. To achieve this objective, the Organization for the Expansion of Small-scale and Handicrafts Industries should concretely demonstrate to them its readiness to provide them with support, to help

them with improving their activities and to be of benefit to them. These industries for their part must organize themselves into associations in order to ensure that their problems get timely responses, their interests are given due attention and their voices heard.

From the point of view of organizational structure, the industrial sector can be developed in either of two ways or some combination thereof. One involves the market. But development strategy that is guided by the demands of the market alone cannot bring about growth in the industrial sector in the desired quantity and quality as well as within the desired period of time.

The alternative strategy involves the establishment of an institution that pushes forward the sector's development, sets down priorities, co-ordinates the activities of the sector with those of others, and collects and manages resources. In order to facilitate such guided development, the government should come up with a long-term economic and industrial development plan, establish a strong organization to guide and coordinate development activities as part of its responsibility to implement the plan, and which works in cooperation with other relevant bodies in order to speed up the sector's development.

At this point, it may be proper to speak of those who believe and are convinced that the all-pervading global system and its cohorts, the World Bank institutions, would not allow this to happen, and that this situation is posing insurmountable difficulties for the country's development. But, then, when asked what else could be done and how

we would otherwise be able to extricate ourselves from poverty, either they have no answer, or they tend to intimate that we have no choice but to do what external forces want us to do. I think this tendency is one of pessimism or despair. In fact, I would go one step further and consider such a tendency as a veil behind which to hide our laziness and shun making efforts. I do not think the rest of the world thinks this way. If it does, then it is wrong. In spite of whatever interests the outside world may have, our efforts must be geared to the task of developing our country and to redeem our people. And this can be done if we could only rise to the occasion and give it all we can.

Although the main responsibility of developing a country is that of the private sector, because, given the current scenario, this sector does not have the capacity to carry this burden all by itself, it is imperative that the government play a crucial role in the development of the country. The industrial activities that the government gets involved in are those that are necessary and important for the growth of the economy and for the improvement of the people's livelihood, but only those activities that are considered necessary and yet the private sector does not engage in due to lack of capacity or because find them unprofitable.

The position that the government should not involve itself in the development projects; that it should leave everything to the private sector and the market, with its role limited to that of facilitating situations for the economy's development and coordinating efforts is the position of those people who do not desire the

country's development, or, simply, those people who do not know what they are talking about anyway. There has been no country known to have developed without the intervention and active participation of governments. This is true of all countries, including the USA, Japan, France, and Germany and those of South-East Asian countries. Such thinking as professed by outside forces that the private sector should undertake the development project, with no intervention what so ever from the government, amounts to nothing less than saying: "Do not do as I do but do as I say."

The push for privatization of government enterprises, rather than being intended as solution for our problems, is meant to serve the interests of outsiders. Our problems have less to do with issues of ownership than shortage of modern industries. Our problem is poverty. Our problem is joblessness. Our problem is being unable to create opportunities for the private sector. If, instead of selling an enterprise to an individual or group of investors, the government were to provide all the support it could to those who want and have the means to buy government enterprises in order for them to be able to establish new enterprises, such a measure would be more beneficial to the country, since this would mean the country would become owner of additional modern production enterprises and, therefore, there would be more job opportunities for those people who are willing to work and earn their living. If the problem is that, because the government's enterprises are given special consideration [by way of subsidy, for example], the private sector cannot, therefore, be able to compete with them, the way out of this is to have a competition law

that levels the playing field and applies common rules of the game.

And there are others who argue in favor of allowing foreign financial institutions to operate in the country and selling telecommunications, electric power and water and drainage services to foreign investors. This not only goes contrary to the interests of the people, but it amounts to nothing less than turning over the country to foreign interests. These services are instruments as well as targets of development. As such, access to, and the manner of, their utilization are determined by those who own them. There will be no one to stop the owners from heavy handed operation once they have been allowed to own and run these services.

With respect to allowing foreign banks to operate here, we have a lot to learn from the experiences of Southern African countries. In Zambia, for example, the indigenous population have not been able to get involved in the export-import sector. Those who were once active in the sector have been kicked out. The citizens could not establish their own industries. They couldn't modernize and expand agriculture. In short, they couldn't work and grow. Why? Because the banks operating there are foreign banks, and they extend loans only to those they want. They are extremely possessed of nepotism. It did not take much time for farmers from Zimbabwe, who recently migrated to Zambia, to get loans from the banks and start their own new and modern agricultural enterprises, the very loans, mind you, the country's citizens were not allowed to access. In countries where electric power and water services have been privatized, user

charges have been escalated. South American countries have provided us with a useful lesson about the problems resulting from such measures.

In order to understand the kind of pressure and oppression that results if and when foreign investors take over and control the economy, we need not go any further than our immediate neighbor in the south.

The people of Ethiopia have lived throughout their history committed to the protection of their country and their freedom. It is a disgrace to make of our children economic, if not political, slaves by turning over our country, which our forefathers struggled for and made huge sacrifices to keep free, to foreigners. But then, because we seem to have developed the capacity to carry such burden of shame and disgrace, we may not feel it now. What is sure, however, is that the generations to come will not only behold us with scorn, they will also damn us all the way.

If one insists that government enterprises should be privatized, and if it is so decided or agreed upon, one way to go about the job is to divide the enterprises to be sold through shares, and allot 20% to the Regional States, 30% to banks, 20% to the Federal Government, and sell the remaining 30% to the public.¹⁵ Following this path has many advantages. The Regions and the working people will develop a sense of ownership. Banks will find it expedient to control the enterprises and extend loans. Small savers would have an alternative to

depositing their money in bank deposits.

VI. DEVELOPING THE SERVICE SECTOR

Because the enhancement of the capacity and efficiency of those service sectors that help facilitate the development of the industrial sector is crucial, they should be given due attention, since they serve as sources of input for the industrial sector. Those areas of the service sector that need particular attention are financial institutions, transportation and communications, and commerce.

Unless road infrastructure is expanded and farmers are able to buy the inputs they need easily and at low prices, supply their products to the nearest possible market outlet, have access to a developed market where they can sell their products and in turn buy the services and commodities they need; unless there are financial institutions close to where the farmers live from which they can access loans at better interest rates than those charged by usurers, or where they can put money that they don't need for safekeeping, the kind of development that we envision will be difficult to realize though one cannot say it would be a total failure.

Consequently, modern transportation, a well-developed market system and financial institutions are sub-sectors that will help facilitate the country's development project.

Our banks are pillars of development and growth. There can, of course, be no exchange without money. There can be no

¹⁵ I had suggested a similar idea in 1992/93. Befekadu Degefe, "What Should We Do With the Ethiopian Economy." *Be'Aman Economic, Political and Social Issues Monthly* (Be'Aman Publishers and Consultants) Vol. I, No. 1, pp. 33-34.

significant investment through private savings in the absence of loan systems or schemes. Consequently, our banks and our savings and credit institutions play a crucial role in our development. The biggest responsibility in this respect lies with our National Bank. Since this institution has the mandate to issue the general financial regulations and guidelines, in accordance with which banks operate, and decides how they should operate, the National bank determines, in the final analysis, whether our banks play a positive, supportive role in our development or whether they prove to be stumbling blocks in the process. In this regard, the National Bank should draw out and implement a strategy by which the meager resources the country has and its foreign exchange reserve are appropriately invested in its development. Consequently, banks should loan money not to those who are just capable of borrowing, but to those who invest the money they borrow in development. In addition to this, the loan programme should see to it that banks lend money not only to those wealthy clients who have sufficient collateral but also for projects and development activities that are considered to pay-off in the long run. Since our loan programme has as its goal not only catering to the rich and the wealthy but also providing opportunity to the poor to become rich and wealthy, in order for this goal to be realized, our banks should also extend loans to those plans and projects that are considered to pay-off were they allowed to operate.

In terms of developing our financial institutions, those that need special attention are the small savings and credit institutions. Since our development strategy is so planned

as to include smallholder peasants (farmers) and small-scale and handicrafts industries, the bigger banks may find it difficult to extend their loan services to producers in these activities. Precisely because it is the small savings and credit institutions that can satisfy the needs of such producers from close range, appropriate support should be given for the expansion and growth of these institutions.

VII. SCIENCE AND TECHNOLOGY

It has now become common knowledge that any given country's social and economic growth succeeds when its population achieves a sophisticated level of scientific creativity, develops its technological knowledge, and is, consequently, able to capably use the development inputs available to it. It is an undeniable fact that the success of the structural transformation we envision as the foundation for our development and overall growth and, consequently, the speed with which our country liberates itself from poverty and starts moving along the path of progress is determined by the extent of the scientific knowledge its people acquire and the technological capacity and capability it has developed through this scientific knowledge.

Although such inputs that are crucial to our overall growth are generally acquired through what life teaches us and the experiences thus accumulated, we get the type of education that takes these experiences, refines and presents them in a systematized manner only at schools in the formal educational sector.

It has now been about a hundred or so years since we bought into this modern educational system as the reality of the day. The one school that started with Emperor Menelik II has now reproduced itself into 12,471 primary, 491 secondary, numerous professional and technical schools, and 6 universities and 15 colleges.¹⁶ The number of people that need and seek education has now exceeded the capacity of the system to accommodate all of them, a system that, in its early beginnings, had to resort to persuasion, intercession and subsidy to convince children to come to school [or parents to send their children to school].

Suppose the ever-increasing number of the country's citizens had the opportunity for access to education. The twin questions that we must pose to ourselves are: What did they benefit from the education they got? How, in turn, did they benefit the people and the country as a whole? The answers to these questions should be looked at from the vantage point of the individual citizen or from that of the country as a whole.

The citizens that went to school in previous years have gained considerable benefits, depending on the level of education they had attained. They have been able to get into high-paying jobs both within and without the country. Because of the education they acquired and the consequent economic advantages they obtained, they have been able to command social respect.

But one cannot say that these educated citizens had made any

¹⁶ All the figures having to do with education were obtained from Ministry of Education, *Education Statistics Annual Abstract, 1995 E.C./2002/03*.

significant change when it comes to the country's development and the betterment of the livelihood of the people. When we consider the efficacy of the tools of growth and change that can be obtained from such formal education as we are talking about and, then, look at the psychological, spiritual, economic, political and social situations of our society, we see that not really much has changed. The farming community has not been able to extricate itself from antiquated instruments of production and skills. The industrial sector has not expanded. In short, one cannot dare to claim that the kind of education we are talking about has contributed to the advancement of science and technology, to the development of the economy and to the overall betterment of the livelihood of the people.

But, why the present state of affairs with all that education? An appropriate question, to be sure. And for which, also, the answer is short and simple. The problem is not that educated citizens lacked the desire to develop their country and to improve the livelihood of the people. The problem lies with the aims and contents of the educational system. It also lies with the lack of a system that has respect for education, research and the findings obtained through them, a system that, instead of relying on the country's intellectuals, regards them with suspicion and a sense of contention.

In order to expand the people's capacity in the social and the natural sciences, there ought to be in a place a leadership and a state committed, most above all, to the development of the country and the liberation of the people from poverty and backwardness,

leadership and a state that believes in the results of knowledge and research and their application and using these as inputs for any decision made at all levels. Because such a state should lay down a strategy for development and growth and, at the same time, have on the ready the scientific and technological knowledge, both in quantity and quality, that is necessary for realizing the development goals of the country, the educational programme under such a system well perform have a defined aim. Because a government that does not have as its aim the development of the country and redeeming the people from their problems would more than likely be prone to make decisions from the vantage point of its own interests or simply based on instinctual urges, schools could not possibly have clearly defined aims and serve as institutions capable of producing the necessary skilled manpower. Because such a government would tend to regard intellectuals with suspicion rather than confidence, or as contenders rather than partners, it would turn to external agents for any help or support it needs. It would end up being at the mercy of external individuals and institutions for the advice and consultation it seeks.

Consequently, regarding the development of scientific and technological capability, the problem is lack of clearly defined aims and vision by which to steer these sectors. What is the purpose of educating people? What are they expected to do once they are through with their education? If we decided our needs and interests are such and such, what type of education should be provided toward this end, and at what level? Instead of providing the appropriate

answers to these questions and, accordingly, designing the relevant curriculum, we import wholesale the educational practices of the advanced countries and teach our children using the same textbooks and tools that those countries use, but only so as to claim, by way of paying lip-service, that we have actually educated our children.

Our country today provides two types of education: one that is action-oriented, and the other academic-oriented. What I have here called action-oriented refers to the different vocational fields that enable the students directly to go to work in their areas of specialization. This type of education embraces technical profession, agriculture, medicine, and engineering. What I have called academic-oriented refers to the academic education given at the high school level and the social and natural science education given at the different colleges.

Until very recently, the vocational education had not been given due attention, so that it looked as if it were instituted as some show-off case. Because the institutions catering to this type of education were highly limited in number, the number of students the institutions catered to was virtually nil, whether in terms of the manpower needs of the country or the capacity of the institutions to equip the students with the necessary skills and capabilities.

In contrast to this, about 90 per cent of the students are enrolled in the academic stream. The education thus provided up to grade 12, formerly, and now up to grade 10, is in no way linked with practical activities. If this type of education is said to have ever had any aim, it

appears that its focus had been on producing the elite and intellectuals meant to push the educational frontier further forward positioned at the topmost level of education that they have achieved.

Students in the primary and secondary levels are provided with the type of education that they can neither apply nor benefit from when they leave school. Consequently those students who have failed to make it to the next level of higher education, and whose numbers are extremely high, end up being a burden to their families and the society at large, equipped as they are with only small knowledge that cannot translate into practice. Looked at from this point of view, our schools have only managed to become manufactories for the idle and jobless.

When it comes to those who had the opportunity to make it to institutions of higher education, they cannot be said to have benefited any better from the education they got than their counterparts who were forced, for one reason or another, to discontinue their education at grades 12 and 10. The problem at this level, too, is that of aims. When we provide the education that we do to these students in institutions of higher education, what are we expecting them to be and to do upon their graduation? In which area of training do we suffer shortage [of skilled manpower]? Instead of designing the education and training programmes we provide in answer to these and similar other questions, what has happened is instinctively or spontaneously deciding to have such and such students enroll and specialize in such and such disciplines. In a country where the bulwark of the economy is

agriculture, in a country where the industrial and service sectors ought to have been the hope and beacon of our development, in a country where it has become difficult to speak with any confidence of infrastructure development, educating the majority of those we are supposed to train in the academic stream instead of those fields relevant to the development of the said sectors should strike one as an oddity.

The country has produced many natural scientists within the last 50 years. Yet it is very difficult to get answers to one's satisfaction and gratification to the questions of what these scientists of ours actually have learned, what concrete results they have to show for it, what research they conducted and with findings they have come up with that the country could easily apply and benefit from, and, generally, what useful projects they have undertaken, and more. The education the scientists had been getting and are still getting is, by and large, a theoretical one that enables them to conduct research and arrive at new findings rather than knowledge that they can easily apply when they leave school and the know-how that should come with it. The university education given in chemistry or biology, or mathematics or physics and the experiments they undertake equips the students only with those fundamentals that would prepare them for the next stage in their training.

A few students have succeeded in broadening the scope and raising the level of this basic education of theirs through further training both at home and abroad. Intellectuals who ran into such opportunities have been able to conduct research

in their respective disciplines and to publish their findings in reputable journals and have been elevated in rank, in the process gaining respect for themselves and publicity for their country. They have managed to prove their abilities to their peers elsewhere in the world through their own individual interests and the knowledge that they have accumulated. They have, therefore, earned the respect and reputation due to them.

Those biologists, chemists, physicists and mathematicians who had not had the opportunity to go beyond their first degree have in the main been engaged in teaching in high schools and colleges. Their task is to produce the future intellectual and expand the knowledge territory. This is part of the educational cycle in which people learn about science and try to create a society equipped with scientific knowledge. Those equipped with scientific knowledge that does not go any farther than a stone's throw are thus engaged in disseminating exactly the same kind of knowledge they themselves acquired in the same manner.

Neither are our intellectuals in the social sciences faring any better than their counterparts in the natural sciences. Instead of probing into and understanding the problems our country is faced with and, accordingly, attempting to seek solutions, we see our social scientists going up and down looking for problems for solutions that they imbibed from abroad, in the process steering the country towards an even graver situation.

Considered from a different angle, the modern education we are speaking of has brought about a considerable change of orientation

among Ethiopians. This imported education has affected us such that we [have virtually made a vocation of] classifying our cultural values as backward and denigrating what is ours, while at the same time falling in love with the values, cultures and ways of life of the outside world to a point of obsessive yearning for what is not ours. Those who color themselves modern, but particularly the youth, have parted ways with the society's cultural values. What they have learned is wholly foreign. Consequently, they have lost their national, social footing to a point where their Ethiopian-ness has become an embarrassment to them, with the result that they tend to gravitate more and more toward being *ferenjjs*.

The aim of this education to strip us of our Ethiopian-ness has been partially successful. It has made us to feel embarrassed about our Ethiopian-ness. It has succeeded in making us look at our own culture and values as backward.

But the education that tried all it could to make *ferenjjs* out of us has not managed to do it all the way. It has shaken our Ethiopian foundation to its roots but has not made complete *ferenjjs* out of us, the net effect of the process being that we have been left in a cultural limbo, being neither here nor there.

Those who had earlier on tried to make a direct colony out of us, but had failed, have now, through an education completely divorced from our culture, succeeded in subjugating us mentally and intellectually. Because the education we imbibed, believing it would make us their equal, has not done so, we have accepted their superiority without any second thought or hesitation. It should not

at all come as a surprise, then, that the educated generation has become subject to an inferiority complex, a feeling that was totally alien to our forefathers. The reason is that any competition we get into is played out in accordance with the rules, regulations and at a level determined and set down by outsiders.

One of the manifestations of the tacit argument that "we fare no less than them" is that, although our social and natural scientists investigate the country's problems and manage to find the appropriate solutions, the audience they address about their findings and the solutions they have come up with, rather than being the direct beneficiaries to the findings and solutions, are the *ferenji* themselves. Because our problems are not the problems of the audience thus addressed, I very much doubt that they even take the time to appreciate our efforts and read our findings, let alone use them in any meaningful or significant way. The aim of the exercise is definitely not to make the said audience use the findings; it should rather be taken as a venting out of an emotion to prove that "we may not be superior to you, but we certainly are not inferior either."

Such attitude and mode of operation should change. The education we get should be of the type that inspires in us love for our country, that is capable of producing results and providing solutions to our problems, and one that enables us to lay down a sound development strategy and create the scientific and technological knowledge, skills and tools that would help realize the implementation of that strategy. This education, then, must be so designed as to enable the society

equip itself with scientific and technological knowledge, increase its production and productivity, and put it on the road to progress.

The aim of the education in this country must take into account, and be based on, the answers we provide to the following questions: What values should we cultivate as Ethiopians, both in individual and collective terms? What significance and aims should we attach to life? What kind of life should we lead both as individuals and as a collective entity? What attributes should we cultivate? And what steps should we take to realize all these?

The education we provide in this country should have two basic missions. One is human development, while the other is the development of our productive capacity.

The education focusing on human development should be geared towards strengthening our personality by enriching our social values, developing our material and spiritual being, broadening our mental and intellectual scope, endowing ourselves with mutual trust, considerateness and courage, strengthening our unity, and minimizing our differences.

From the vantage point of developing our productive capacity, our education should be so designed and its quality so improved as to have relevance to the growth of the country's economy and the overall development of our society. We must design training programs, increase the self-confidence of the educated sector and build a strong bridge in order to close the gap that has of late been widening between the educated sector and the rest of

society and bring the two closer together.

The education we envision must enable the society to increase its productivity in the different areas of economic activity, using the knowledge and tools available to it. It must enable the society to make better use of the inputs available to it domestically as well as those it acquires from other places. In this way our society should be able to better organize itself, create better leadership and modes of operation, and enhance its capacity to create skills and tools to facilitate its development activities.

It is, consequently, imperative that we give this action-oriented education all the attention it needs and deserves. While the training programmes we envision should be strengthened in all areas of activity, the structural transformation we have in mind should be able to take care of the sequence and level of priority with which the programmes are to be implemented. Since our short-term focus shall be on the development of the agricultural and small-scale, micro and indigenous industrial sectors, our schools should produce vocational personnel, engineers, medical professionals, technologists, agricultural scientists, etc. to ensure the success of the development of the said sectors.

Regarding the aims of education, a corollary to what has been said above is the ensuring of the quality of our education. In this respect what is now being provided by way of education amounts to nothing more than paying lip service to the sector. Because the system has not thought out in advance what our students should learn in schools, there is not a single school fully equipped with capable teachers,

classrooms and the necessary teaching aids. Because the textbooks and the tools necessary for providing vocational, scientific and technical training are acquired from abroad, they are not available at any level of the educational system in the needed quantity, so that our students, far from being able to actually use them, only have the luxury of looking at the books and tools in the hands of their instructors.

Since the tools and other teaching aids are acquired from abroad and, consequently, are expensive, it is not surprising that there is shortage in this respect. Even if the necessary tools were to be made available and the students were able to acquire considerable experience, it is possible that they may not be able to use the education and training they acquired once they are out of school, the reason for this being that the tools with which they have been familiarized are not available outside of the school system. The only solution available to us, therefore, is to produce these tools domestically. When this is made possible, because the tools will be needed not just for purposes of training our students but also for production, the demand for them will be greater. As long as the aim of our education is to produce technologists and producers capable of using the knowledge and tools, we should start with improving and modernizing the knowledge, skills and tools already available to us.

As long as the training acquired through our action-oriented educational system is left to rely only on imported educational tools, even if we were genuinely intent upon expanding our educational and training programmes, the success or failure of those programmes will be

determined by availability or non-availability of our foreign exchange reserves.

As long as our aim is to undertake broad-based national development projects and to ensure its success by improving and modernizing the skills and tools already available to us, everything must begin with developing our own indigenous knowledge. Although our indigenous tools may be backward as compared with those acquired from abroad, this temporary shortcoming should not be allowed to deter us from pursuing our aim. The effort we make to improve ourselves, starting with what is available to us, will, through a long process, help lay a broad base for the development of a science and technology suitable to the particular conditions and needs of our country as well as enhancing our capacity.

In our effort to expand an action-oriented education and to determine the quality and the level of training as well as the quantity of trainees to be produced, it is necessary to link and coordinate the training programmes with production enterprises/institutions in order to ensure that the knowledge thus acquired is tied to actual, practical engagement in the various fields. It is, consequently, necessary to actively engage the country's production and service sectors in the educational system, beginning with curriculum design all the way up to graduation.

Focusing on action-oriented education does not, however, mean the total abandonment of academic education. This branch of education is important. Providing academic education shall continue. What it therefore boils down to is selecting those students who happen to be

specially gifted and able and training them in the vocational, technical and scientific branches.

Another issue that demands due attention is the development of research and the results obtained through such research together with their application. Research should be included as one of the missions of producing action-oriented trainees/personnel, but particularly it should be the mission of academic educational institutions. While the focus of the research should, on the one hand, be on finding solutions to the country's problems, it should also be developing tools, skills and implementation strategies with their own national imprint and form, on the other.

While making research undertakings target national problems and the future direction of the development the country should follow and, accordingly, enabling them to develop input resources and plan the process of their utilization is one huge step in itself, the second and no less important task of such undertakings is further developing and disseminating the research results. It has been pointed out earlier that, although our scientists had been conducting serious research on the problems the country faces, they nevertheless had been announcing their findings to foreign audiences to whom the country's problems were of no concern or who had no inclination whatever to make use of those findings, in the process leaving out in the cold the people who had all along been victims of the problems and who were in dire need of the solutions to those problems.

All this needs to change, and our scientists should take it upon themselves to make known the

results of their research and their application to the actual stakeholders in a language they understand and in a manner they can be easily implemented by the stakeholders themselves.

Alongside the undertaking of research and practical training, it would be useful for enterprises to have their own research and experimentation centers, towards which end they should be encouraged. Ethiopian Air Lines is a case in point in this regard. It is not difficult to reckon with how much success such institutions as Telecommunications, Ethiopian Electric Light and Power Authority and banks had met in their attempts to train the professionals they sought. Instead of weakening this practice and rendering ourselves dependent on foreign professionals and consultants, we should devise ways and means by which to solve our problems on our own. As an incentive towards this end, enterprises should be allowed to allocate a certain percentage of their annual income (say, to the tune of 3%, for example) for purposes of research, training, etc. This could enhance the efficacy of our capacity building strategy.

VIII. ETHIOPIA IN THE Y E A R 2 0 2 0

If the structural transformations I detailed above are implemented with the support of an efficient service sector, and accompanied by the appropriate and relevant education and training programmes, Ethiopia will, in the year 2020, be able to extricate itself from a Nature-dependent economic and social system and make a transition to a knowledge-based system.

This journey of economic growth and development shall start in the Year 2000 [E.C.]. The years between 1996 [E.C.] and the end of the present century [and millennium E.C.] shall be devoted to the creation of conditions favorable to tackling social, political and economic issues, filling in such gaps as may exist, and rectifying mistakes.

Beginning with the Year 2020 the country's economy will grow at an annual rate of 12% and the per capita income of Ethiopians will rise from Birr 800, attainable in 2000, to Birr 6000 (computed at the market value of the 1966 Birr).

The contribution of the agricultural sector, which currently constitutes the basis of the economy, to the annual production the country will decrease to 35% from the current ratio of about 50%. The ratio of the population engaged in the sector will decrease from the current 85% to about 30%. This decrease in percentage of the sector's production and manpower, rather than being a result of any constraint placed upon its production rate, will be because of the huge increase in speed of the growth of the industrial and service sectors.

The growth of the industrial sector, which would start out with a focus on the micro and handicraft sectors, will make a transition to the large- and medium-scale industries and will, consequently, become the country's major source of job opportunities and income. The gross domestic product obtained from this sector will increase to 35%, while the manpower deployed in the sector will jump from the present 10% to 40%.

The service sector, buttressed by modern technology and having thus increased its capacity, will make a huge contribution to the development of the agricultural and industrial sectors. The ratio of the sector's production, vis-à-vis the gross domestic product of the country, will decrease from the present 40% to 35%. The reason for the decrease in production of this sector is the fact that it will be dwarfed by the huge growth rate registered in the agricultural and industrial sectors, not due to any constraint placed upon its production capacity.

The number of school-age children to benefit from the education relevant to and geared in the direction of the growth of social capital and economic and social development would reach the 95% level. Illiteracy will be done away with through the education disseminated via television, radio and by means of different educational and training programmes, as a result of which adults, who previously had no educational opportunities, will be equipped with the necessary knowledge and skills to call their own.

As a result of the expansion of education and the job opportunities to be made available to our sisters, the present rate of population growth, which stands at 3% per annum, will decrease to an average of 2% per annum. On the basis of this estimate, the population of Ethiopia, presently [1996 E.C.] estimated at 70 million, will rise to 104 million in the Year 2020. The food regime of the people will be healthy and nutritionally

balanced. The AIDS epidemic, which will have inflicted much damage on our people between 1996 and 2005 [E.C.], will come under control, and although the percentage will increase to 25% in 2005 from 14% in 1996 [E.C.], it will have diminished to 2% in the Year 2020. The life expectation of Ethiopians will increase to 70 years from the present 42 years.

Due to all these achievements, Ethiopia will become a country to which those of its citizens who had fled abroad will come back instead remaining one from which they flee for whatever reasons. It shall not only become an example to other [African] countries, it will move beyond that to represent the beacon of liberation from inferiority complex and economic backwardness for the Black race, much the same way Japan has become an example to the Yellow race of liberation from subjugation to the superiority of the White race. But all this can only happen when two requirements have been met. The first is the reigning of peace and stability, while the second is the prevalence of good governance. Unless these two prerequisites have been fulfilled, the adversities with which the Ethiopian people have been afflicted will continue to go on the rise and as a result, our country will become a hotbed of wars and mutual destruction and annihilation rather than a pillar of development and prosperity.

It is only when we Ethiopians, as a unified community, manage to abort the efforts of divisive and disintegrative forces and be able to coexist in love and brotherhood that we can achieve this. When we say that we are one people, it does not

mean there are no differences among the different communities constituting the population. What we rather mean is that, although there are linguistic and cultural as well as other differences, there also are, on the other hand, factors that go to underscore the primacy of our unity. Because of centuries of having lived together, we have created links through intermarriage and other forms of interaction, forged common cultural bonds, and developed a combined network of cultures and forces that put our unity in the forefront more than those factors and forces that foment differences among us. Our effort should consequently be geared towards strengthening those factors that would help slacken the tension in our differences and mapping out the path that would enable us to live together, rather than whipping up those forces that would add up to the already existing differences and the ensuing tension.

We must realize that the affliction with which territories are exclusively claimed by one community or another and, for that reason, telling others to pack off to where they belong smacks only of infantilism. We must understand that such a game is not a product of a mind that is capable of seeing beyond today far into the future. What is, consequently, expected of us is to carefully consider the damage caused by the contention among ourselves to go our separate ways and to realize that we will all be losers and none of us winners in such a struggle and, accordingly, cooperate with each other and make a concerted effort to rid ourselves of the poverty in which we find ourselves. Where one comes up with a claim to a given territory and

starts contending that one had been divested of that territory at such and such a time in the past, what follows is only another counter-claim that the first claimant has no right to the contended territory, that the claimant had actually taken it away from the latter, the adjudicator in such claims and counter-claims, rather than being History, will certainly be none other than resorting to the use of the force of arms. We must, therefore, realize the consequences of the mutual destruction following from such confrontation and must be able to coexist in a state of mutual respect and consideration.

The second issue, which is linked to the preceding one, has to do with the prevailing of good governance. The most harmful culture in Ethiopia at present is the abuse of power. When Ethiopians hold the reins of power, they invariably tend to be vicious and cruel. A person who has been kind and concerned about the welfare of humanity suddenly becomes vicious and heartless when assuming power. What is surprising is the fact that it is not only people who find themselves at the pinnacle of power who become afflicted with the evils of power but all those who find themselves in positions of power at the different levels of the hierarchy.

A kind and compassionate person suddenly becomes ruthless when he becomes a member of the police force. A once humble and God-fearing man steals property given to his care when he becomes a watchman. A respectful and polite person scoffs at people when he becomes an errand person. Looking at all this, one is tempted to ask if we, as Ethiopians, lack the ability to properly use our positions of power in the service of the people and the country's development, at whatever level of the power hierarchy we happen to be. Or, should we ask if it is only those people who lack this ability but are adept at oppressing people and compounding their miseries who are perchance fit to hold the positions of power, whether high level or low level.

Every Ethiopian must realize that any public official or servant is in the position he is in as the servant of the people in order to protect them from external incursion and internal violation while they peacefully go about their daily business; that the official is there to facilitate both the internal and external conditions for the people to work and feed themselves, own property and lead a respectable life. Ethiopians must realize that they cede a portion of their income to the state in the form of taxes and that the money so

collected by the state should be invested toward the reduction of their poverty, nurturing their development and enhancing their capacity and efficiency and they should, accordingly, follow-up and monitor the activities of their public servants who happen to be in the employ of the people [and not the other way round].

The people of Ethiopia must make sure that the state properly administers their affairs in accordance with the law and in a manner appropriate to the responsibilities the people have mandated it with. They must make sure that the state is their partner in development and, accordingly, prevent it from turning into their enemy and becoming a stumbling block to their aspiration to prosper, or robbing them of the gains they have made through their efforts.

If these conditions are fulfilled, the people of Ethiopia will at least attain the level of development I have detailed above, or even better, in the Year 2020.

May the Almighty help the people of Ethiopia to free themselves of their poverty and ensure the success of their efforts they make to live together peacefully.

ዶ/ር በፈቃዱ ደግፌ ላቀረቡት ጽሁፍ በአወያይነት የቀረበ አስተያየት፤

አሥራት ቡልቡላ

በመጀመሪያ እኔም ለኢትዮጵያ ኢኮኖሚክስ ባለሙያዎች ማኅበር ሥራ አስፈጻሚ ኮሚቴ እንዲሁም ለዶ/ር በፈቃዱ ደግፌ በዕሉፋቸው ላይ ሃሳብ እንድሰነዘር ዕድል ስለሰጡኝ ከልብ የሆነ ምስጋናዬን አቀርባለሁ። አቀራረቤ እና የቋንቋ ግድፈቴ፣ ካላጣመመብኝ በስተቀረ፣ የዕሉፋን ዕይታ ለማዳበር ሙከራ አድርጌአለሁ ብዬ አስባለሁ።

ዶ/ር በፈቃዱ “ከተፈጥሮ ጥገኝነት ወደ ዕውቀት መር ኢኮኖሚ” የሚለውን ዕሉፋቸውን በ2020 ዓ.ም ማየት ለሚገኝት ኢትዮጵያ ርዕይቸውን ለማካፈል ከፍተኛ የአስተሳሰብ አድማስ አቅርበዋል።

በመግቢያ ጀምረው፣ ስለ ኢትዮጵያ አንዳንድ ጥያቄዎችን አንስተው የኢትዮጵያንና የኢትዮጵያውያንን መነሻ በመዳሰስ በቀጥታ ለ2020 ርዕይቸው መሠረት ያደረጉትን የኢኮኖሚ የመዋቅር ለውጦችና ሂደቶች፣ በሣይንስና ቴክኖሎጂ በተለይም በትምህርት ዙሪያ ትምህርት በኢትዮጵያ፣ ስለትምህርት አግባብነት፣ ስለ ትምህርትና የተማሪ ሰው ችግር፣ ያላቸውን ትንታኔ አቅርበዋል። በመጨረሻም ኢትዮጵያ በ2020 ዓ.ም በተፈጥሮ ጥገኛ ከሆነ ኢኮኖሚያዊና ማህበራዊ ሥርዓት ወደ ዕውቀት መር ሥርዓት ትሸጋገራለች ብለው ድምጻዎቻቸውን አስፍረዋል።

ማናቸውም ኢትዮጵያዊ የኢትዮጵያን ዕድገት የኢትዮጵያውያንን በማኅበራዊና ኢኮኖሚያዊ ሁኔታ ከሌሎች ካደጉ ሀገሮች ጋር እንዲስተካከል ይመኛል። ርዕይቸውንና አካሄዳችን ይለያይ እንጂ ለተመሳሳይ ፍላጎት ነው።

ርዕይቸንን ተልመን ዛሬ ካለንበት ተነስተን እዚያ ለመድረስ ምን ማድረግ እንዳለብን መገንዘብ አንዱ አካሄድ ሲሆን ሁለተኛው ደግሞ አሁን ካለንበት የተቻለንን ሁሉ እያደረግን የምንደርስበትን ርዕይ ማድረግ ሌላኛው ነው።

ይህ ጽሁፍ በየትኛው እንደተመሠረተ መለየት ቢያስቸግርም እንደአመቺነቱ ከሁለቱም የተውጣጣ ይመስለኛል።

በዶ/ር በፈቃዱ የቀረበው ዕሉፍ እያንዳንዱ አንቀፅ /ከሞላ ካደሉ.../ /አወያይና አከራካሪ/ በመሆኑ ስለአቀራረባቸው ከፍተኛ አድናቆት አለኝ። ሆኖም በተያያዥነት እና በወጥነት ለማየት (ለእኔ ብቻ ይሆናል) ተቸግራለሁ። የጊዜ ንፅፅሮች ከብዙ ሺ ዓመታት የህብረተሰብ የዕድገት ታሪክ ወደ አሥርተ ዓመታት በማነጻጸር ሲመለከቱ የመሠረታዊ ችግሩን መንስኤ ደብዛ አጥፍቶብኛል።

ቁጭትና ብዙ ስሜቶችን ስላዘለ ለእርሳቸውም ሳይሰቸግር የቀረ አይመስለኝም። በጣም ብዙና ውስብስብ ችግር ላለባት ሀገር መፍትሄውም እንዲሁ ውስብስብ ነው። የሚሰማን እና የምናውቀውን በመፍትሔነት ብናስቀምጥ የመፍትሄዎች ክብደት እስካልተለካ ሁሉም መፍትሄ ነው። ሁሉም ትክክል ይሆናል... የተወሰነ ችግር መቅረፉ ስለማይቀር፣ ቁምነገሩ ቁልፉን ችግር ፍለጋ ላይ ነው። የዚያ መፈታት ለሌሎችም ሁሉ መፍትሔ ነው። ለብዙ መቶ ዓመታት በነበረበት ደረጃ ላለው ህብረተሰባችን ይህን መፍትሄ

ማፈላለግ የሁላችንም የዜግነት ግዴታ መሆኑን ዶ/ር በፈቃዱ በተዘዋዋሪም ቢሆን አስምተዋል!

በበኩሌ በጽሁፉ ላይ ያሉኝን አስተያየቶች ገረፍ ገረፍ አድርጌ ለማቅረብ የምገደደውም ከላይ ባነሳሁት ምክንያት ነው።

በመግቢያቸው በጣም አስደንጋጭ ስዕል (ካለፉት አቅራቢዎች ያገኘሁት ነው ብለው) አቅርበዋል። (ገጽ 1 አንቀፅ 1)፤ ኢትዮጵያ ውስጥ ምንም ትክክል ነገር የለም፤

- “ኢኮኖሚያችን ትክክል አይደለም፤
- ፖለቲካችን ትክክል አይደለም፤
- የተማርነው ትምህርት ሆነ ልጆቻችን የተማሩት ትክክል አይደለም፤
- ባህላችን ትክክል አይደለም፤
- መስተዳድራችን ትክክል አይደለም”፤

በተባሉት ሃሳቦች በመስማማት ይጀምራሉ፤ ይህን ሁኔታ ለመቀየር በሣይንስና ቴክኖሎጂ የታገዘ ሥር ነቀል የመዋቅር ለውጥ ማስፈለጉን ያቀርባሉ፤ እንግዲህ ከዚህ መሠረተ ሃሳብ ተነስተው ነው ዕሉፋቸውን ያዳበሩት።

ስለኢትዮጵያ አንዳንድ ጥያቄዎች በሚያካቡበት ወቅት፤

- የኢትዮጵያ ለምነትና በውጥ ሀብታምነት በአንዱ ጎኑ፤ የድርቅ ስለባ መሆን በሌላ ጎኑ... በከባድ እንቅስቃሴሽነት በማሳደግ፤
- ከሌሎች ሀገራት ጋር ስትነፃፀር በታሪክ የነበራት የሣይንስና ቴክኖሎጂ ቀዳሚነት ከአሁኑ

በታዋቂ ሁኔታ ጋር ሲመዘን ግራ የሚያጋባ መሆኑን፤

- ዛሬ በሥልጣኔ የመጠቁ ሀገሮች እኛ ከነበረን ተመሳሳይ ዕውቀት ተነስተው መሳሪያዎቻቸውን ሲያሻሽሉ የኛ የእጅ ባለሙያዎች ለምን አላሻሻሉም? የሚል ጥያቄ በማንሳት
- ከጥንት ጀምሮ የፊደል ባለቤት ሆኖ ህዝቦቿ ግን በመሀይምነት መጋረጃ ውስጥ መሆንን በመጥቀስ፤

እነዚህንና መሰል ሁኔታዎችን በማንሳት ይህ ተለውጦ የኢትዮጵያ ሕዝብ ከፍተኛ የሥልጣኔ ደረጃ ላይ ይደርሳል ብለው ተዕምኖታቸውን ተስፋም አድርገዋል። የሁላችንም ተስፋ ነው።

ማንሳት ከሚገባቸው ነገር በበኩሉ የችግሮቻችን መንስኤዎች ከህብረተሰብ ዕድገት ታሪክ አኳያ ቢታዩ፤ ለማለት እወዳለሁ።

እነዚህ የኩራቶቻችን መሠረቶች የሆኑት የታሪክ ብልጭታዎች በብዙ ዓመታት ልዩነቶች ውስጥ (በታሪክ ዘመናት ብልጭ ድርግም ያሉ ... የግሌ ዕይታ) በመታየታቸው ዕምነታችንን በማይነካ ወይም በማይሸረሸር መልኩ የዘመኑ የህብረተሰባችን የዕድገት፣ የሳይንስና የቴክኖሎጂ ውጤቶች መሆናቸውን በአሳማኝነት በመተንተን፤

ባለፈው ታሪክ፣ ባለፈው ሳይንስና ቴክኖሎጂ ላይ እየተመሠረተ በማሻሻል ፈንታ የማጥፋት፣ የመፋቅ፣ ያልነበረ እንዲመስል የማድረግ ባህል መጠናወቱን እንደ አንድ የድክመታችን መሠረት ማየትን፣ ቢዳሰሱ መልካም ይሆናል እላለሁ።

የኃይማኖት የዕምነት ተቋማት፣ የነገሥታት፣ የመሳሪያዎች፣ ቤተመንግሥቶች፣ መኖሪያዎች፣ መቃብሮች እየተረፉ የሌሎቹ

የሰፊው ህዝቦች ሁኔታ የወደሙበት ምክንያት፣ አንዳንድ እነዚህም በብልጭታነት የታዩት አሻራዎች እንዲፈረሱ የተደረገበት ምክንያት በጥያቄነቱ መነሣት ለመፍትሔውም ፈር ቀዳጅ ይሆን ይሆናል የሚል ግምት አለኝ።

በብዙ ሺ ዓመታት ያለውን ሁኔታ በአግባቡ ማሳየት እንዲያው ለምሳሌ በአክሱምና በላሊበላ የሥልጣኔ አስኳሎች ዙሪያ ምን ቅርጽ አለ? ከሌለ ህብረተሰቡ ለሚያምንባቸው ከፍ በማድረግ ለራሱ ጊዜያዊ መጠለያ በመሥራት ማለፉ ጥሩ ማንፃባር ይሆን፤

- ለሌላው ኃይል/ ለወራሪ ለውጭ ገዢዎች አለመንበርከክ/ አለመጋለጡ ማንፃባር መለኪያ አሳጥቶ ይሆን?
- ተነጥሎ ዓለምን ረስቶ በዓለም ተረስቶ የኖረን ህዝብ፤
- በመኖሪያዎቻችን (ቤቶች) የዘመናት ትኩሎቶቻችን
- በጤናችን ዙሪያ
- በአመጋገባችን ዙሪያ
- በአለባበሳችን ዙሪያ

“ለዚህ ጊዜያዊ ዓለም” በሚል የመንፈሳዊ ኑሮ ዓይነት “ዓለም በቃኝ” የሚል ዓይነት አፈኛራችን እንዲለወጥ እንዲፈረስ ምን ማድረግ አለብን፤ ከፍተኛ የዕውቀት መር አካሄድ ይመስለኛልና!

ቁልፍ ለውጦችን በሚመለከት ዶ.ሐር በፍቃዱ የኢኮኖሚያችንን የመዋቅር ለውጥን በዋናነት ያኖራሉ።

"የመዋቅር ለውጡ ለአገሪትዋ ሁለንተናዊ እድገትና ልማት መንደርደሪያ ገጠር መሆንም መካድ አይቻልም" (በቅንፍ ውስጥ) ይላሉ። ከዕውነታዎቹ መካከል የሚፈለገው ጥረት ሊገኝ የሚችለው ከግብርና ነው የሚል ነው! ይህ የመንግሥትም የሁላችንም ዕምነት ቢሆንም ሌሎችም መፈተሽ ያለባቸው ይመስለኛልህ ለዚህ ጥሪት፤

ለምሳሌ የማዕድን ዘርፉን?

- በጋምቤላ የድፍድፍ ዘይት ቢገኝ -ጥሩ ዕምነት ስላለኝ ?፤
- በአጋዴን የተፈጥሮ ጋዝና -የድፍድፍ ሁኔታሕ? ወደ ልማት ቢሸጋገር፤
- በቢሊዮን ቶን የሚቆጠረው የድንጋይ ከሰልን ብንመለከት፤
- ለውሃችን ተመጣጣኝ ገቢ ብናገኝ፤
- የወርቅስሕ
- በውጭ ያሉ ኢትዮጵያውያን የሚልኩት ሃብት ትርጉም እንዲኖረው ቢደረግ፤
- ከምንፈጥረው ሰላም አኳያ የቴሪዝም ዕድገት የሚያመጣልንህ ሀብትሕ

አንዳንድ ወደ ተግባር እንዲሸጋገሩ የታለሙ ሃሳቦች ተግባራዊነት በጣም አስቸጋሪዎች ከመሆናቸውም በላይ አስፈላጊነታቸውም አይታዩኝም! ለምሳሌ ለአንድ ገበሬ የሚደርሰው መሬት ከ3 ሄክታር እንዳያንሰ በሕግ መደንገግ የሚለው!

ይህ በሂደት በዕድገት የሚከሰት እንጂ አማራጩ ባልተረጋገጠበት፤ ቢረጋገጥም የዜግነት አሻራን የሚፈታተን፤ የመብትንም ሁኔታ የሚጋፋ ስለሆነ በዕንሰ ሃሳብ ደረጃ ችግሩ ይታያል?

ሳይንሳዊ ይዘቱም አጠያያቂ ነውሕ ግብዓቶቹ ከተመቻቹ፤ ቴክኖሎጂው አግባብነት እንዲኖረው ከተደረገ፤ በአንድ ሄክታር (?) ደረጃም ተዓምር ሊሠራ ይችላል፤ የሙከራ እርሻዎችን ማየቱ በቂ ነው። ይህንን ለማጠናከር ምሳሌ ልውሰድ፤ አንድ የገበሬ ቤተሰብ በአማካይ 6 ቢሆን፤ ከአንድ ሄክታር በዓመት 60 ኩንታል በቆሎ ቢያገኝ ለቤተሰቡ 15 ኩንታል ቢጠቀም 45 ኩንታል ለሌሎች ነገሮች የሚያውላቸው ሆነ ማለት ነው። በጣም አቃልየው በማየቱ ከይቅርታ ጭምር ነው። - ይህ ቅርጽ ወደ ካፒታልነት እንዴት እንደሚለወጥ መንገዱን እስካመቻቸን ማለቱ ነው!

በኢትዮጵያ ግብርና በተለይም እርሻ ዙሪያ ስለምርታማነት ሲነሣ፤ የአንድ ገበሬ ቤተሰብ የሰው ቀኖች (mandays) በዓመት በትክክል በእርሻው ላይ የሚውለውን ብናይ አናሳነቱን እንደርስበታለን። ይህ ቢሻሻል የሚያመጣው ለውጥ በዚህ ጽሑፍ ግምት ውስጥ ቢገባ በገጠር ለምንመኘው ለውጥ አንድ ጥሩ ማሻሻያ ግብዓት ይሆናል ብዬ እገምታለሁ።

በኢንዱስትሪው ክፍለ ኢኮኖሚ ልማት ዙሪያም መልካምና ቅን ሃሳቦች ተሠንዝረዋል። ሆኖም ይህን ክፍለ ኢኮኖሚ በአጠቃላይ የሀገሪቱን የኢኮኖሚ ዕድገት የምንወስነው እኛው በእኛው የሚል ጠንካራ ሃሳብ አቅፏል። በበኩሌ አሁን ያለንበት ሁኔታ ይህንን መንገድ የዘጋው ይመስለኛል። በሩ ለኛ ብቻ ክፍት ካልሆነ በስተቀር ግሎባላይዜሽን ድንበር የለሽ ግብይት እየተስፋፋ በመጣበትና በማይቀርበት (ለአንዳንድ መከላከሎች እንኳ አቅም ሳንገነባ -- ያደጉት እያደረጉ ቢሆንም) ዓለም ማምረቻዎች በብሔራዊ ስሜት ብቻ /ትርፋጣ መሆናቸው ቢታወቅም እንኳ የተወዳዳሪ አዋቂነታቸው እንዳይኖሩ ያደርጋቸዋል። ጨዋታው የተለየ መልክ ይዟልና! ስለዚህ፤

“የተፈጥሮ ሃብት ምርትን በጥሬ ዕቃነት ወደ ውጭ መሸጥ የኋለኛነትና የድህነት ጎዳና ነው። ምርትን በጥሬ መሸጥ ማለት ሥራን ወደ ውጭ አሳልፎ መስጠት ነው” የሚለውን አባባል ብንስማማበትም መፈተሽ ያለበት ጉዳይ ነው! ለነገሩ ለብዙ ዓመታት ይህንን ለማድረግ አይደል አሁን የሚደረገው ትግል ይኸው አይደል፤ የመንግሥት የኢንዱስትሪ ልማት ስትራቴጂም ይኸው ይመስለኛል!

በፍላጎትና በዕውነታ መሐል ያሉትን ልዩነቶች መቀበል ለችግሮቻችን መፍትሔዎች ጥሩ

ፈር ይቀዳሉ የሚል ዕምነት አለኝ “ወደድንም ጠላንም” መቀበል አለብን የአቅም ጉዳይ ነውና። አንቀበልም የሚሉት ለማስፈጸምም አቅም ያላቸው የተወሰኑ እንዲያውም አንድ ሀገር ብቻ ይመስለኛል ልታረም ዝግጁ ነኝ! ቢያንስ ቢያንስ ኃይለኛ ጎርፍ ሲመጣ አሸዋ በጆንያ ሞልተን ከመጋፈጥ በጎርፉ አቅጣጫ መሮጥ ትንሽ ዕድሜ ይዘራልን ይሆናል! ሲቻል ሲቻል ተስማሚ መንግሥታዊም መቅዘፊያም ይዘን! ግሎባላይዜሽንን እንደ አደጋም እንደ ጥሩ አጋጣሚም (95% : 5%) መውሰዳችን “ወደድንም ጠላንም” ነውና!

በኢንዱስትሪው ክፍለ ኢኮኖሚ ምዕራፍ ውስጥ ብዙ የሚያጨቃጭቁ መረጃቸው መስተካከል ያለበት ወይም በተሻለ መረጃ ላይ መመርኮዝ ያለበት መሆኑን በደፈናው መግለፅ እወዳለሁ። ዝርዝሩ በዚህ አጋጣሚ ከጊዜ አኳያ አያስፈልግምና! ከላይ በጎርፍ መልክ በጠቀስኩት ሁኔታ ውስጥ እያለን እናዘገዩው እንደሆን እንጂ።

- የውጭ ባንኮች እንዳይገቡ ቴሌ፤ መብራት ኃይልና የውሃና ፍሳሽ አገልግሎት እንዳይሸጡ ብሎ ፊት ለፊት መሟገቱም መቅረቡም አስቸጋሪ ይመስለኛል፤ በኛ ፍላጎትና በኛ አቅም ብቻ የሚወሰን አይመስለኝምና የፋታ ጊዜ እንደሚቸረን በዚህ የፋታ ጊዜ ለኛ በሚጠቅም መልኩ በዘለቄታ መደረግ ያለበትን ሁሉ ለሚሟላት መረባረብ ግን ያስፈልጋል። በዚህ ረገድ መሠራት ያለበትን ከመንግሥት ጋር እጅ ለእጅ መያያዝ ያለበት ይመስለኛል። ከማናሸንፈው ጋር ጦርነት ባንገጥምም ጉዳቱን ለማሳካስ በሰላም አብሮ ለመኖር ግን መታገል አለብን። የዕውነተኛ ህልውና ጉዳይ ነውና!

በተረፈ በዚህ ምዕራፍ የቀረቡትን ሃሳቦች ከመንግሥት የኢንዱስትሪ ልማት ስትራቴጂ ስነድ ጋር ሳንገዕረው ተመሳሳይ እንደምታ እንዳለው ለመገንዘብ ችያለሁ።

በዚህ አጋጣሚ አንዳንድ ታሳቢዎች እንደገና እንዲፈተሹ ነው!

ለምሳሌ፤ “...ከዚህም ሌላ ከውጭ በምናስመጣቸው መሣሪያዎች አገራችንን ለማልማት ለማበልፀግ እንደማንችል መታወቅ ይኖርበታል።” ይላል በበኩሌ የምንችለውን ያህል በሀገር ውስጥ ለመፈብረክ መሠረት መጣሉ እንዳለ ሆኖ እንኳንስ እንደኛ ከመጨረሻው ረድፍ ያለው ቀርቶ ከኛ በጣም ከፍ ያሉትም (ግብፅ፣ ግሪክ፣ ብሪታይን፣ ኮርያ፣ ኢንዶኔዥያ...) ራሳቸውን አልቻሉም አስፈላጊም አይደሉም።

በሃይንስና ቴክኖሎጂው ምዕራፍ፤ ትምህርት ለዚህ ዘርፍ ያለውን ቁልፍነትና ዋነኛ ሥፍራ በጥልቀት ተገልጿል። የዚህም ምዕራፍ እያንዳንዱ አንቀፅ እራሱን የቻለ ሰፊ መወያያ ነጥብ ያዘለ ነው።

ስለዘመናዊ ትምህርት በኢትዮጵያ፤ ስለትምህርቱ አግባብነት፤ ስለትምህርትና የተማሪ ሰው ችግር በሠፊው ተዘግቧል። በዚህ ምዕራፍ በተለይም በትምህርትና በተማሪ ሰው ችግር ዙሪያ የተነሱት ነጥቦች አከራካሪ ይመስሉኛል።

ለምሳሌ፤
• ዕውን በዘመናዊ ትምህርት መታጠቃችን (በትንሹም ቢሆን) ሀገሪቱን ወደ ማይታወቅ የድህነት አዘቅት ጥሏታልን? የተማሪ ሰው በጨመረ ቁጥር የአገሪቱ ችግሮች እየሰፋና ሥር እየሰደዱ ነው የሄዱት? የተማሪ ለችግር መፍትሔ ፈጣሪ ሳይሆን የችግር ምንጭ እየሆነ ነው የሄደው?

ልሳነ ኢኮኖሚክስ

በምን መነሻነት ይህን ይህ የተባለው፤ ትምህርቱም ባይገባ ኖሮ በዘመናዊ ትምህርትም የታጠቀ ባይኖር ኖሮ (ጥቂትም) ሀገራችን ዛሬ ምን ሆኔታ ላይ ትሆን ነበር? የአወራረድን ፍጥነት መቀነስ እንደዕድገት መታየት የለበትም?

ዕሑፉ ትምህርትን ለተቀጣሪነት የሚያበቃ መሣሪያ አድርጎ ከሚያይ ሥራ ለመፍጠር ጭምር መሆኑን ቢያመለክት የተሻለ ነበር እላለሁ። ተምሮ ሥራ ማጣት 10+2፣ ባለመጀመሪያ ዲግሪዎች፣ ወደፊት ባለ ዶክትሬቶች ይላል!

ሌላ ምሳሌ፣ ትምህርት የዜግነት መግለጫ የሚሆን አይመስለኝም፤ በሂሳብ፣ በፊዚክስ፣... በምህንድስና፣ በኮሚኒቲ፣ በኢኮኖሚክስ በምህንድስና፣ ፈረንጅ /ግማሽ ፈረንጅ/ የሚያደርግ

አይመስለኝም። የቋንቋ የባህል መስረግ ግን የሚቀር አይመስለኝም። የሚፈለገውን ከማይፈለገው መለየቱ ላይ እንጂ... ህዝባችንን በእንግሊዝኛ ማስታጠቅ የተሻለ ዝግጁ ህዝብ ያደርገዋል የሚል ዕምነት አለኝ፤ ለመሆኑ ፈጥነት ከማከነውኑ ውጭ አማራጭ ብዙ ነውን?

ለሳይንስና ቴክኖሎጂ ዕድገት መግባቢያ ካስፈለገን/ቋንቋ የግድ ይላል? የትኛው ከሆነ ለቤቱ እተወዋለሁ? የተለያዩ ቋንቋዎች ተናጋሪ ህዝቦች ባሉበት ሀገር መግባቢያ ቋንቋ እንደምንፈልግ ሁሉ፣ የተለያዩ መግባቢያ ቋንቋዎች ያሏት ዓለምም መግባቢያ ቋንቋ ፍለጋ ላይ ናት! “እንግሊዝኛ”!

ከነዚህ ከላይ በተጠቀሱት በመነሣት በ2020 ዓመተ ምህረት ምን ደረጃ ላይ እንድትደርስ ዶ/ር በፍቃዱ ምኞታቸውን አጉልተው በገለፁበት አንቀፅ እደመድማለሁ።

“በመሆኑም በተለያዩ ምክንያቶች አገርን ሸሽቶ ከመሄድ ይልቅ የሸሽቶ የሚመለሱበት ለሌሎች አገሮች ምሳሌ ከመሆን አልፎ ጃጠን ቢጫ ህዝብን ከኑጭ የበላይነት ነፃ እንዳወጣች ሁሉ ኢትዮጵያም ጥቁር ህዝብን ከበታችነት ስሜት ከኢኮኖሚ ጳላ ቀርነት ነፃ የምታወጣ ተምሳሌት ትሆናለች።” ግን መቼ ይሆን?!?!

በጣም አመሰግናለሁ።

በዶ/ር በፈቃዱ ደግፌ ርዕይ ላይ አጭር አስተያየት

ብርሃኑ ነጋ

፩. መግቢያ

የርዕይ 2020 ፕሮግራም ሲጀመር ከጽሁፍ አቅራቢዎቹ አንዱ ስለነበርኩ እንዲህ አይነት ጽሁፍ ማዘጋጀት ምን ይህል ከባድ እንደሆነ አውቀዋለሁ። የዚህን አይነት ጽሁፍ በተለይ ከባድ የሚያደርገው ጽሁፍ የሚያጠነጥንበት ጉዳይ ምንም ይሁን ምን አገራችን የምትገኝበት ሁኔታ ከጉዳዩ አንጻር የተመሰቃቀለ መሆንና ይህም ከሚቀሰቅሳቸው ብዙ፤ እጅግ ብዙ ጥያቄዎች ውስጥ ዋና ዋናዎቹ ላይ ለማተኮር የቱን አንስቶ የቱን እንደሚተው መለየት በጣም አስቸጋሪ መሆኑ ነው። በአገራችን ያለው አጠቃላይ ሁኔታ ከአንድ ጠባብ ችግር ተነስቶ እንዲህ በዝርዝር ሲመረመር እንደ ሰንሰለት ተያይዘው አፍጥጠው የሚመጡብንን ከአለት የከበዱ ችግሮች ብዛት የማንንም ተስፋ የሚፈትኑ ናቸው። እንግዲህ ከዚህ አይነት በጭንቅ ሰንሰለት ከታጠረ ሁኔታ ውስጥ የተስፋ ጭላንጭል ፈልጎ ማውጣትና ይህም ተስፋ እውን ሊሆን የሚችልበትን መንገድ ማሳየቱን ነው፤ ይህ ፕሮግራም ለአቅራቢዎቹ የሚሰጠው ትልቁ ፈተና። ከዚህ አንጻር ሲታይ ደግሞ በአቅራቢው ጽሁፍ ላይ አስተያየት እንድንሰጥ የተጋበዘን ሰዎች አቅራቢው ለረጅም ጊዜ በጭንቅላቱ ሲያብላላውና ሲያመነገሩት የቆየውንና ይህን ሁሉ ሀሳብ በአጭር ጽሁፍ ቀምሮ ያቀረበውን፤ ከበስተኋላ የተካሄደውን ሰፊ የአእምሮ ትግል ከግምት

ሳናስገባ ከጽሁፍ ብቻ በመነሳት ፍትህዊ የሆነ አስተያየት እንድናቀርብ የሚጠበቅብን ከሆነ በእውነቱ ይህ የአቅራቢዎቹን ያክልም ባይሆን ወደዚያው የተጠጋ ሌላ ፈተና ነው የሚሆነው።

ደግነቱ ከዚህ በፊት በተደጋጋሚ እንደተነገረው የአስተያየት ሰጪዎቹ ሚና ጽሁፉን ለመተቸት ሳይሆን ጽሁፉ የሚያነሳቸው ዋና ዋና ጉዳዮች ላይ በመንተራስ ለውይይት መለኮሻ የሚሆኑ አንድንድ ነጥቦች መወርወርና ከዚያ አልፎ ሄዶ አስተያየት ሰጪው በጉዳዩ ዙሪያ አልተነሱም፤ በነሱ መልካም ነው የሚላቸው ሀሳቦች ካሉ እነሱን በማንሳት ለጽሁፍ ማዳበሪያ መስጠት ነው። እኔም ያለችኝን አጭር ጊዜ ጽሁፉ ያነሳቸው ዝርዝር ጉዳዮች ውስጥ ገብቼ የተባለውን እንደገና ከመድገም ይልቅ በጽሁፉ ዋና ዋና መልእክቶች ላይ በማተኮር የውይይት መግቢያ ይሆናሉ የምላቸውን ጥቂት አስተያየቶች አቀርባለሁ። እዚያ ከመግባቴ በፊት ግን አዘጋጃቹ በዚህ ጽሁፍ ላይ አስተያየት እንዳቀርብ ስለጋበዙኝ እንዳመሰግን ይፈቀድልኝ።

፪. ስለዕውቀት አጠቃላይ አስተያየት

በእኔ እምነት ጽሁፉ በይዘትም በቅርጽም በጣም የተዋጣለት ጽሁፍ ነው። በጽሁፉ የተነሱት ብዙ ቁም ነገሮች የአገራችንን ችግርና የወደፊት አቅጣጫችንን

በሚመለከት እስከዛሬ በዚህ ፕሮግራም ከቀረቡት ጽሁፎች በመጠኑም ቢሆን በተለየ መልክ እንድናስብ ያደፋፍረናል። በጽሁፉ መጀመሪያ ላይ የተነሱት መጠነ ሰፊ ጥያቄዎች ለችግራችን ዘላቂ መፍትሄ እንድናገኝ ካስፈለገ መጠየቅ ያለብንና በአጥጋቢ መልክ መመለስ የሚገባንን ጥልቅ ጥያቄዎች ያነሳል። ዶ/ር በፈቃዱ በተለያዩ መልክ፤ ከተለያዩ የታሪካችን ሀረጎች እየመዘዙ የጠየቁንና በተለይ እንደ ሀብረተሰብ የቀድሞ ድንቅ ክህሎታችንን ከአሁን ፍጹም መሸመድ መጻችን ጋር እያጣቀሱ ያነሱት ጥያቄዎች ሲጨመቁ በአንዱ አረፍተ ነገር ላቅበው ብልና ከዚህ በፊት ፕሮፌሰር መስፍን ባቀረቡት የባቡርና የነጅው ተምሳሌት ባያይዘው የሚለው “ባቡሩ ሀዲዱን ከፋኛ መሳቱ አያጠራጥርም ግን የቱ ጋር ነው የሳተው? መቼ ነው የሳተው? ለምንድን ነው የሳተው?” የሚሉት ጥያቄዎች ናቸው ዶ/ር በፈቃዱን የሚረብሷቸውና አንባቢውንም እንዲረብሹት የሚገፉት። ዶ/ር በፈቃዱ እነኝህን ጥያቄዎች ሲያቀርቡ ለረጅም ታሪካችን ከፍተኛ ከበራታ በመስጠት ነው። እንዲህ ይሉናል “ታዲያ ጥያቄው ይህች በስልጣኔ መጥቃ የነበረች አገርና ህዝብ በዚህ በስለጠነ ዘመን እንዴት ከአገሮች ሁሉ ተነጥላ ጓላ ቀረች የሚል ነው”። “ጥያቄው ያ ለሰው ልጆች ፈር ቀዳጅ የሆነውን እንሰሳት የማላመድን፤ እርሻን በአዲስና በአገር በቀል ቴክኖሎጂ የማካሄድን ሃሳብ ጥበብ

ያመነጨና ተግባራዊ ያደረገ አእምሮ በሚቀጥለው ዘመናት የትግግ ለምን በተቀደደው ፈር አልቀጠለም ነው።” የበለጠ ደግሞ ከጽሁፋቸው እምብርት ጋር አያይዘው የጠየቁት።

”የአገራችንን ባህላዊ እውቀት፣ ብልሃትና ትምህርት አውግዘን፣ ከኋለቀርነት ያወጣናል ዘመናዊነትን ያሳብሰናል ብለን የምዕራባውያኑን ትምህርት መማር ከጀመርን አንድ መቶ አመት ሆኖናል። በዚህም ጊዜ በአገር ውስጥና በውጭ አገር ከፍተኛ ቁጥር ያላቸው የተፈጥሮና የማህበራዊ ሳይንስ ምሁራንን አፍርታለን። ያ ሁሉ ትምህርት አገራችንን ከኋለቀርነት ህዝባችንን ከድህነት ሊያወጣ አልቻለም። ያ ሁሉ ትምህርትና እውቀት የትግግ ነው ጥያቄው።” ይላሉ።

ለእነኚህ አጥንት ስርሳሪ ጥያቄዎች ነው እንግዲህ ዶ/ር በፈቃዱ በጽሁፋቸው መልስ ለመስጠት የሞከሩት። በእኔ አመለካከት የዶ/ር በፈቃዱ መልሶች በእነኚህ 3 ጉዳዮች ላይ ያጠነጥናሉ።

1. ህብረተሰቡ ሁለንተናዊ መዋቅሩን ሳይለውጥ እውቀቱንና ብልሃቱን ጥንት ከነበረው ሳያዛንፍ ዝንት አለም መክረሙ ነው ቀዳሚ ገበሬ፣ ድሮም ገበሬ፣ አሁንም ገበሬ ያውም አንድ አይነት የአመራረት ዘይቤ ያለው። ይህ አቀራረብ የሚያነሳው መሰረታዊ ጥያቄ በዘመኑ አንጋገር ስንቀይረው የሚለው ከጥንታዊው አኗኗር ዘይቤ ቅድመ ከበርቴአዊ) ወደ ዘመናዊው (የከበርቴ ሥርዓት አኗኗር የሚወስደው የውስጥ ግፊት (internal dynamism) የለውም ነው። ይህም እንግዲህ ባቡሩ ሀዲዱን የት ነው የለቀቀው የሚለውን ጥያቄ ከጥንታዊው ወደ ዘመናዊው የሚያሸጋግረው

ድልድይ አካባቢ መሆኑን ይጠቁማል።

2. ይህ የውስጥ ግፊት ባለመኖሩ የውስጡን ግፊት እጦት ለመተካት ከሌሎች አገሮች ሥልጣኔ መማር ነበረብን። ይህም ባልከፋ ነበር። ነገር ግን ይህን ዘመናዊ ስልጣኔ ከውጭ ስናስገባ ከቀድሞ ማንነታችን ጋር ሊፈጠር ከሚችለው ግጭት አንጻር የውስጥ ምንነታችንን ስንቀይር፣ ለእድገት አስፈላጊ የሆኑትን ከውጭው ተቀብለን፣ ለእድገት እንቅፋት የሆኑትን ስንልቦናዊ፣ መንፈሳዊ፣ ኢኮኖሚያዊ፣ ፖለቲካዊና ማህበራዊ አኗኗሩን ቀይረን በስልጣኔ ጎዳና መገስገስ ሲገባን (እንደ ጃፓን) እኛ ግን ከሁለቱም በጎውን ሳንይዝ እንዲሁ ተንገባለን ቀርተናል። የችግራችን ጥልቀት ግን የሚያስየው ያቃተን በጎ በጎውን አለመያዙ ብቻ ሳይሆን የማይሆን የማይሆነው ላይ መበርታታችን ነው።

3. ለዚህ አቅጣጫውን ለሳተ አካሄዳችን አንዱ ምክንያት ዘመናዊውን የእድገትና የስልጣኔ ጎዳና ለመከተል የሚያስፈልገንን እውቀት ለመጨበጥ የተጠቀምንበት የትምህርት ሥርዓት ነው። እንደ ዶ/ር በፈቃዱ አመለካከት ዘመናዊ ትምህርት በኢትዮጵያ የታየው እንደ እድገት መሣሪያ ሳይሆን በራሱ እንደ ልማት መጨረሻና መለኪያ ነው። በመሆኑም ትምህርትን ለእድገት መሣሪያነት ለመጠቀም የሚያስችለውን “ተግባር ተኮር” የሆነ እውቀት ብዙም ፋይዳ ባለመስጠት በአንጻሩ “እውቀት ተኮር” የሆነውን አካዳሚያዊ ትምህርት የላቀ ቦታ በመስጠት በፍጹም ከዕለት ተዕለት ኑሮአችንና ለኢኮኖሚ እድገታችን

እስተዋጽኦ እንዳያደርግ ሆኖአል። ስለሆነም በአንድ በኩል በአለም አቀፍ ደረጃ በዘመናዊ እውቀት መፎካከር የሚችሉ ሰዎችን ስናፈራ በሌላ በኩል ግን ይህ እውቀት በኑሮአችን ላይ ምንም ፋይዳ ሳይፈጥር ቆይቷል። የትምህርት ስርዓቱም ዘመናዊ የተማሩ ሥራ ፈቶች የሚፈበረኩበት ኢንዱስትሪ ሆኖአል። ስለዚህ ባቡሩ ሀዲዱን ለምን ሳተ ለሚለው ጥያቄ የእሳቸው መልስ በሽግግሩ ወቅት በራሳችን የውስጥ ግፊት መቀየር ሲያቅተንና ከውጭው መዋስ ግድ ሲሆንብን ያንን የተዋሰነውን እውቀት ከአገራችን ሁኔታ ጋር ማጣጣምና በተለይም በቀጥታ ህይወታችንን ለመለወጥ እንዲያስችለን ማዋቀር አለመቻላችን መሆኑን ነው የሚነግሩን።

በኔ አመለካከት ምንም እንኳን ይህንን ሰፊ መልእክት በሚያስተላልፉበት ጊዜ በተጠቀሙባቸው አንዳንድ ሙግቶችና ምሳሌዎች ላይ ልዩነት ቢኖረኝም አጠቃላይ የጽሁፉ መንፈስም ሆነ ለእኔ የጽሁፉ ዋና መልእክቶች ናቸው የምላቸው ከላይ የጠቀስኳቸው ነጥቦች በሙሉ የምጋራቸውና አቀራረቡም አስተሳሰቡም ምራቁን የዋጠና የሰከነ እውቀትና ብልህነት (wisdom) የተላበሰ መሆኑን መመስከር እችላለሁ።

ምንም እንኳን ዶ/ር በፈቃዱ በ2020 የሚያዩዋት ኢትዮጵያ እኔ እራሴ ባቀረብኩት ጽሁፍ ላይ በብዙ ሀያሲያን በጣም ተስፈኛ (too optimistic) ከተባልኩበትም ያለፈና ለተስፋውም መሠረት የሚሆኑት መነሻ እሳቤዎች በዝርዝር የቀረቡ ባለመሆናቸው ተአማኒነታቸው ላይ መተቸት ባይቻልም (ለምሳሌ የኢኮኖሚው

መዋቅራዊ ለውጥ ኢንዱስትሪን አሁን ካለበት 11% አካባቢ ወደ 45% ከፍ ያደረገው ወይንም የአገልግሎቱን ዘርፍ አሁን ካለበት 45% ወደ 30% ዝቅ ማድረግ እውነተኝነት አጠያያቂ ነው) አጠቃላይ አቅጣጫው ላይ ተቃውሞ የለኝም። በተለይም አሁን ካለንበት ሁኔታ ለመውጣት ግብርናው እራሱ በመሠረታዊ መልኩ መቀየር እንዳለበት የሚጠቁመውና አጠቃላይ ኢኮኖሚውም ከገበሬ ኢኮኖሚ ወደ ዘመናዊ የኢንዱስትሪና የአገልግሎት ኢኮኖሚ መለወጥ እንዳለበት (structural transformation) የሚያሳስበው ክፍል እኔም የምጋራውና በአሁኑ ጊዜ እኔ እስከማውቀው ድረስ በኢኮኖሚክስ ሙያ ውስጥ ባለን ሰዎች አካባቢ ሙሉ ለሙሉ ተቀባይነት ያለው አካሄድ ነው። እንደሚታወቀው ከዚህ ጋር የሚያይዘውና ወሳኝ ጥያቄ እንዴት ነው ይህንን ለውጥ ማምጣት የምንችለው የሚለው ነው። ለዚህም የዶ/ር በፍቃዱ ጥቅል መልስ የመዋቅር ለውጥ ሊያመጣ የሚችል ሁሉን አቀፍ እስትራቴጂ፣ ከቀልጣፋ አገልግሎትና አግባብ ካለውና ጥራቱን ከጠበቀ (relevant and high quality) ትምህርትና ስልጠና ጋር በመሆን ሰላም በሰፊነትና መልካም አስተዳደር የተዘረጋበት ሁኔታ መፈጠር እንዳለበት ያስገነዝቡናል። በዚህም አጠቃላይ ቅያስ ላይ ከሙሉ ስምምነት በስተቀር ተቃውሞ የለኝም።

በጽሁፉ አጠቃላይ ይዘት ላይ ያለኝን አስተያየት በዚህ ላብቃና በጽሁፉ ላይ ወይንም ከዚያ ጋር በተያያዘ በእኔ ጭንቅላት ላይ የተጫሩ አንዳንድ ጥያቄዎች ለውይይት ማዳበሪያ አንዲሆን አንስቼ ላብቃ።

1. የኢኮኖሚ መዋቅር በመምጣቱ ላይ ከተስማማን ዶ/ር በፈቃዱ እንደሚሉትና መስተዳድሩም ሌት ተቀን እንደሚነገረን የመዋቅር ለውጥ መነሻና ለአገሪቷም ሁለንተናዊ እድገትና ልማት መንደርደሪያው ገጠር ብቻ ነው? በእርግጥ ለእድገት አስፈላጊ የሆነው ጥሪት የሚገኘው ከዚያ ነው? ወይንስ ለገጠና ለእራሱ እድገት የከተማውና የሌሎች ክፍላተ ኢኮኖሚ ማደግ ወሳኝ ነው? እኔ የኋለኛው ነው የሚመስለኝ። ቢያንስ ግን ይህ ራሱን የቻለ ውይይት ይሻል። ይህ በተለይ ዶ/ር በፈቃዱ ለስርነቀሉ የመዋቅር ለውጥ መነሻ በዘርፉ ያለውን ትርፍ የሰው ኃይል ከግብርና ወደ ሌሎች ተግባራት የማስተላለፍ ሀሳብ ተግባራዊነት አሁን ያለው ትርፍ የሰው ኃይል ከገጠር ማውጣትን ለዚህም ከግብርና ውጪ ያለውን የኢኮኖሚ ክፍል በአስቸኳይ ማጠናከር ይጠይቃል። ይህ ከሆነ ዘንድ የምንፈልገው ለኢኮኖሚው ክፍሎች ተመጣጣኝ ትኩረትን በተለይም ደግሞ ከአሁኑ ይልቅ ለወደፊት ህይወታችን ወሳኝ በሆኑ የኢኮኖሚ ክፍሎች ላይ ያነጣጠረ እስትራቴጂ ይመስለኛል።
2. በሌላ በኩል ዶ/ር በፈቃዱ ሠፈራን በሚመለከት ያነሱት ሀሳቦች ሰፊ ውይይትን የሚጭሩ ናቸው። ዶ/ር በፈቃዱ ከጽሁፋቸው ብዙ ህዝብ ሊያሰፍሩ የሚችሉ ሰፋፊ መራዎች መኖራቸውንና በእነኝህም ቦታዎች ህዝብ በማስፈር የተሻለ የግብርና ሁኔታ መፍጠር እንደሚቻል ያምናሉ። በዚህ ላይ በእርግጥም እንደዚህ አይነት ቦታዎች መኖራቸውንና በእነኝህም ቦታዎች ህዝብ

በማስፈር የተሻለ አይነት የግብርና ሁኔታ መፍጠር እንደሚቻል ያምናሉ። ቢኖሩም ህዝብ መስፈሩ ከአጠቃላይ የአካባቢያዊ ጥበቃ መርህ አንጻር አግባብነት አለው የለውም የሚሉ ብዙ አከራካሪ ጥያቄዎች ይነሳሉ (ለምሳሌ የአቶ ደሳለኝ ራህመዶን ጽሁፍ ይመልከቱ)።

3. ከውጭ የሚመጣ መሳሪያ የተፈለሰፈው በዚያን አገር የሚገኝ ችግርን ለመፍታት እንጂ የእኛን አይነት ችግር ለመፍታት የተፈለገ አይደለም - ዘመናዊ አሰራርን አገራችን ያስገባል ግን ዘመናዊ አያደርገንም - በውጭ መሳሪያ ላይ ጥገኛ መሆን ልማታችንን የውጭ ምንዛሪ ጥገኞችና እስረኞች ያደርገናል የሚለው አነጋገር በርግጥም ዶ/ር በፈቃዱ በመቀጠል እንዳሉት በምንም መልኩ ሁሉን ነገር እንደ አዲስ እኛ መፈልሰፍ አለብን የሚል ብዥታ ውስጥ እንዳይሰገባን መጠንቀቅ ይኖርብናል። ከዚያ አልፎ ግን ዘመናዊ ቴክኖሎጂ ከዕቃነቱ አልፎ የሚያመለክተውን የአስተሳሰብና የአሰራር ለውጥ እኛነታችንን ሳያሸረን በምን መልኩ ነው ልናዋህደው የምንችለው የሚለው ወሳኝ ጥያቄ ይመስለኛል። የእስያ ትዕንግርታዊ እድገት የሚያሳዩን ይኸንኑ ነው። የእስያው ልምድ ደግሞ አብሮ የሚያሳዩን በዚህ ላይ መንግሥት ሊጫወት የሚገባውን ሚና ነው። ሰራተኞቻችን ቴክኖሎጂ እንዲግባቸው በቴክኒኩ አኳያ የመሣሪያውን ጥቅም ብቻ ሳይሆን የመሳሪያውን ሥራ ራሱን አፍተልት ማወቅ ይገባቸዋል። ይህንን ብዙ የእስያ አገሮች በግልብጫ ምህንድስና ዘይ (reverse engineering) ነው

ልሳነ ኢኮኖሚክስ

የተካኑበት። ይህንን ለማድረግ ደግሞ የመንግሥት የነቃ ተሳትፎ ወሳኝ ነው። የግሉ ባለሀብትም እንዲህ ባለው አሰራር እንዲደፍር ካስፈለገ ከወትሮው የተለየ የኪሳራ አደጋን ማቻቻያ (risk sharing) ሊያስፈልገው ነው። በዚህም ላይ ጥያቄው መንግሥት የግሉን ባለሀብት የሚያይበት አይኑ ደም እየለበሰ ሊሆን ይችላል ወይ የሚለው ነው።

4. ሌላ ዶ/ር በፈቃዱ ያነሱትና በጣም ሊያወያይ የሚችል ጉዳይ በእውቀትና እውቀትን ወደ ተግባራዊነትና ዘመናዊ መሳሪያ የማሸጋገር እውቀቱን ያለየበት ነው። ምናልባት ካልተሳሳትኩ በተግባራዊነት ደረጃ "invention and innovation" በሚል ፈረንጆች የሚከፋፍሉትንና ለዚህም የሚያስፈልገውን የእውቀት አይነት ለመለየት የሞከሩት ነው። በእኔ እምነት ይህ ልዩነት ተገቢነቱ አጀማመር ላይ እንጂ መሠረታዊ አካሄድና ይህም የሚጠይቀው አስተሳሰብ ላይ አይደለም። የኤድስ መድሀኒት አገኘሁ ያሉት የባህል መድሀኒት አዋቂ ያገኙት መድሀኒት ፈዋሽ መድሀኒት አለመሆኑ የታወቀው በዘመናዊ አስተሳሰብ አንድ አዲስ ግኝት እውነተኛ ግኝት መሆኑ የሚለካበት አለም አቀፋዊ (universal) ሳይንስዊ አካሄድ (scientific method) ስላለና ይህንንም አካሄድ መከተል ስላለበት ነው። ባህላዊ ህክምና ተቀባይነት እንዲያገኝ ይህን ሳይንስዊ ሂደት የግድ መከተል አለበት አለበለዚያማ አጋጣሚውን (chance) ከመደበኛው (regular) በምን እንለየው? በጠበቃ ኤድስን እናድናለን ብለው በሽታውን በመንፈሳዊነት የሚያክሙትንና በርግጥም

ያድናል ብለው ከዘመናዊው መድሀኒት ይልቅ ይህንን በመጠቀም ቀስ በቀስ የሚሞቱትን ወገኖቻችንን ይህ ጠበቃ የሚያድንበትን ምክንያት ማሳየት እስካልቻልን በዚህ አካሄድ መፍትሄ ልናገኝ አንችልም። በእኔ እምነት በሁለቱ እውቀቶች መሀከል አንድ መሠረታዊ የሆነ አስተሳሰብ አስተሳሰብ አለ። ይኸውም ሳይንሳዊና ምክንያታዊ አካሄድ ነው። ይህ ደግሞ ተብትቦ ከያዘን ባህላዊ አስተሳሰብ መላቀቅን ይጠይቃል። ይህን ማድረግ ከቻልን ብቻ ነው ዶ/ር በፍቃዱ ያለውን አጠቃላይ እውቀትን ወደ ተግባራዊ እውቀት መቀየር የምንችለው። ለዚህ ይመስለኛል ከዚህ አጠቃላይ እውቀት ይዞ የሄደው ኢትዮጵያዊ ከአገሩ ወጥቶ ሌላ ዘመናዊ ማህበረሰብ ውስጥ ሲገባ የእነሱን ያህል ምርታማ የሚሆነው። ለዚህም ነው በእኔ ግምትና ዶ/ር በፈቃዱ በተደጋጋሚ እንዳነሳው በትምህርቱ ዘርፍ የሚያስፈልገን ሳይንሳዊ እውቀት ብቻ ሳይሆን ሳይንሳዊ አስተሳሰብም ነው የምንለው።

5. ሌላው በተለይ የትምህርት ባለሙያዎችን ሊያሳስብ የሚገባው ዶ/ር በፈቃዱ ያነሱት ቁጥሩ እያደገ የሄደ ዜጋ የትምህርት እድል ቢያገኝም ትምህርት እየተስፋፋ በሄደ ቁጥር የትምህርት ጠቀሜታ ለተማሪውም ሰው ለአገርም እየጠበበ መምጣቱ ነው። ይህ ቀደም ብዬ ያነሳሁትን ምናልባትም በዶ/ር በፈቃዱ ጽሁፍ ከፍተኛ ትኩረት የተቸረውና በርግጥም ሊቸረው የሚገባ ጥያቄ ነው። ጉዳዩ ከትምህርት

አግባብነት (relevance) እና ጥራት (quality) ጋር የተያያዘ ነው። በትምህርቱ ዘርፍ ትንሽም የተሳተፍን ሰዎች እንደምናውቀው በተለይ የትምህርት ሁኔታ ከኢኮኖሚው ፍላጎት ጋር በፍጹም አልገጥም ብሎአል። ያለው ሁኔታ በአንድ በኩል በዲግሪ ደረጃ ትምህርታቸውን የጨረሱ ተማሪዎች የስራ ያለህ የሚሉበት በሌላ በኩል ደግሞ አስሪዎች የችሎታ ያለህ ብለው የሚባክኑበት ጊዜ ላይ ነው ያለነው። በእኔ እምነት በዋናነት የጠፋው የቴክኒክ እውቀት ብቻ አይመስለኝም። በመሠረቱ የጠፋውና ከላይ እንደ ተጠቀሰው የንድፍ ሀሳብ እውቀትን ወደ ተግባር መቀየር ያልቻለው የቴክኒክ እውቀቱም ቢኖር ይህን ይዞ በነጻ መንፈስ አስቦና ተመራምሮ አዳዲስ ስልቶችንና አሠራሮችን ለመቀየስ የሚያስችል ድፍረትና ነጻነትን የተላበሰ፣ የተሰጠውን አካሄድ ዝም ብሎ የሚቀበል ሳይሆን አካሄዱ ራሱ የሚያስኬድ ካልመሰለው አካሄዱን የሚጠይቅ ብሎም የተሻለ የሚለውን ዘይቤ ቀይሶ ለውድድር የሚያቀርብ ነጻ መንፈስም ነው የጠፋው። ነጻ መንፈስ በተማሪው አካል ሲጠፋ የድሮውን ዝም ብሎ ማስኬድ አደጋ የሌለው ስላማዊ መንገድ ሆኖ በሀብረተሰቡ በሙሉ ተቀባይነት ያገኘና ደደነድናል። በዚህ ሁኔታ አዲስ ነገር ማፍለቅ የማይታሰብ ይሆናል። በዚህ አካባቢ ህይወት (environment) ውስጥ የሚሰሩ እውቀት ያላቸው ሰዎች ዶ/ር በፈቃዱ እንዳለው የተማሩት ለችግር መፍትሄ መፍጠር ሳይሆን የችግር ምንጭ እየሆነ ነው የሚሄደው። በእኔ አመለካከት

ዶ/ር በፈቃዱ በጽሁፋቸው ውስጥ በቂ ግምት አልሰጡትም ብዬ የምወቅሳቸው ነገር ቢኖር በዚህ በእውቀት፣ እውቀትን በተግባር በመተርጎምና በነጻ መንፈስ መኖር (ለዚህም የማያስፈልገውን የትምህርትም ሆነ በአጠቃላይ የሰውነት ነጻነት (freedom including academic freedom) ያለውን ጥብቅ ግንኙነት አጠናክረው አለማየታቸው ላይ ነው። ይህ ግን ባለማወቅ የተዘለለ አይመስለኝም። ለማንኛውም ግን ይህንን ግንኙነት በሚመለከት ሰፊ ያለ ውይይት ያስፈልጋል ባይ ነኝ።

6. በመጨረሻም ከላይ ከተጠቀሱት ጉዳይ ጋር የተያያዘ አንድ ነጥብ አንስቼ ላብቃ። ይህም ዶ/ር በፈቃዱ ኢትዮጵያውያንና ሥልጣን በሚል በጽሁፋቸው በስተመጨረሻ ያነሱትን ሁነኛ ነጥብ ይመለከታል። በእሳቸው አቀራረብና እኔም እንደማምነው በሥልጣን ላይ ያሉት ዜጎቻችን ስለ ስልጣን ያላቸው አመለካከትና ለነገሩ ይህንን ስልጣን አውጣጥተው ለነሱ የሰጡት ዜጎችም ስለ ባለሥልጣናቸው ያላቸው አመለካከት በእጅጉ የተንሸጠጠ ነው። ሥልጣን ላይ ሲወጡ ዜጎቻችን ክፉ ይሆናሉ ያልነውን ያክል ዜጎችም ከሹጭቻቸው የሚጠብቁት ይህንኑ ይመስላል። ለዚህም ይመስለኛል ማህበረሰቡ በተለይ ከመንግሥት በኩል የሚመጣ ጥቃትን ለመቀበል የሚያስችለው ሰፊና የኢዮብ አይነት ትእግስት የተላበሰው። እዚህ ላይ ግን የሚነሳው አከራካሪ ጥያቄ ወይንም ለትምህርትም ብሎ ይሁን ለሌላ በውጭ አገር በመኖር ጠንቅቆ ያውቃል የሚባለው የህብረተሰቡ ክፍል ይህንን ለመሸከም የሚችል የደነደነ ትኩረት እንዴት

ሊኖረው ቻለ የሚለው ነው። ለዚህ ጥያቄ መልስ መንደርደሪያ (ወይንም ማከራከሪያ) የሚሆን ሁለት ግምት አንስቼ ጋልለና። ሁለቱም ግምቶች ግን መሠረታቸው “እውቀት” ወይንም “ትምህርት” ሳይሆን እንዲሁ በዚህ ማህበረሰብ ውስጥ በመኖር የታዘቡትን ነው።

ሀ. የመጀመሪያው ነጥቤ የህብረተሰቡን “ጸጉረ ልውጡን” ወደ ራሱ አይነት ሰው የመለወጥ ችሎታ ነው። በእውነቱ በእኔ እምነት እንደኛ ህብረተሰብ የተለዩ ሰዎችን በከፍተኛ ጥርጣሬ የሚያይና በተለይም ቀደም ቀደም የሚሉትን ወደ ኋላ ጎትቶ ከዝቅተኛው ጋር ለማስተካከል የሚችል ህብረተሰብ ያለ አይመስለኝም። ለዚህም ሁሉም በተለይ ከውጭ ተምሮ የሚመጣው ሰው ልክ እንደመጣ የነበረበትን የመጀመሪያዎቹን ጥቂት አመታት ያለውን ህብረተሰቡን የመለወጥና ፍትህ ማጣትን ወይንም ቢሮክራሲያዊ ዝግመትን ለመሸከም አለመቻል ስሜት ከጥቂት አመታት በኋላ እንደማንኛውም ሰው “አርፎ መቀመጥን” መልመድ ብቻ ሳይሆን የ“በስለት” ምልክት አድርጎ እስከሚቀበለው ድረስ የሚያስተካክልበትን ሁኔታ መመልከት ይበቃል። በብዙዎቻችን ላይ የደረሰ ይመስለኛል። ይህ ማለት ከዚህ የሚያፈነግጡ አንዳንድ “ጉዳ ካሳዎች” የሉም ማለት አይደለም። ግን “ጉዳ ካሳን” መሆን በጣም አስቸጋሪ የሆነበት አገር ይመስለኛል። ይህም ነጥቤ ዶ/ር በፈቃዱ “የተማሪው” ዜጋ የሳይንስን እውቀትና አስተሳሰብ ያላሰፈነውና ቴክኖሎጂያዊ ክህሎት በህብረተሰቡ ያልሰረጸው በተማሩት ሰዎች ድክመት ሳይሆን የተማሩት

ትምህርት ለዚህ የሚያበቃቸው ባለመሆኑ ነው” ያሉትን ከዚያም በላይ ህብረተሰቡ ሊቀይሩት የሚያስቡትን ወደ ራሱ አይነት የመቀየር ችሎታውን እንዳይዘነጉት የሚያሳስብ ነው።

ለ. ሁለተኛው ነጥቤና በአጭሩ ማንሳት የምፈልገው እውቀት ብቻውን ዶ/ር በፍቃዱ የሚያስቡትን አይነት ዜጋ ሊፈጥር የማይችለው በሌላው አገር እውቀትና ክህሎት ከሙያተኝነት (professionalism) ጋር የተቆራኘ ሲሆን በኛ አገር ግን ይህ ግንኙነት እጅጉን መላላቱ ነው። እንደ Longman Dictionary ትርጉም professionalism “The skill and high standards of behavior expected of a professional person” ነው። ይህም በእኛ አገር አኳኋን ሙያተኛውን የምናያይዘው ምናልባትም ሙያተኛውም ስለ እራሱ ያለው አስተያየት ከ “ቴክኒክ እውቀት” ጋር ብቻ የሚያያዝ እንጂ ከሱ ጋር አብረው መምጣት ያለባቸውን የባለሙያ ጸባዮች (ለምሳሌ ተአማኒነት) (integrity)፣ ሀቀኝነት፣ ለሙያው መቆም፣ ወዘተ...) የሙያው አንድና ዋናው አካል አድርጎ አለመውሰድ ነው።

በኔ እምነት ምናልባትም የምናስተምራቸው ልጆቻችን ተግባራዊ የሆነ እውቀት እንዲኖራቸው የምንፈልገውን ያክል ሙያዊ ባህልን የሚያዳብሩበትን መንገድ ካልፈጠርን ዶ/ር በፈቃዱ የሚመኝትን ኢትዮጵያ በ2020 ለማግኘት የሚከብደን ይመስለኛል።

በዚሁ ላብቃ።
አመሠግናለሁ!

HOW TYPE OF AID MATTERS FOR FISCAL POLICY IN ETHIOPIA

Michael Seifu

Ministry of Finance and Economic Development

We draw at least three insights from the vast literature on the effectiveness of foreign aid. To begin with, aid on average has not been an effective tool in stimulating growth in developing countries. And certainly much less potent than trade. Secondly, by the weight of evidence available aid is not endogenous to domestic policies of recipient countries. Strategic and political considerations have primacy in determining the allocative decisions of donors. Thirdly, not only the amount of aid but type of aid is also an important factor in terms of affecting outcomes.

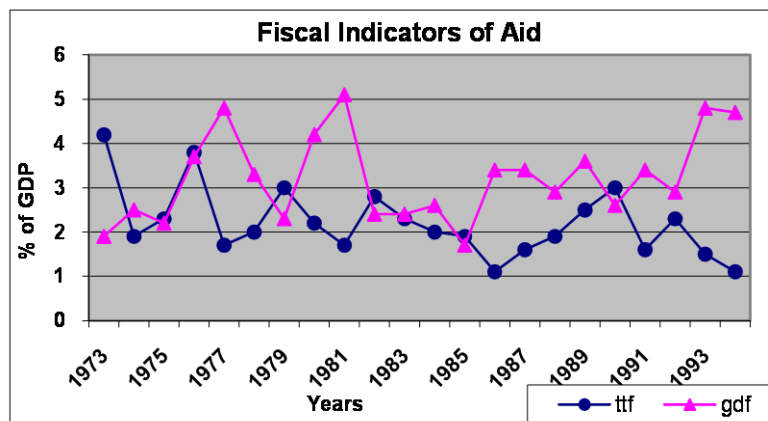
This brief presentation takes up the last issue to provide one more evidence as to why Donors need to back up the Government's effort to redirect aid resources from a project-type approach to one of a budget support modality. More specifically, it shows that the former may not have helped much in stemming out the cyclical elements of fiscal revenues in Ethiopia.

Aid and Fiscal Policy: A Glimpse

Partly as a reflection of a small taxable economy and partly due to low tax revenue productivity, the Government is used to relying substantially on concessional external public transfers to finance its fiscal needs and also ease balance of payment problems. Whatever fiscal measure we choose it pictures a government finance critically dependent on external resource inflows.

Between 1979/80 and 2001/02, the shares of grants and external borrowing in Ethiopia's public finance more than doubled reaching 4.7 and 9.5 of percent of GDP respectively. For the same period tax revenue consistently stagnated below the 15 percent threshold. During the early 1980s for every unit of external aid resource mobilized it was possible to match it with 3.5 units in the form of tax revenue. These days the ratio has almost come to parity. Here it is worth mentioning that aid is not

without cost to the economy. Several empirical studies find that foreign aid might subject recipient countries to Dutch- disease type effects by increasing the relative prices of nontradeables and in many instances dampens local tax effort. Similarly, the contributions of foreign aid as a financing scheme to budget deficits can not be underestimated. Had it not been for grants, for instance, government budget deficits over the past ten years would have stood at about 9.45 percent of GDP. Yet the size of the deficit that does not require financing through borrowing was reduced to 6.18 percent of GDP attributable to grants. External borrowing seems to have shown a sustained rising trend which for the post- *Derg* period might partially be explained by the fact that monetization of deficits has largely been avoided.

tff and *gdf* refer to ratio of tax revenue to external resources mobilized; contribution of grants to deficit financing; and shares of foreign aid to capital expenditure respectively.

Source: Derived from MoFED data.

One may also deduce some significance by considering the specific functions foreign aid is meant to tackle in Ethiopia. In any given year, about half of the capital expenditure commitments in Government budget is sourced through aid and debt. The issue is more emphasized when we consider counter part funds generated from in-kind aid. Gupta, *et al* (2003) use different sources to report that in 2000/01 counter part funds from the sale of food aid by Government amounted to 37.2% of grants; 7.6% of total revenue and grants; 6.4% of total expenditure; and 1.9% of GDP. This implies that external public transfers do have a make or break role on provision of vital social development services and physical infrastructure.

Budget Support Vs. Project Aid:

Notwithstanding the fact that either is a better option under some specific conditions, general budget support is arguably superior in enhancing developmental impacts of public funds. Project (program) aid is often tied along operational lines such as procurement provisions which markedly reduces its true worth from what otherwise would have been under competitive conditions.

Additionally, the risk of fund fungibility is more pronounced under project aid. This is the situation where the Government's preferences diverge in the with-and-with-out aid scenarios. It is worth noting that current literature on fund fungibility unfortunately reflects only donors' fears. Budget support would reduce the likelihood of such factors since it now requires the overall budget to reflect agreed priorities.

We may add one more reason. To identify the cyclical components of fiscal revenue in Ethiopia, we apply a simplified linear detrending

technique. More specifically, we decompose the fiscal revenue data series (f_t) into a cyclical component (c_t) and a linear function of time (t) using:

$$f_t = \alpha + \beta \cdot t + c_t$$

Or in an equivalent manner we proxy the cyclical component from the residual series of:

$$\ln(f_t) = \alpha + \beta \cdot t + \varepsilon_t$$

Estimating the correlation coefficients between the cyclical components of fiscal revenue and aid resource inflows helps assess the effectiveness of the latter. It would help to provide some preliminary assessments as to how foreign aid in Ethiopia which mostly is of the project aid modality fared in terms of easing the impacts of fiscal instabilities. The derivations indicate that on average external public transfers may not have been anti cyclical in that they tend to decline during periods of fiscal revenue reductions (See Table). Nevertheless, there seems to exist some shift since the beginning of the last decade in that grant inflows may have reduced the sloppiness of fiscal revenue fluctuations.

Correlation Coefficients between fiscal revenue and cyclic-ability of financing sources

Grants	External Loan	Domestic Loan
-0.3459	0.0580	0.3189
-0.3591	0.5	0.1
0.0952	-0.5	0.2857
0.1765	0.0435	0.1928

All the correlation coefficients are Spearman's rho which also allow for tests of independence.

Source: Own calculation using data from MoFED.

Fiscal revenues in Ethiopia are prone to shocks due to the economy's heavy dependence on the vagaries of nature as well as the discomfoting realities of external

trade. While public transfers from the rest of world is certain to have brought some relief, the existing mechanism of inflows have been more or less a damage control exercise. It is perhaps for this reason that Governments in Ethiopia tend to be forced to the untenable alternative of domestic loans.

Conclusions: External public transfers would by all likelihood continue to feature prominently in the country's fiscal policy. It is such an important variable that Government does not afford to be a passive recipient of foreign aid. Consequently, the current debate on the modality of aid should encourage Donors to redirect resources towards supporting the Government's budget as opposed to project-type piece meal measures.

The preference for channeling aid through budget support is based on practical reasons in addition to the costliness and fungibility aspects of project aid. Shocks to fiscal revenues instigate cut backs in vital expenditure items. Such spending cuts constitute tremendous adverse implications to the economy where the public sector is a substantial player as in Ethiopia. There is more to it in that the incidence of a sudden reduction in budgets fall unproportionally on the poor. This is empirically established by one of the foremost thinkers on poverty analysis, Martin Ravallion. Hence, foreign aid targeted at supporting a *credible* budget would help improve aid effectiveness in Ethiopia.

References

- M. Ravallion. 2002. "An Automatic Safety Net?" Finance and Development, Vol.39, No.2, pp.21-23. IMF.
- S. Gupta, B. Clements, and E.R. Tiongson. 2003. "Foreign Aid and Consumption Smoothing: Evidence from Global Food Aid," IMF working paper wp/03/40.